

T. C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DİNİ ÇOCUK KİTAPLARININ DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ: “DİNİMİ ÖĞRENYORUM AMENTÜ SERİSİ”
İLE “HİKÂYELERLE 365 GÜN İMAN ESASLARI” ÖRNEKLERİ**

ZEYNEP AMANET ARAZ

2501140316

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. HÜSNÜ KOYUNOĞLU

İstanbul, 2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : ZEYNEP AMANET ARAZ Numarası : 2501140316
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ EĞİTİMİ Danışmanı : DOÇ. DR. H. HÜSNÜ KOYUNOĞLU
Tez Savunma Tarihi : 04.09.2018 Saati : 14:00
Tez Başlığı : "DİNİ ÇOCUK KİTAPLARININ DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ: "DİNİMİ ÖĞRENİYORUM AMENTÜ SERİSİ" İLE "HİKÂYELERLE 365 GÜN İMAN ESASLARI ÖRNEKLERİ"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / **ÖYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. M. ZEKİ AYDIN		KABUL
2- DOÇ. DR. HÜSEYİN HÜSNÜ KOYUNOĞLU		KABUL
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ ZARİFE ŞEYMA ALTIN		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. ABDULLAH HİKMET ATAN		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ BİLAL YORULMAZ		

ÖZ

Dini Çocuk Kitaplarının Din Eğitimi Açısından İncelenmesi: “Dinimi Öğreniyorum Amentü Serisi” İle “Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” Örnekleri

Zeynep AMANET ARAZ

Bu araştırmada, örnek olarak seçilen dinî çocuk edebiyatı eserleri, içerik, biçim, üslup ve alan eğitimi açısından incelenmiştir. Bu çalışmalar “Dinimi Öğreniyorum Amentü Serisi” (Yaşar Kandemir, **Ahirete İnanıyorum**, İstanbul, Damla Yayınevi) ile “Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” (Ali Karaçam, Rabia Kılıçkaya, **Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları**, 20. bs., İstanbul, Nesil Yayınları)dır.

Araştırma kapsamında ilk olarak çocukluk döneminde din eğitiminin yeri ve önemi araştırılmış, bu dönemde din eğitimi gerçekleştirirken dikkat edilmesi gereken hususlar incelenmiştir. İncelediğimiz kitapların konusunu oluşturduğu için, ‘İman Esasları’nın öğretilmesinde göz önünde bulundurulması gereken hususlar tespit edilmiştir. Sonrasında hikâye kitaplarında bulunması gereken temel özellikler araştırılmıştır. Örnek olarak belirlenen kitaplar bu bilgiler ışığında değerlendirilmiştir.

Araştırma sürecinde çeşitli olumsuzluklar tespit edilmiştir. Örnek olarak; çocuklar için hazırlanan dinî kitapların özenle hazırlanıp hazırlanmadığına dair yeterince araştırma yapılmadığı, çocuk edebiyatı eleştirisine gereken özenin gösterilmediği, incelemek için seçilen eserlerde temel kaynaklardaki bilgilerle çelişen anlatımların yer aldığı ve son olarak çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemi özelliklerinin yeterince göz önünde bulundurulmadığı zikredilebilir. Biz, bu eksikliği fark ederek alana katkı sunması amacıyla yürüttüğümüz çalışmamızda “Çocukluk dönemine hitap eden hikâye kitaplarında bulunması gereken özellikler nelerdir?” sorusuna cevap aradık. Ulaştığımız sonuçlardan faydalanarak incelediğimiz hikâye kitaplarını değerlendirmeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Kitap, Çocuklukta Din Eğitimi, Çocuk Hikaye Kitapları, Din Eğitimi, Çocuk Kitapları

ABSTRACT

Dini Çocuk Kitaplarının Din Eğitimi Açısından İncelenmesi: “Dinimi Öğreniyorum Amentü Serisi” İle “Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” Örnekleri

Zeynep AMANET ARAZ

In this thesis, selected examples of religious children’s literature are examined in terms of content, form, style and field education. These works are “Dinimi Öğreniyorum Amentü Serisi” (Yaşar Kandemir, **Ahirete İnanıyorum**, İstanbul, Damla Yayınevi) and “Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” (Ali Karaçam, Rabia Kılıçkaya, **Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları**, 20. bs., İstanbul, Nesil Yayınları).

Firstly, within the scope of research, the place and importance of religious education in childhood were investigated; in this period, the issues to be considered while performing religious education were examined. As it is subject of the books we have examined, the issues to be considered in the teachings of “the Principle of Faith” have been determined. After that, the basic features of the story books were investigated. The books identified as examples are evaluated in the light of this information.

In the research process various negativities have been identified. For example, it can be mentioned that there is not enough research about the preparation of religious books prepared for children; and there is not enough attention to criticism of children's literature; and in the selected works in this research there are narratives that contradict with the information in the basic sources; and finally the developmental period characteristics of the child are not considered sufficiently. In our study, which we realized in order to contribute to the field by recognizing this deficiency, we sought answers to the question “What are the features to be found in

the story books that appeal to childhood?” We tried to evaluate the story books we examined by taking advantage of the results we reached.

Keywords: Child, Book, Religious education in childhood, children’s story books, religious education, children books,

ÖNSÖZ

Hikâye, eğitim açısından en etkili yöntemlerden biri olarak kabul edilir. Din eğitimi açısından ise ayrı ehemmiyet arz eder. Zira birçok soyut konu, hikâye vasıtası ile somutlaşabilmekte, çocuğun algı seviyesine hitap edebilmekte ve onun dünyasına girebilmektedir.

Çocuklar okuduğu, dinlediği hikâyelerden etkilenerek, burada verilmek istenen mesajları içselleştirirler. Bu sebeple, çocuklara dini eğitim vermeyi amaçlayan aileler veya öğretmenler dini hikâyelerden istifade ederler. Ancak bu alanda yayımlanan pek çok eserde ana kaynaklardaki bilgilerle çelişen anlatımların yer aldığı, olağan dışı, efsanevi olayların konu edinildiği, çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemi özelliklerinin göz önünde bulundurulmadığı gibi çeşitli hatalar görülebilmektedir. Dini hikâye kitaplarının ne derece titizlikle hazırlandığına dair yeterince araştırma ise yapılmamıştır. Biz de bu eksikliği fark ederek dinî hikâyeleri belli açılardan incelemeyi amaçladık.

Çocukların dini kimliğinin oluşmasında okudukları eserlerin büyük önemi vardır. Eserde tasarlanan olaylar, olayların kahramanları ve kitapta yer alan diğer unsurlar çocuk üzerinde iz bırakarak, kişilik gelişimine etki ederler. Bu nedenle kitaplar biçim, üslup açısından incelenmesinin yanı sıra din eğitimi açısından da incelenmeye muhtaçtır.

Alandaki önemli eksikliği fark ederek beni bu çalışmaya yönlendiren; kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Hüsnü KOYUNOĞLU'na, okuyarak katkı sunan hocalarım Prof. Dr. M. Zeki AYDIN ve Dr. Şeyma ALTIN'a, yoğun çalışmalarım sırasında her zaman destek olan eşim Dr. Ömer Faruk ARAZ'a, yaşlarının üzerinde göstererek annelerinin çalışmalarını kolaylaştıran oğlum Yavuz Selim ARAZ'a ve kızım Elif Zehra ARAZ'a, beni özveri ile yetiştirerek bu günlere getiren anne ve babama teşekkürü bir borç bilirim.

Zeynep AMANET ARAZ

İstanbul, 2018

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ÇOCUKLUK DÖNEMİ DİN EĞİTİMİ

1.1. Çocukluk Dönemi Nedir?	7
1.2. Çocukluk Dönemi Din Eğitiminin Önemi ve Bu Dönemde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	8
1.3.Çocuklarda Dinî Gelişim Özellikleri	10
1.4.Din Eğitiminde Anne Babaların Çocuklarına Karşı Görevleri	14
1.5.Çocukluk Dönemine Hitap Eden Dini Hikâye Yazarının Eğitsel Sorumlulukları ...	18

İKİNCİ BÖLÜM ÇOCUK EDEBİYATININ GENEL ÖZELLİKLERİ

2.1. ÇOCUK EDEBİYATI	22
2.1.1 Çocuk Edebiyatı Nedir?	22
2.1.2.Çocuk Edebiyatının Genel Amaçları	22
2.2. HİKÂYE NEDİR, ÖZELLİKLERİ NELERDİR?	23
2.3. ÇOCUK HİKÂYE KİTAPLARINDA BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER	24
2.3.1. İçeriksel Nitelikler	24
2.3.1.1. 0-6 Yaş İçin İçerik	24

2.3.1.2. 7-11 Yaş İçin İçerik.....	25
2.3.2. Biçimsel Nitelikler.....	27
2.3.2.1. Resim	27
2.3.4.Dil Ve Anlatım.....	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“HİKÂYELERLE 365 GÜN İMAN ESASLARI” VE “DİNİMİ ÖĞRENİYORUM AMENTÜ SERİSİ” KİTAPLARININ İNCELENMESİ

3.1. KİTAPLARIN İÇERİK AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	33
3. 1. 1. Kitapların Çocuklara Hitap Edebilmesi	33
3. 1. 2. Konuların Çocuk Seviyesine Uygunluğu.....	35
3. 1. 3. Resimlerin Anlatılanlarla Uygunluğu	36
3. 1. 4. Gerekğinde Ders Konularına Katkı Sağlayabilmesi	39
3. 1. 5. Çocuğun İlgi ve Yeteneklerinin Gelişmesine Katkı Sağlayabilmesi	40
3. 1. 6. İçeriğin Bir Bütün Olarak Sunulabilmesi.....	41
3. 1. 7. İçeriğin Millî, Ahlakî, İnsani ve Kültürel Değerlerle Tutarlılığı.....	42
3. 1. 8. İçeriğin Çocuğu Muhakeme Etmeye, Bağımsız ve Üretici Düşünceye Yönlendirebilmesi.....	44
3. 1. 9. İçeriğin Tam ve Doğru Olarak Verilebilmesi	46
3. 1. 10. İçeriğin Çocuğun Sosyalleşmesine Katkısı.....	46
3. 1. 11. Bilinmeyen Kavramların Yeterli Ölçüde Kullanılması ve Açıklanması.....	47
3. 1. 12. Olayların Anlatımının Çocuğun Seviyesine Uygunluğu.....	48
3. 1. 13. İçeriğin Çocuğu Öğrenmeye ve Araştırmaya Teşvik Etmesi.....	52
3. 1. 14. İçeriğin Öğrenmeye Hayat Boyu Katkı Sağlayabilirliği	54
3. 1. 15. Çocuğa Sanat Sevgisi Aşılıyor mu?	54
3. 1. 16. Başlıkların İçerikle Uygunluğu	58
3. 1. 17. Çocuğu Çevresi Hakkında Düşünmeye Yönlendiriyor mu?	59
3.2. KİTAPLARIN TEKNİK TASARIM VE DÜZENLEMESİNİN İNCELENMESİ	261
3. 2. 1. Kitap Kapaklarının Kalitesi	61
3. 2. 2. Kapakların İlgi Çekiciliği.....	62
3. 2. 3. Kapaklarda Kullanılan Resimlerin İlgi Çekiciliği.....	62

3. 2. 4. Başlığın İlgi Çekiciliği	63
3. 2. 5. Kapak Resimlerinin İçerikle Örtüşmesi	63
3. 2. 6. Kitapların Boyutunun Çocuğun Seviyesine Uygunluğu	65
3. 2. 7. Kâğıtların Kalitesinin Uygunluğu	66
3. 2. 8. Yazıların Puntolarının Seviyeye Uygunluğu	66
3. 2. 9. Baskı Kalitesinin Yeterliği	67
3. 2. 10. Resimlerde Kullanılan Renklerin Çekiciliği	67
3. 2. 11. Cümlelerin Sayfalara Oranlı Dağılımı	67
3. 2. 12. Kitapta Yeterince Resmin Var Olması	68
3. 2. 13. Kelime ve Satır Aralarındaki Boşlukların Uygunluğu	68
3. 2. 14. Sayfalarda Duygu Düşüncelerin Yazılabileceği ve Etkinlik Yapılabilecek Uygun Boşlukların Bulunması	69
3. 3. KİTAPLARIN KAPAK TASARIM VE DÜZENLEMESİNİN İNCELENMESİ	69
3. 3. 1. Ön Kapakta Kitabın Adı Var mı?	69
3. 3.2. Ön Kapakta Hitap Ettiği Yaş Grubu Var mı?	69
3. 3. 3. Ön Kapakta Yazarın Adı ve Soyadı Var mı?	69
3.3.4. Ön Kapakta Yayınevinin Adı Var mı?	69
3. 3. 5.Arka Kapakta Kitabın Fiyatı Yazıyor mu?	70
3. 3.6. Basım Yılı Var mı?	70
3. 3. 7. Basım Yeri Var mı?	70
3. 3. 8. Kitap Sirtında Gerekli Bilgiler Var mı?	70
3. 3. 9.Talim Terbiye Kurulunun Onayı Var mı?	70
3. 3. 10. I. S. B. N. Numarası Var mı?	71
3. 3. 11. Yazar Dışında Emeği Geçenlerin Adı Belirtilmiş midir?	71
3. 3. 12. Kitapta Bandrol Var mı?	71
3. 3. 13. İçindekiler Bulunmakta mıdır?	71
3. 3. 14. Sayfa Numarası Belirtilmiş midir?	71
3. 3. 15.Kaynakça Bulunmakta mıdır?	71
3. 3. 16.Dipnot Bulunmakta mıdır?	72
3. 3. 17. Sözlük Var mıdır?	72
3. 3.18. Kitabı Destekleyen Yardımcı Materyaller Var mıdır?	72
3. 4. DİL VE ANLATIM YÖNÜNDEN İNCELENMESİ	72

3.4. 1. Akıcı Bir Dil Kullanılması.....	73
3. 4. 2. İmla ve Noktalamanın Doğru Kullanılması	73
3. 4. 3. Cümle Uzunluklarının Seviyeye Uygunluğu	75
3. 4. 4. Yazım Yanlışlarından Arındırılmışlığı	77
3. 4. 5. Yabancı Kelimelerden Arındırılmışlığı.....	78
3. 4. 6. Paragraf Uzunluklarının Seviyeye Uygunluğu	79
3. 4. 7. Cümlelerin Açıklığı ve Anlaşılabilirliği.....	79
3. 4. 8. Önemli Yerlerin Çeşitli Yazı Tipleri ile Vurgulanması	81
3. 4. 9. Cümle Yapılarının Seviyeye Uygunluğu	82
3. 4. 10. Yabancı Kelimelerin Yazılışının Aslına Uygunluğu	83
3. 4. 11. Türkçe'nin Etkin ve Doğru Kullanılması.....	83
3. 4. 12. Bilimsel Terimlerin Kullanılması	86
3. 4. 13. Kelime Dağarcığını Geliştirebilmesi.....	86
3. 4. 14.Karşıt Anlam, Deyim, İkileme, Terim Kullanılmış mı?	89
3.5 KİTAPLARIN ALAN BİLGİSİ VE DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	90
3.5.1.Kitapların İnanç Esaslarını Ele Alış Açısından İncelenmesi	91
3.5.1.1.“Allah İnancı” ile İlgili İçeriğin İncelenmesi.....	92
3.5.1.2.“Melek İnancı” ile İlgili İçeriğin İncelenmesi	95
3.5.1.3.Kitaplara İman ile İlgili İçeriğin İncelenmesi	96
3.5.1.4.“Peygamber İnancı” ile İlgili İçeriğin İncelenmesi.....	98
3.5.1.5.Kadere İman ile İlgili İçeriğin İncelenmesi	100
3.5.1.6.Ahiret İnancı İle İlgili İçeriğin İncelenmesi.....	101
3.5.2.Kitapların İbadet Eğitimi Açısından İncelenmesi	103
3.5.3.Kitapların Ahlak Eğitimi Açısından incelenmesi	103
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	106
KAYNAKÇA.....	112

KISALTMALAR LİSTESİ

- b.** : Bint
- bkz.** : Bakınız
- bs.** : Basım
- C.** : Cilt
- Çev.** : Çeviren
- DİA.** : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
- Ed.** : Editör
- Haz.** : Yayına hazırlayan
- Hz.** : Hazreti
- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
- S.** : Sayı
- s.** : Sayfa/sayfalar
- t.y.** : Basım tarihi yok.
- v.d.** : Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler.

GİRİŞ

Problem

Geçmişten günümüze dek, din eğitiminde yardımcı materyal olarak hikâyeler kullanılmıştır. Hikâyelerden eğitim amacıyla faydalanmak isteyen anne- babalar ve eğitimciler, zaman zaman seçtikleri kitaplarının çocukların gelişim dönemlerine hitap etmediklerini düşünmüşlerdir. Nitekim çocukların bazı hikâyeleri zihinlerinde anlamlandıramamaları, hikâyeleri okuduktan ya da dinledikten sonra kafa karışıklığı yaşamaları, hikâyelerin içeriğinin yanlış algılar oluşturmaları söz konusu olabilmektedir.

Çocukluk döneminin insan hayatı için çok önemli olduğunu tüm eğitim otoritelerince kabul edilmektedir. Çocuğun bu dönemde edinmiş olduğu bilgilerin, hayatının ileriki dönemlerine etki edeceği dile getirilmektedir. Bu nedenle onun hayatına etki eden tüm unsurlara dikkat edildiği gibi, okuduğu kitapların seçiminde de titiz davranılmalıdır. Maalesef günümüzde çocuk kitaplarına gereken özen gösterilmemektedir. İçerik belirlemede, kullanılan üslupta çocukların gelişim dönemi özellikleri dikkate alınmamaktadır.

Alt Problemler

1. Çocukluk döneminde din eğitiminin önemi nedir?
2. Çocuk kitaplarında bulunması gereken içeriksel özellikler nelerdir?
3. Çocuk kitaplarında bulunması gereken biçimsel özellikler nelerdir?
4. Çocuk kitaplarında dil ve anlatım nasıl olmalıdır?
5. Çocuk kitaplarında inanç esasları öğretilirken nelere dikkat edilmelidir?

Denenceler

1. Çocukluk dönemi din eğitiminde dikkat edilmesi gereken hususlar vardır.
2. Çocuk kitaplarında bulunması gereken içeriksel özellikler vardır.
3. Çocuk kitaplarında bulunması gereken biçimsel özellikler vardır.

4. Çocuk kitaplarında dil ve anlatım yönünden dikkat edilmesi gereken hususlar vardır.

5. Çocuk kitaplarında inanç esasları öğretilirken dikkat edilmesi gereken noktalar vardır.

Amaç ve Önemi

Çocuğuna dini bir eğitim vererek onu sağlam karakterli bir birey olarak yetiştirmek isteyen aileler yahut hikâye kitaplarını yardımcı ders materyali olarak kullanan eğitimciler, dinî içerikli çocuk kitaplarından yararlanmışlardır. Ancak bu kitapların ne ölçüde titizlikle hazırlandığı noktasında yeterince çalışma yapılmamıştır. Bu çalışma ile çocukların bilişsel, duyuşsal ve dil becerilerinin geliştirilmesinde temel bir yazılı materyal olarak kullanılan çocuk hikâyelerinin nitelik düzeylerini belirlemeyi amaçlamış bulunmaktayız.

Bu amaçla “Dinimi Öğreniyorum Amentü Serisi” (Yaşar Kandemir, İstanbul, Damla Yayınevi, t.y.) ile “Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” (Ali Karaçam, Rabia Kılıçkaya, **Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları**, 20. bs., İstanbul, Nesil Yayınları) adlı hikâye kitaplarını; kitapların içeriği, teknik tasarımı ve düzenlenmesi, kapak tasarımı ve düzenlemesi, dil ve anlatım yönünden incelenmesi, alan bilgisi ve din eğitimi açısından incelenmesi ana başlıkları altında incelemiş bulunmaktayız.

Çalışmamız seçilen kitaplar örnekliğinde, bu alana katkı sunması açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma anne-babalara, eğitimcilere, çocuk kitabı yazarlarına, yayınevlerine yol gösterebilecektir. Anne-babalar ve eğitimciler, çocuklara kitap seçerken dikkat etmeleri gereken konular hakkında bilgi sahibi olacak; dinî içerikli çocuk kitabı yazarları, kitaplarını yazarken içerik açısından, biçimsel açıdan, dil ve anlatım yönünden, alan eğitimi açısından nasıl bir yol izlemeleri gerektiği konusunda bir takım verilere ulaşacaklar, yayınevleri ise basılan kitaplarda dikkat edilmesi gereken noktalar hakkında bilgi sahibi olacaklardır.

Yöntem

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, çocukluk dönemi din eğitimi ele alınmıştır. İkinci bölümde, iyi bir hikâye kitabında bulunması gereken temel özellikler hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise zikredilen kitaplar; içerik, biçim, üslup ve alan eğitimi açısından değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

Tezde şekil ve içerik bakımından karşılaştırma yöntemi uygulanmıştır. Çocuk hikâyelerinde bulunması gereken özelliklerin, örnek olarak seçilen kitaplarda bulunup bulunmadığı incelenmiştir.

Kitapları değerlendirirken; içerik açısından inceleme, teknik tasarım ve düzenleme, kapak tasarım ve düzenleme, dil ve anlatım yönünden inceleme alt başlıklarını kullandık. Bu başlıklar Mehmet Taşdemir'in 2005 yılında, Milli Eğitim Dergisinde yayımlanan “Eğitsel Bir Materyal Olarak Çocuk Hikâye ve Romalarının Nitelik Düzeyi” adlı makalesinde kullanılan ölçekler örnek alınarak hazırlanmıştır. Bu çalışma, tezimizde ileri sürdüğümüz “Çocuk hikaye kitaplarına gereken özen gösterilmemektedir.” düşüncesine benzer içeriğe sahip olması nedeni ile dikkatimi çekmiştir. Yaptığımız incelemeler neticesinde makalede kullanılan ölçeklerin titizlikle hazırlandığı kanaatine vardık. Nitekim makalede “Araştırma ölçeğinin geliştirilmesinde ilgili literatür taranarak oluşturulan taslak ölçek, konu üzerinde yeterli birikime sahip kırk kişilik bir öğrenci grubu ile üç aylık bir süreçte tartışılarak geliştirilmiştir. Ölçek alan uzmanları incelemesinden sonra son şeklini almıştır.”¹ ifadelerine yer verilmiştir.

Alan bilgisi ve din eğitimi açısından incelenmesi kısmının alt başlıkları ise tarafımızdan belirlenmiştir.

Alan bilgisi ve din eğitimi açısından incelemelerde bulunurken; kitaplarda verilen bilgilerin doğruluğu, çocukların gelişim dönemi özelliklerine uygunluğu

¹ Mehmet Taşdemir, “Eğitsel Bir Materyal Olarak Çocuk Hikâye ve Romalarının Nitelik Düzeyi”, **Milli Eğitim Dergisi**, S.168, güz 2005, yıl: 33

araştırılmıştır. Ayrıca inanç esaslarının öğretimi, sevgi temelli bir yaklaşım sergilenmesi açısından da değerlendirilmiştir.

Dipnotlarda kitap isimleri ilk geçtikleri yerde tam künyeleri ile verilmiştir. Daha sonraki kullanımlarda kısa kitap isimleri aynen kullanılmış, uzun kitap isimleri ise kısaltılarak verilmiştir. Bu kısaltmalar eserin ilk geçtiği dipnotta parantez içinde belirtilmiştir.

Bu kitapları örnek olarak seçmemizin nedeni, kitapların birçok baskısının yapılmış olması, böylelikle çok fazla okura ulaşmış olmalarıdır. Ayrıca, Dinim Serisi'nin Milli Eğitim Bakanlığı'na 15 Temmuz 1985 Tarihli, 2192 sayılı Tebliğler Dergisinde ilköğretim öğrencilerine duyurusunun yapılması, Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 27 Temmuz 1983 tarih ve 62 sayılı kararı ile tavsiye edilmesi bu seriyi örnek olarak seçmemizde etkili olmuştur.

Kitaplardan “Dinim Serisi” sekiz yaş ve üzerine hitap etmektedir. “Hikayelerle 365 Gün İman Esasları” kitabında ise hangi yaş grubuna seslenildiği belirtilmemiştir.

Kitapların yazarları hakkında bilgi vermemiz faydalı olacaktır. Dinim Serisi'nin yazarı Prof. Dr. Yaşar Kandemir, 1939'da Yozgat'ın İnceçayır Köyünde doğmuştur. İlkokulu köyünde, İmam Hatip Okulunu Yozgat'ta okumuş, 1964'te İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nden mezun olmuştur. Sivas İmama Hatip okulunda üç yıl öğretmenlik yaptıktan sonra İstanbul Yüksek İslam Enstitüsüne hadis asistanı olmuştur.(1967) Mevzu Hadisler adlı öğretim üyeliği tezini tamamlamış(1970), aynı yıl Kayseri Yüksek İslam Enstitüsüne atanmıştır. Burada iki yıl hocalık yaptıktan sonra askere gitmiş, daha sonra İstanbul Yüksek İslam Enstitüsüne tayin edilmiştir.(1974) İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Şark Dilleri Bölümünde “Kadı İyaz ve Bugyetü'r-raid fî mâ fî hadisi Ümmî Zer'mine'le-fevaid” adlı doktarasını tamamlamış(1977), 1982 yılında M.Ü. İlahiyat fakültesinde yardımcı doçent, 1987 de doçent, 1991 de profesör ünvanlarını almıştır. 1999'da emekli olmuştur.

1984 yılından beri Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisinde müellif redaktör olarak çalışmaktadır.

Eserlerinden bazıları şunlardır: Şifa-i Şerif Şerhi, Sevgi Peygamberi, Medine Yollarında, Müslümanlar Kardeşler, Çadır Güzeli, Annemi Anıyorum, Yaralı Kuğu, Gönül Doktoru, Sahabeden 101 Hatıra²

Rabia Kılıçkaya

Kasım 1974 tarihinde Ankara da doğdu. Babür İlkokulu, Yeşilevler Ortaokulu'nun ardından liseyi çok sevdiği Tefik İleri Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde (o zamanki adıyla Merkez İmam Hatip) okudu. Lisans ve Yüksek Lisansını Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yaptı. Yazı hayatına üniversite yıllarında bazı dergilere yazdığı şiir ve denemelerle başlayan KILIÇKAYA ilk kitabı olan Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları'nı öğretmenlik hayatında öğrencilerinden gelen sorulardan derledi. Karakter gelişimi, değerler eğitimi, yeni eğitim yaklaşımları gibi konularda makale ve çalışmaları bulunan Rabia KILIÇKAYA halen Milli Eğitim Bakanlığı'nda devam etmektedir.³

Ali Karaçam

1972 yılında Çankırı'nın Orta ilçesi Kalfat Kasabası'nda doğdu. İlk ve orta öğrenimini bitirdikten sonra liseyi ikinci kez (Bayram Paşa Ticaret Lisesi) İstanbul'da tamamladı. Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Bölümü'nü bitirdikten sonra özel bir Fen Lisesi'nde öğretmenlik yaptı. Kişisel Gelişim ve Kitap Hayattır dergilerinin yayın yönetmenliği, İş Adamı dergisinin editörlüğünü yaptı.

Osmanlı eğitim ve okuma üzerine yazdığı yazıları, değişik gazete ve dergiler de yayımlanmaktadır. Osmanlı ve okuma üzerine seminerleri yurt genelinde devam etmektedir. Yazar koçluğu ve kitap editörlüğü de yapan yazarın yayınlanmış eserlerinden bazıları şunlardır:

² www.yasarkandemir.com

³ Yazar hakkında bilgiler yazarın kendisinden temin edilmiştir.

Osmanlıyı Cihan Devleti Yapan 150 Sır, Hikâyelerle 365 Gün Hadis, Hikâyelerle 365 Gün Dini Kelime, Başarılı Öğrencinin Portresi, Okumayı Sevdiren Kitap⁴

İlgili Araştırmalar

Araştırma sonucunda dinî çocuk kitaplarının; içerik, biçim, üslup, alan bilgisi ve din eğitimi açısından incelenmesine yönelik doğrudan bir çalışma bulunmadığı görülmüştür. Benzer çalışmalar ise şunlardır:

Veysel K. Altun, **Köy Romanlarında Dini Ve Ahlaki Motifler: Yaşar Kemal Örneği**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Atiye Gözen, **Çocuk Hikâyelerinde Dinî Motiflerin Eğitim Açısından İncelenmesi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.

Kavramlar

Din:

“Allah Tarafından konulan ve insanları O’na ulaştıran yoldur.”⁵

Eğitim:

“Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye.”⁶

Çocuk Edebiyatı:

“Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak, duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeyini yükselten ürünlerin genel adıdır.”⁷

⁴ www.nesilyayinlari.com

⁵ Günay Tümer, “Din”, **DİA**, C. 09, TDV Yayınları, 1994, s. 312.

⁶ www.tdk.gov.tr.

⁷ Sedat Sever, **Çocuk ve Edebiyat**, 8. bs., Erdem Basım Yayın, 2015, s. 17.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUKLUK DÖNEMİ DİN EĞİTİMİ

1.1. Çocukluk Dönemi Nedir?

Çocukluk evresi “Bebeklikten ergenliğe kadar olan olgunlaşma süreci”⁸ şeklinde tanımlanır. İnsan kişiliğinin oluştuğu temel evre olarak kabul edilmektedir. Bu dönem karakter oluşumunda oldukça etkilidir. Hz. Peygamberin sünnetine göre; insana yardımseverlik, doğruluk, cömertlik gibi iyi alışkanlıklar kazandırmak için en uygun dönem çocuk ve gençlik yıllarıdır.⁹ Çocuğun kalıtsal özelliklerine müdahale söz konusu değildir ancak onu iyiliklere ve güzelliklere yönlendirme eğitimle mümkündür.¹⁰

Batılılar, eski tarihlerde çocukluk dönemini eğitimin dışında tutmuştur. Bugün ise çocuğun eğitiminde doğum anının bile önemli olduğunu dile getirmektedirler. Birçok araştırmacı da çocuğun kabiliyetlerini hayatının ilk döneminde edindiğini ve yine bu dönemde kabiliyetlerin en son şekline ulaştığını belirtmiştir. Amerikalı araştırmacı Bloom; insan zekâsının özelliklerinin yarısının dört yaşına vardığında, üçte ikisinin ise altı yaşına geldiğinde oluşmuş olduğunu ifade etmiştir.¹¹

İslam dininde çocukluk, üzerinde ehemmiyetle durulması gereken bir evredir. Bu döneme ayrı bir önem verilmiştir. Kur’an-ı Kerimde peygamberlerin ve bazı sâlih kulların, “Rabbim! Bana tarafından temiz bir nesil ihsan eyle.”¹², “Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığının kıl.”¹³ gibi dualarla, iyi bir soy nasip

⁸ Hıfzı Toz, “Çocuk Edebiyatı Tarihi”, **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**, Ed. Ömer Yılar, Lokman Turan, 3. bs., Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2015, s. 227.

⁹ İbrahim Canan, “Hz Peygamberin Sünnetinde Terbiye ve Safhaları”, **Hz. Peygamber’in Sünnetinde Terbiye**, Ed. Zühdü Mercan, İzmir, Çağlayan Matbaası, 2008, s. 145.

¹⁰ Menderes Bilgili, **Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler**, İstanbul, Beyan Yayınları, 2005. s. 67.

¹¹ Canan, Hz. Peygamber’in Sünnetinde Terbiye, s. 106- 107.

¹² Kur’an-I Kerim Ali İmran 3/38

¹³ Kur’an-ı Kerim Furkan 25/74

etmesi için Rablerine dua ettikleri belirtilmektedir. Bu nedenlerle çocuğa ve onun eğitimine gereken önem verilmelidir.

1. 2. Çocukluk Dönemi Din Eğitiminin Önemi ve Bu Dönemde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Din eğitiminin sağlam temeller üzerine oturtulması oldukça önemlidir. Bu ise çocukluk döneminde gerçekleştirilen din eğitiminin bilinçli bir şekilde yürütülmesi ile mümkün olabilmektedir. Birey, bu dönemde başarılı bir şekilde kimlik kazanımını gerçekleştirirse öz güveni tam, kendinden emin bir birey olarak yaşamını sürdürebilir.¹⁴

Sağlıklı bir din eğitimi almış kişi; evreni ve insanı soruşturur. Böylece araştırmacılık yönü gelişir. Sorgulayarak kul olma bilincine ulaşır. Aklını kullanmaya önem verir. Boş ve saptırılmış inançlardan kendisini korur. Tüm bunların kazandırılmadığı bir din eğitimi özgür düşünebilen bireylerin yetişmesine yardım edemez.¹⁵

İnsan kendini tanıma sürecinde “Nereden geldim?”, “Nereye gideceğim?” “Niçin yaşıyorum?” gibi soruları kendisine sorar ve bu sorulara cevaplar aramaya başlar. Tüm bu soruların doğru cevabına ise din vasıtası ile ulaşabilir.¹⁶ Evrenin ve içinde bulunanların nasıl yaratıldığı, ahiret hayatı, cennet, cehennem, melek, şeytan cinler, merak edilen diğer konular arasındadır.¹⁷

İşte bu noktada, çocuğun almış olduğu din eğitiminin ayrı bir önemi vardır. Gerek aile çevresinde, gerek okulda, gerekse okuduğu kitaplar vasıtasıyla öğrenmiş olduğu dinî bilgilerin hurafelerden, batıl inançlardan arındırılmış olarak çocuğa sunulması gerekmektedir. Nitekim çocuğun din algısının oluştuğu dönemde, öğretilen hatalı bilgi, yapılan ufak bir yanlış ileride onarılması güç tahribatlara sebep

¹⁴ Haluk Yavuzer, “Sunuş”, **Çocuk Psikolojisi**, Ed. Necla Feroğlu, 31. bs., İstanbul, Remzi Yayınevi, 2008, s. 11.

¹⁵ Murtaza Aykaç, “Özerk Benlik Duygusunun Gelişimi Sürecinde Çocuk ve Edebiyat İlişkisi”, **3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011**, Haz. Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2012, s. 1051.

¹⁶ Beyza Bilgin, “Türkiye’de Din Ve Laiklik”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. XLII, s. 41.

¹⁷ Kerim Yavuz, **Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi**, Diyanet Yayınları, Ankara, 1987, s. 84-87.

olabilmektedir. Din eğitimi adına atılabilecek en önemli adım, çocuğa sağlıklı dini perspektif kazandırılmak olacaktır. Çocuğun seviyesi de göz önünde bulundurularak İslam'ın aslî kaynaklarına dayanan sahih bilgilere, uygun yöntem ve tekniklerle din eğitiminde yer vermelidir. İlâveten aile, okul ve sosyal çevresi vasıtasıyla almış olduğu eğitim, gerçek işlevini yerine getirirse çocuk sağlıklı bir kimlik kazanır ve topluma uyumlu bir birey olarak yetişir.¹⁸

Sağlıklı bir din eğitimi, insanları iyiliğe ulaştırır. Bireyin fitratındaki temizliği korumasını sağlar. Kişiyi yersiz korkulardan, ümitsizliklerden, karamsarlıktan uzaklaştırır. Sağlam inanç kişiyi güçlü kılar.¹⁹

Günümüzde din eğitiminde araştırma ve soruşturmanın yer yer ihmal edilebildiğini görebiliyoruz. Sorgulamadan sunulan ve kabul edilen bazı yanlış yazımlar insanların manevi duygularının sömürülmesine sebebiyet verebilmektedir. İnsanların dini duygularının sömürülmemesi adına onları doğru bilinçlendirmek gerekmektedir. Daha çocukluk döneminde kazandırılan muhakeme etme, bağımsız düşünme, soru sorma, eleştirebilme yetileri belki de bu olumsuzluğun önüne geçme adına atılabilecek en önemli adımlardandır. Bu nedenle din eğitiminde çocukların sordukları sorulara tatmin edici cevaplar verilmelidir. Soru sormak öğrenmeye aktif olarak katılmayı ifade eder. Sordukları sorulara cevap verilmesi çocukların şevkini artırarak öğrenmelerini kolaylaştıracaktır.²⁰

Yapılan araştırmalara göre çocukların dini bilinçlerinin oluşmasında; kendi tabii gelişimi, çevresindeki büyüklerin tutum ve davranışları ve dinî konuların öğretiliş şekli etkilidir.²¹

Dini ilgileri olmasına rağmen dini yeterince öğrenme fırsatı yakalayamamış çocukların, bu ilgilerinin yeterince gelişmediği de bilinmektedir. Hatta bu ilgilerini

¹⁸ Leyla Küçükahmet, "Eğitim Programlarında Ders Kitabının Yeri", **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**, Ed. Leyla Küçükahmet, Ankara, Nobel Yayın, 2001, s. 11.

¹⁹ Vehbi Karakaş, **Nasıl Bir Din Eğitimi Din Eğitiminde Peygamber Modeli(Din Eğitiminde Peygamber Modeli)**, İstanbul, Rağbet Yayınları, 2015, s. 132-138.

²⁰ Mehmet Zeki Aydın, **Din Öğretiminde Yöntemler**, Ankara, Nobel yayıncılık, 2009, s. 316.

²¹ Muallâ Selçuk, **Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler**, 2. bs., Ankara, Diyanet Vakfı Yayıncılık, 1991, s. 70.

başka bir şekilde tatmin etmeye çalışmaları, yanlış inançlara meyil etmeleri de mümkün olmaktadır.²²

Küçüklüğünde dini terbiye alan kimselerin daha sonraki yaşamlarında sağlam karakterli olduklarını söyleyenler olmuştur. Ayrıca yapılan bazı araştırmalar; dinî bağlılığı bulunmayan gençlerin, dinî bağlılığı bulunan gençlere oranla daha fazla suç işlediğini ortaya koymuştur.²³ Dini eğitimi ailede başlamalıdır. Anne ve baba çocuğa örnek olmalı, öğrettikleri hususları öncelikle kendileri yaşamalıdır. Çocuğun sahip olduğu psikolojik özellikler bilinmelidir. Çocuğa Allah tanıtılırken sevgi esas alınmalıdır. Çocuğa karşı hoşgörölü davranılmalı, ödölle teşvik edilmeli, fiziki cezalardan kesinlikle kaçınılmalıdır.²⁴

Sağlıklı bir din eğitimi gerçekleştirebilmek için eğitim verecek kişilerin yüce bir gayesi olmalıdır. Eğitime kişiden başlanılmalı, kişinin yetenekleri ve istekleri göz önünde bulundurulmalıdır. Dünya ahiret dengesi gözetilmelidir. Irkçılık vb. menfi fikirlerden uzak durulmalıdır. Kardeşlik, dayanışma duyguları canlandırılmalıdır. Eğitim ile öğretim birbirlerini desteklemelidir.²⁵

Çocuk eğitilirken toplumun değer yargıları yerleştirilmeye çalışılmalıdır. Toplumlar genç nesillerin kendi değer yargıları ile yetişmelerini bekler. Çocukların davranışlarına şekil vereceği için toplumsal düşüncelerin de olumlu yönde geliştirilmeleri gerekmektedir. Öte yandan bu durum toplumsal değerlerin sorgulanamayacağı anlamına gelmemelidir. Çocukların yetenekleri, ilgileri ikinci plana atılmamalıdır.²⁶

1.3.Çocuklarda Dinî Gelişim Özellikleri

Öğrenme biyolojik büyümeden bağımsız değildir. Çocukların içinde bulundukları dönemlere göre, dinî gelişim özellikleri farklılık arz eder. Kur'an'ı Kerim'de: "Yusuf erginlik çağına erişince ona güçlü bir muhakeme yeteneği ve ilim

²² Yavuz, Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi, s. 104-105.

²³ "Eğitim, Din ve Değer", Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi İlmi Toplantısı (İzmir-4-6 Aralık 1998) Tebliğler, Haz. Fahri Unan-Yücel Hacaloğlu, Ankara, Türk Yurdu Yayınları, 1999, s. 40.

²⁴ Mehmet Emin Ay, Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitimi, İstanbul, Mavi Yayıncılık, 1997, s. 15-26.

²⁵ Karakaş, Din Eğitiminde Peygamber Modeli, s. 119-125.

²⁶ Bilgili, Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler, s. 71-72.

verdik.”²⁷ buyurulmuştur. Bu nedenle din eğitiminde dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan birisi de hangi yaşta hangi bilginin verileceğidir.²⁸ Biz de bu kısımda, çocukluk dönemlerini göz önünde bulundurarak dini gelişim özelliklerini açıklamaya çalışacağız.

1.3.1.Okul öncesi çocuğun dinî gelişim özellikleri

Okul öncesi çocuklarda dini bir eğilim gözlemlenir. Fakat çocuklar henüz soyut düşünemedikleri için dini içerikleri oldukları gibi algılama noktasında yetersizdirler. Bu nedenle bu dönemde tam anlamıyla dinî eğitim vermeye çalışılmamalıdır. İleriki yaşlarda sağlıklı bir din eğitimine hazır olması için ruhen ve zihnen hazırlıklı olması sağlanmalıdır.²⁹

1.3.1.1.Tanrı anlayışı

İnanma duygusu fitridir. Şayet bu duyguyu geliştirebilecek çevre şartları oluşmazsa çocuk bu boşluğu doldurmak için farklı yönlere yönelebilecektir. Bu ise onun ruhsal, fiziksel, zihinsel gelişimini olumsuz etkileyebilir. Çocuğun bu alanlarda da sağlıklı bir biçimde gelişebilmesi için dini duygularının sağlıklı bir biçimde beslenmesi gerekmektedir.³⁰

İslam dinine göre insanlar Rablerini tanıyacak fıtratta yaratılmışlardır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmuştur:

Rabbin Âdemoğullarından –onların sırtlarından- zürriyetlerini alıp bunları kendileri hakkındaki şu sözleşmeye şahit tutmuştu: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? “Elbette öyle! Tanıklık ederiz.” dediler. Böyle yaptık ki kıyamet gününde, “Bizim bundan haberimiz yoktu.” demeyesiniz.³¹

²⁷ Kur'an-ı Kerim Yusuf 12/22

²⁸ Bayraktar Bayraklı, **İslam'da Eğitim Batı Eğitim Sistemleriyle Mukayeseli**, İstanbul, İFAV, 1989, s. 26.

²⁹ Selçuk, Çocuğun Eğitiminde Dinî Motifler,, s. 75.

³⁰ Bilgili, Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler, s. 75.

³¹ Kur'an-ı Kerim A'raf 7/172

Çocuk 3-4 yaşlarında iken “Allah” ile ilgili sorular kafasında belirmeye başlar. Kafasındaki bu sorulara kendisini tatmin edecek cevaplar verilmesini bekler.³² Bu nedenle çocukların soruları geçiştirilmemeli, çevresindeki yetişkinler tarafından önemsenmeli, çocuğun seviyesi göz önünde bulundurularak gerekli açıklamalar yapılmalıdır.

Çocukta sağlam bir Allah inancının oluşması için çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminin özellikleri iyi bilinmelidir. Okul öncesi dönemde çocukların çok zengin hayal gücüne sahip oldukları bilinmektedir ve çocuklar genellikle bu dönemde antropomorfik³³ bir Tanrı anlayışına sahiptirler. Bu nedenle çocuklara çok fazla bilgi yüklemek yerine, onların hayal dünyasına hitap eder bir tutum sergilenmelidir.³⁴

Çocuklar inanma, bağlanma vb. şekillerde açığa çıkan dini duygularını, 3-4 yaşına ulaşınca kadar yakın çevresindeki kişilere yöneltirler. Okula başlama ile birlikte çocuk insanların gücünün sınırlı olduğunu fark etmeye başlar ve bu duygularını daha üstün bir yaratıcıya yöneltir.³⁵

1.3.1.2. İbadet, dua anlayışı

Bu dönemde bulunan çocuklar dua etmeye isteklidirler. Çevresindekilerin ona öğrettiği duaları ezberleyebilirler ancak bu duaların hangi anlama geldiğini henüz kavrayamazlar. Kendi güçlerinin yetmeyeceğini düşündükleri konularda Allah’tan yardım isterler.³⁶

Okul öncesi dönemde çocuklardan yetişkinler gibi ibadet etmesi beklenmemelidir. Çocuk yaşadığı çevreyi gözlemleyerek; ağaçları, hayvanları tanıması için çaba harcanmalıdır. Duyu organlarını etkin bir şekilde kullanmasına

³² Yavuz, Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi, s. 71.

³³ İnsan biçimciliği

³⁴ Selçuk, Çocuğun Eğitiminde Dinî Motifler, s. 71.

³⁵ Bilgili, Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler, s. 72-73.

³⁶ Selçuk, Çocuğun Eğitiminde Dinî Motifler, s. 74, 75.

gayret edilmelidir. Algı seviyesi el verdiğince olaylar arasında sebep sonuç ilişkisi kurmasına imkân tanınmalıdır.³⁷

1.3.2. Okul Çağı Çocuğun Dini Gelişim Özellikleri:

Okul çağında sosyal çevrenin dinî inanç üzerinde etkileri vardır. Bu etkiler hem dini inancın oluşumuna hem de şekillenmesine dairdir. İstenilen çevre şartları sağlanarak ve yönlendirmelerde bulunularak çocuk istenilen tarafa meylettirilebilir. İyilik, doğruluk, yardım severlik gibi değerleri açığa çıkması için uygun çevre şartları bulunmalıdır.³⁸

1.3.2.1. Tanrı anlayışı

Çocukta Allah tasavvurunun oluşmasında ailesinin ve yakın çevresindeki insanların büyük önemi vardır. Onların Allah ile olan ilişkileri çocukların dünyasını etkilemektedir. Bununla birlikte çocuk yaşı itibari ile artık sosyal yaşamın içerisine girmektedir. Okulda öğretmenleri, iletişim içerisinde olduğu diğer insanlar çocukta Allah inancının şekillenmesinde etkilidir.³⁹

Bu dönemde çocuğun tanrı anlayışında antropomorfik düşünce tamamen kaybolmamakla birlikte azalmaya başlamıştır.

1.3.2.2. İbadet, dua anlayışı

6-7 yaşlar ile birlikte çocuklar merak ettikleri konulara dair tatmin edici cevaplar bulmaya çalışırlar. Edindiği bilgileri kendi dünyasında anlamlandıran çocuklar dinî inancın ilk basamaklarını oluşturur.⁴⁰

Birçok araştırma sonucu, bu yaş grubu çocukların hayatında duanın yeri olduğunu göstermiştir. Etrafında dua eden insanları örnek alarak kendisi de dua eder.

³⁷ Selçuk, Çocuğun Eğitiminde Dinî Motifler, s.78-82.; Yavuz, Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi, s. 47.

³⁸ Bilgili, Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler, s. 68-69.

³⁹ Selçuk, Çocuğun Eğitiminde Dinî Motifler, s. 96, 97.

⁴⁰ Bilgili, Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler, s. 79.

Dua ve ibadetler vesilesi ile Allah ile arasındaki bağların kuvvetlendiğini fark etmeye başlar.⁴¹

Bu dönemde çocuğa ibadet eğitimi verilmeye başlanmalıdır. Nitekim Hz. Muhammed yedi yaşına gelen her çocuğa namaz kılmanın öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴²

1.4.Din Eğitiminde Anne Babaların Çocuklarına Karşı Görevleri

Çocuğun eğitimi ilk olarak dünyaya gözlerini açtığı evinde başlamalıdır. Bu dönemde çocuğun yakın çevresindekiler özellikle anne ve baba büyük sorumluluk sahibidir. Aile içinde çocuğun anne babası ile olan etkileşimi onun hayatına etki eder, davranışlarına yön verir.

İslam dinine göre anne babalar çocuklarının eğitiminden birinci derecede sorumludurlarlar. Hz. Muhammed (s.a.v.) “Hepiniz çobansınız hepiniz güttüklerinizden sorumlusunuz.”⁴³ hadis-i şerifi ile bu konuyu dile getirmiştir.⁴⁴

Hz peygamber başka bir hadisinde

“Her doğan çocuk muhakkak İslam fitratı üzerine doğar. Sonra annesiyle babası onu Yahudi yahut Hristiyan ya da Mecusi yapar.”⁴⁵

buyurarak, çocukların fitrat üzere yaratıldığına dikkat çekmiştir. Bu nedenle çocukların İslami kimlik kazanmalarında anne ve babaya büyük görevler düşmektedir.

Aileler tutum ve davranış bakımından farklılık gösterirler. Bu farklılık çocukların davranışlarına da yansır. Kaynaklarda belli başlı aile tutumlarını şöyle belirtilmiştir:

⁴¹ Selçuk, Çocuğun Eğitiminde Dinî Motifler, s. 100.

⁴² Selçuk, Çocuğun Eğitiminde Dinî Motifler, s. 102.

⁴³ Buhârî, “Cum’a”, 11; Müslim, “İmâre”, 20

⁴⁴ Hayati Hökelekli, “Çocuk”, **DİA**, C. 08, TDV Yayınları, 1993, s. 358.

⁴⁵ Buhârî, “Kitabu’l-Cenaiz”, 664

“1) Aşırı katı, sert aile tipleri: (ezilmiş, içine kapalı, şiddet taraftarı, okula ve topluma uyum sağlayamayan, kendine ve topluma güvenini kaybetmiş aileler.)

2) Katı fakat otoriter aileler (içinde uyumsuz, isyancı, saldırgan kendini yalnız hisseden, kimliksiz, başarısız olduğuna inanan aileler.)

3) Rehber olmayı ön plana almış aile tipleri (kendi içinde uyumlu, otonomiye, yaratıcılığa sahip, sorumluluğun zaaflarını bilen, mükemmele yönelmiş aileler.)

4) Yumuşak ve iyi huylu aile tipleri: (talihine küskün, sorumluluğunu bilen, teşebbüs gücü zayıf, güçlülere direnemeyen gecikmiş bir otonomiye doğru ilerlemede olan)

5) Umursamaz aile tipleri: (uyumsuz, güvenemeyen, güven vermeyen, intiharcı, uyuşturucu bağımlılığı olan, başarısızlık duygusu taşıyan, fuhşa yönelmiş, (prostitution) maddî sıkıntıda olan aileler.)⁴⁶”

Aileler çocuklarını ruh ve beden sağlığı içinde yetiştirebilmek için kendi tutum ve davranışlarının çocuklar üzerinde ne gibi etkileri olabileceğini araştırmalıdır.

Ebeveynler din eğitiminde dikkat edilmesi gereken konularda da bilinçlenmelidirler. Çocuklarına örnek olmalı, onların din eğitimlerine önem vermelidirler. Nitekim dinî eğitime önem verilen ortamlarda yetişen çocuklar, dinin hayatlarında önemli yer tuttuğunu düşünmektedirler.⁴⁷

Çocuk, 4-5 yaşlarına ulaşması ile birlikte kendisine öğretilmek istenilenleri anlamaya başlar. Artık çevresinde olup bitenleri anlamlandırma gayretindedir ve bu yönde sorular sormaya başlar. Aldıkları cevaplar ve öğrendikleri bilgiler neticesinde dini düşünceleri de gelişim gösterir.⁴⁸

İslam eğitimcileri din eğitiminde iki kurala oldukça önem vermişlerdir:

1. Çocuğun içinde bulunduğu gelişim safhaları bilinmeli, bu safhaların özelliğine göre bilgi aktarımında bulunulmalıdır. Davranış kazandırma tedrici olarak gerçekleştirilmelidir.

⁴⁶ “Eğitim, Din ve Değer”, s. 38.

⁴⁷ Yavuz, Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi, s. 54.

⁴⁸ Bilgili, Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler, s. 78.

2. Çocukların bireysel farklılıkları göz önünde bulundurulmalıdır.⁴⁹

Kültür aktarımını gerçekleştirmek ve değerlerimizi yerleştirmek için aile önemli basamaktır. Çocuklarımıza değerlerimizi aktarmak için göz önünde bulundurmamız gereken bazı ilkeleri şöyle sıralayabiliriz:

- 1) Ailelerin çocuklara değerlerimizi aktarma gayesi olmalıdır.
- 2) Değerlerimizi kazandırırken samimi bir ilişki kurulmalıdır.
- 3) Değerler bayramlarda, özel günlerde, gündelik yaşamda fırsat olabilecek her anda yerleştirilmeye çalışılmalıdır.
- 4) Çocuklar günlük aktivitelere dâhil edilmelidir.
- 5) Etkili iletişim bir vasıta olmalıdır.
- 6) Çocuklar her zaman cesaretlendirilmeli, ödüllendirilmeli, karamsarlığa ve miskinliğe yönlendirilmemelidir.
- 7) Çocuklara adil davranılmalıdır.
- 8) Çocuklarla iletişim sürdürülmelidir.
- 9) Aile, tartışma, güç kullanma, yalnızca kendini düşünme gibi olumsuz tavırlardan uzak durmalıdır.⁵⁰

Dini duygular çocukluğun ilk dönemlerinde kendini göstermektedir. Bu duyguların gelişmesinde çevre oldukça önemlidir. Özellikle anne, baba, abi, kardeşler ve çocuğun çevresindeki diğer yetişkinler bu dönemde çocuğu etkilerler. Onların ibadetlerini, dualarını vb. gözlemleyen çocuk kendi algı seviyesine göre kutsalı zihninde anlamlandırmaya gayret edecektir.⁵¹

⁴⁹ Hökelekli, “Çocuk”, s. 358.

⁵⁰ “Eğitim, Din ve Değer”, s. 39-40.

⁵¹ Bilgili, Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler, s. 74.

Hız. Peygamber'in sünnetinde bebeğin ilk günlerinde yapılması gerekenler; libas, gıda, telkin ve dua olarak zikredilmiştir.⁵²

Bazı İslami kaynaklarda ise anne babaların çocuklarına karşı sorumlulukları aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

1: Güzel isim koymak: Anne babalar çocukları doğduğu zaman, onlara anlamı güzel isimler koymakla mükelleftir. Nitekim çocuğa koyulan ismin onun ruh haline etki ettiği bilinmektedir.

2: İyi terbiye: Hız. Muhammed bir hadisi şerifinde çocuğa bırakılabilecek en değerli mirasın güzel ahlak olduğunu belirtmiştir.

3: Evlendirme: Anne babaların çocuklarına karşı olan görevlerinden birisi de vakti geldiğinde onların huzurlu yuvalar kurmasına yardımcı olmaktır.

4. Eşit muamele: Anne ve babalar çocukları arasında ayırım yapmamalıdır. Büyük ve küçük, öz ve üvey evlat arasında bir fark gözetmemeli, kız ile erkek çocuklarına sevgide, merhamette, ilgide, şefkatte adil davranmalıdır.⁵³

Çocuğa ahlak kuralları öğretilirken çok fazla nasihat etmekten kaçınılmalıdır. Bunun yerine çocuğa somut yaşantılar sunularak, neyin niçin gerekli olduğuna kendisinin ulaşması sağlanmalıdır.⁵⁴

Bugün, modern eğitimde “basitten karmaşığa” olarak adlandırılan ilkenin Hız. Muhammed'in sünnetinde uygulanmış olduğunu görüyoruz. Nitekim, Hız. Muhammed çocuğun eğitiminde basitten karmaşığa doğru giden bir yol izlenmesi gerektiğini bizzat uygulamaları ile göstermiştir. Kendisinin konuşmaya başlayan çocuklara İsra Suresi'nin 111. ayetini ezberlettiği kaynaklarda yer almaktadır. Böylelikle tafsilatlı bilgilerle çocukları sıkmak yerine öncelikle kalben inanmasını

⁵² Canan, Hız. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye, s. 108-109.

⁵³ Hökelekli, “Çocuk,” s. 358.

⁵⁴ Selçuk, Çocuğun Eğitiminde Dinî Motifler,, s. 106.

sağlayarak daha sonra öğreneceği bilgileri sağlam temeller üzerine oturtmayı amaçlamıştır.⁵⁵

1.5.Çocukluk Dönemine Hitap Eden Dini Hikâye Yazarının Eğitsel Sorumlulukları

İnsanlar genellikle çocuklarını inandıkları dine göre yetiştirmek isterler. Bu nedenle çocuklarının hayatına etki eden tüm unsurlara dikkat ettikleri gibi, onların okuyacakları kitapları seçerken de titiz davranmışlardır. Çocukların okuyacakları kitapların dini muhtevaya sahip olmasını önemsemişlerdir.

Çocuk edebiyatının ortaya çıkmasında dini öğretilere yer veren kitapların büyük rolü olmuştur. Ortaçağda yayımlanan eserler araştırıldığında neredeyse hepsinin dinî içerikleri olduğu görülmektedir. Kilisenin dini yayınlar haricinde kitap yazılmasını yasakladığı da kaynaklarda yer almaktadır.⁵⁶

Günümüzde de birçok hikâye kitabının dini içerikle yazıldığını görmekteyiz. Pek çok yayın evi ve yazar toplumun bu ihtiyacını göz önünde bulundurarak dinî alanda eser üretmişlerdir. Ancak nicelikte görülen artışa rağmen, nitelikte aynı gelişmenin olmadığı da dile getirilmektedir.

Edebiyatımızda çeviri eserlerin sayısı azımsanmayacak derecededir. Avrupa ve Amerika çocuk edebiyatında Hristiyan inancına ait çan, kilise, noel gibi dini ve kültürel öğelere rastlanmaktadır. Ülkemizde yayımlanan çocuk edebiyatı eserlerinde ise İslam dinine ait sembollere pek de yer verilmediği görülmektedir. Bu durum çocukların çeviri eserler vasıtası ile Hristiyanlık dininin ve kültürünün etkisi altında kalmasına sebebiyet verebilir. Bu noktada çocukların doğru din eğitimi almaları adına çocukluk döneminde okudukları eserlerin seçiminde titizlik gösterilmelidir.⁵⁷

⁵⁵ Canan, Hz. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye, s. 161-162.

⁵⁶ Toz, "Çocuk Edebiyatı Tarihi", s. 228-229.; Dilek Tüfekçi Can, **Çocuk Edebiyatı Giriş**, Konya, Eğitim Yayınevi, 2014. s. 45.

⁵⁷ Tüfekçi Can, **Çocuk Edebiyatı Giriş**, s. 63-45.

“Dini hikâyeler davranışlarımıza yön vermede büyük etkinliğe sahip oldukları için, onların doğru şekilleri ile öğrenilmesi önem taşımaktadır. Aksi halde yanlış değer yargıları ve bunlara bağlanarak yanlış davranışlar oluşabilir ve bunlar ileride sorun çıkarabilir.”⁵⁸

Bilgin’in bu sözleri de dinî hikâye yazarının sorumluluklarına dikkat çekmektedir.

Hikâye yazarı; çocuk kitabına verdiği kıymetin, çocuğa verdiği ehemmiyeti yansıtacağını göz önünde bulundurmalıdır. Çocuklar için yazmanın basit bir şey olduğu düşüncesine kapılmamalıdır. Çocuğun sınırsız hayal gücüne mukabil belli bir algılama kapasitesi bulunduğu bilincinde olmalıdır. Yazar, çocuğun dünyasına girmeyi başarabilmeli, hayata onun gözlüğüyle bakabilmelidir.⁵⁹ Özellikle din eğitimi amacıyla yazılmış hikâye kitapları birçok soyut konuyu içerebileceğinden çocuğun algı dünyasına hitap eder biçimde yazılması oldukça önemlidir.

Öte yandan yazar, geleceğin yetişkinine seslendiğini unutmamalıdır. Çocukları araştıran, sorgulayan, analiz, sentez, değerlendirme yapabilen bireyler olarak yetiştirmesi gerekmektedir. Kendi kararlarını alabilen, sorun odaklı değil çözüm odaklı düşünebilen bir zihnî yapıya kavuşturmalıdır. Çocukta çevresini dikkatli gözlerle inceleme, dış dünyadan haberdar olma gibi farkındalıklar oluşturulmalıdır. Çevre bilinci kazandırılmalı, insan ve diğer canlılara saygı-sevgi göstermesi öğretilmelidir.⁶⁰ Nitekim dinin doğru anlaşılabilmesi ve yaşanabilmesi için çocuklarda sorgulayıcı düşüncenin, çevreyi gözlemlemenin ve yaratılanların tümüne saygı ile yaklaşabilme duygularının geliştirilmiş olması gerekmektedir.

Çocuklar, yetişkinlerle karşılaştırıldığında daha küçük bir bedene, yetersiz güce, sınırlı zihin gelişimine sahiptir. Ayrıca, hayatı fazla tecrübe etmemişlerdir. Bu durum çocukluk döneminin önemsiz görülmesine sebebiyet vermemelidir. Tüm sınırlılıklarına rağmen, çocuğun apayrı bir dünyası vardır ve bu dünyada yok yoktur. Çocuğun yeterince deneyime sahip olmaması ona sınırsız bir bakış açısı

⁵⁸ Beyza Bilgin, “Ahlak Terbiyesinde Dinî Hikayeler,” **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, Ed. Bayraktar Bayraklı, İstanbul, Altınkalem matbaacılık, S. 1, 1994, s. 54.

⁵⁹ Mustafa Ruhi Şirin, **Çocuk Edebiyatı Kültürü**, Ankara, Kök Yayıncılık, t.y., s. 36.

⁶⁰ Neşe Tertemiz, Leyla Ercan, Yücel Kayabaşı, “Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi”, **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**, Ed. Leyla Küçükahmet, Ankara, Nobel Yayın, 2001, s. 61.; Recep Nas, **Örneklerle Çocuk Edebiyatı**, Bursa, Ezgi Kitapevi Yayınları, 2002, 3. bs., s. 59.

kazandırmaktadır. Çocuğa göre her şey olabilir. Yetişkinin tecrübeleri sonucunda körelmiş olan ufku ve düş gücü, çocukta tüm canlılığını korumaktadır. Süre açısından değerlendirildiğinde insan hayatında çok fazla bir yıla tekabül etmese de yaşamın bütününe olan etkileri göz önüne alındığında, çocukluk dönemi üzerine hassasiyetle eğilinmesi gereken bir evredir. Bu nedenle gerek okuma alışkanlığı kazandırmak, gerek edebî yönünü güçlendirmek, gerekse dini eğitime katkı sunmak amacıyla çocukluk dönemine seslenen kitaplara gereken özen gösterilmelidir.⁶¹

Çocukluk dönemi insan hayatının tüm evrelerini etkileyecek evre olarak kabul edilmektedir. Necdet Aykaç ve İdil Eren Türkoğlu 3. Ulusal ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumunda konunun önemine şöyle dikkat çekmişlerdir:

“Çocukların ve gençlerin kişiliğinin gelişmesinde ve kimliğinin oluşmasında edebi ürünlerin önemli bir rolü bulunmaktadır. Çocuk ve gençlerin kişiliğinin gelişiminde edebi eserlerde kurgulanan olaylara, yer alan kahramanlara öykünmenin rol ve kimlik oluşturmada önemli bir işlevi vardır. Bu açıdan bakıldığında edebi eserlerin sanatsal ve edebi yanlarına ek olarak eğitsel açıdan da incelenmesi gerekmektedir. Bireyin kişilik ve kimlik gelişiminin büyük bir kısmının çocukluk ve gençlik döneminde olduğu dikkate alındığında, bu dönemdeki örgün eğitim ve aile eğitiminin yanında, çocukların etkileşim içinde bulunduğu edebi ürünlerin etkisi unutulamaz.”⁶²

O halde bu dönemde çocuklara dini duyarlık kazandırmak amacıyla üretilen eserlerde, İslam dininin kültürümüzün özünü oluşturduğu dikkate alınmalı; din, dil, vatan, bayrak birlikteliğinin İslami hassasiyetle temin edilebileceği vurgulanmalıdır. Dinin farklı yorumlarının ayrışmalara sebebiyet vermemesi gerektiği belirtilmeli, tam tersine zaman ve mekân farklılığından kaynaklanabilecek ayrışmaların önüne geçme noktasında bir zenginlik oluşturduğuna dikkat çekilmelidir.⁶³ Zira din, yalnızca bilgi

⁶¹ Bayram Baş, **Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı**, 2. bs., Ankara, 2015, s. 4.

⁶² Necdet Aykaç, İdil Eren Türkoğlu, “Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Bağlamında Montaigne’in Denemelerinin Eğitimsel Değerler Açısından Değerlendirilmesi”, **3. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2012, s. 181.

⁶³ Ertuğrul Usta, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programının Değerlendirilmesi”, **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**, Ed. Leyla Küçükahmet Ankara, Nobel Yayın, 2001, s. 375-376.

aktarımını gerçekleştirmez. Bunun ötesinde insana değer aşıl原因, onda davranış değişikliği meydana getiren, karakter oluşumuna etki eden en temel unsurdur.⁶⁴

Yazar, din eğitiminin gayelerini de göz önünde bulundurmalıdır. İnsana kendisini ve onu yaratanı tanıtmaya gayretinde olmalı, çocuğun fıtratına uygun yetişmesini sağlamalıdır. Çocukların doğru yol üzerinde olmalarını amaç edinmeli, kabiliyetlerinin ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlayarak çocuğu iyi bir şekilde yetiştirme çabası taşınmalıdır.⁶⁵

⁶⁴ Halis Ayhan v.d., **Din ve Ahlak Eğitim Öğretimine Yeni Yaklaşımlar**, İstanbul, DEM Yayınları, 2004, s. 17.

⁶⁵ Karakaş, **Din Eğitiminde Peygamber Modeli**, s. 128-131.

İKİNCİ BÖLÜM:

ÇOCUK EDEBİYATININ GENEL ÖZELLİKLERİ

2.1. ÇOCUK EDEBİYATI

2.1.1 Çocuk Edebiyatı Nedir?

Çocuk edebiyatı belirli bir yaş grubuna hitap eden tek edebiyattır. Kendine has özellikleri bulunan farklı bir türdür. Çocuk edebiyatında çocuğun gözetiliyor olması onun edebi bir tür olarak kabul edilmeyeceği manasına gelmez. Çocukların da estetik duygusu vardır ve çocuk edebiyatı ürünleri bu duyguyu geliştirmek için çabalamalıdır. Aynı zamanda çocuk edebiyatı çocuk işi olarak algılanmamalıdır.¹

Çocuk edebiyatı önemsiz görülmemelidir. Çocuk edebiyatının kaliteli olması için “çocuk için edebiyat” yaklaşımı sergilenmelidir.²

Çocuk edebiyatı eleştirisine de gereken özen gösterilmelidir. Maalesef ülkemizde çocuk ve gençlik edebiyatı eleştirisi pek gelişmemiştir. Bu durumun pek çok sebebi olmakla birlikte en önemli neden, çocuğa yeterince önem verilmemesidir.³

2.1.2.Çocuk Edebiyatının Genel Amaçları

Çocuk edebiyatının genel amaçları arasında; çocuğa estetik zevk kazandırmak, çocuğun sanatsal yönünü güçlendirmek, vaktini faydalı bir şekilde geçirmesini sağlamak, bilgi birikimini artırmak, onu hayata hazırlamak, doğru yolu göstermek, dil gelişimine katkıda bulunmak gibi birçok madde sıralanabilir.⁴

¹ Şirin, Çocuk Edebiyatı Kültürü, s. 36-124.; Tüfekçi Can, Çocuk Edebiyatı Giriş, s. 190.

² Rasih Erkul, Nalan Başöncül, Hüsniye Sezer, “Çocuk Edebiyatının Sorunları ve Çözüm Önerileri”, **2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 04-06 Ekim 2006**, Haz. Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 20017, s. 235.

³ Gülten Dayıoğlu, “Çocuk Ve Gençlik Edebiyatında Eleştiri ve Çocuk Edebiyatında Denetim,” **3. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011**, Haz. Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2012, s. 1156.

⁴ Toz, “Çocuk Edebiyatı Tarihi”, s. 227.; Adnan Binyazar, “Özgürleştirici Sanat Eğitimi,” **3. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011**, Haz.Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2012, s. 1150.

Çocuk edebiyatı çocuğun zihinsel ve bilişsel gelişimine katkıda bulunmayı hedefler. Hayal dünyasını genişletmeyi, muhakeme yeteneğini artırmayı amaçlar. Çocuğun ufkunu açarak, karşılaştığı problemlere çözüm üretmesine yardımcı olur. Somut düşünceden soyut düşünceye geçişinde basamaklar oluşturur.⁵

“Çocuk Edebiyatı ürünleri; sorgulayan, tartışan, bilime ve sanata saygı duyan, duygu ve düşünce boyutlarıyla dengeli okuma kültürü edinmiş, duyarlı bireylerin yetiştirilmesi sürecinde etkili birer uyaran olmalıdır.”⁶

Gülten Dayıoğlu,

“Çocuk ve gençlik kitapları benim gözümde aşı gibidir. Vücut nasıl aşıyla mikropalara karşı direnç kazanırsa kitaplar da okurları yaşamın her türlü zorluğuna karşı dirençli kılar.”⁷

sözleri ile çocuk edebiyatının onları hayata hazırlama amacı gütmesi gerektiğine işaret etmiştir.

2.2. HİKÂYE NEDİR, ÖZELLİKLERİ NELERDİR?

Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türüne hikâye denir.⁸ Çocuk edebiyatına dair üretilen eserlerin başında hikâye gelmektedir. Kısa yazılabilmesi, içerik açısından zengin oluşu, olay örgüsündeki düzen vs. unsurlar hikâye türünün tercih edilme sebeplerindendir. Hikâye, çocuk- yetişkin her yaş grubuna hitap edebilmesiyle de geniş bir kitlenin yaşamına dokunmaktadır.

⁵ Ayşegül Celepoğlu, “Çocukta Edebi İlgi ve İhtiyaçların Gelişimi”, **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**, Ed. Ömer Yılar, Lokman Turan, 3. bs., Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2015, s. 30.; Halit Dursunoğlu, “Çocuk Edebiyatı Nedir?”, **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**, Ed. Ömer Yılar, Lokman Turan, 3. bs., Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2015, s. 33.; Recep Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 81.; Emir Özdemir, **Sözlü Yazılı Anlatım Sanatı (Kompozisyon)**, 10. bs., İstanbul, Remzi Kitapevi, 2000, s. 49.

⁶ Sever, Çocuk ve Edebiyat, s. 198.

⁷ Gülten Dayıoğlu, “Açılış Konuşması,” **2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 04-06 Ekim 2006**, Haz. Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 20017, s. 30- 16.

⁸ TDK Güncel Sözlük, www.tdk.gov.tr

Hikâyenin muhatabı olan kitlenin sosyolojik, biyolojik ve psikolojik özelliklerine göre taşınması gereken özellikler farklılaşır. Konusu, dil ve anlatımı hedef kitle gözetilerek planlanır. Alt sınıflarda temel amaç okuma alışkanlığı kazandırmaktır. Üst sınıflarda ise hikâye türünün özellikleri daha fazla belirginleşir. Kelime dağarcığı zenginleşir. Olay örgüsü daha girift bir biçimde tasarlanır. Edebi özellikler ön plana çıkar.⁹

2. 3. ÇOCUK HİKÂYE KİTAPLARINDA BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

Çocuk hikâye kitaplarında bulunması gereken özelliklere değinmeden önce bir hususa dikkat çekmek gerekir. Çocuk bir insandır ve her biri ayrı bir âlemdir. Bu nedenle net çizgilerle belirlenmiş sınırlardan bahsetmek, kesin kurallar koymak mümkün değildir. Çocukların yaşadıkları sosyal çevre, sahip oldukları kültürel durum, okul, aile gibi etkenler, kişilik yapıları, sosyo-ekonomik şartları gibi belirleyici özellikler bu verilerin değişiklik göstermesine sebep olabilir.¹⁰

Biz de bu hususu göz önünde bulundurarak çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikleri; İçeriksel Nitelikler, Biçimsel Nitelikler, Dil ve Anlatım alt başlıklarında irdelleyeceğiz.

2.3.1. İçeriksel Nitelikler

Genel kabule göre bir-on iki yaş arası çocukluk dönemi olarak adlandırılır. Fakat bu dönem de çeşitli kıstaslara göre kendi içerisinde sınıflandırılmalara tabi tutulmuştur. Çocukluk dönemi içerisindeki farklı yaş gruplarının farklı biyolojik, psikolojik ve sosyolojik özellikleri olduğu, buna bağlı olarak ilgi ve ihtiyaçlarının da farklılaştığı kabul edilmektedir. Bu nedenle çocuk hikâye kitaplarında bulunması gereken içeriksel özellikleri yaş gruplarına göre değerlendireceğiz.

2. 3.1.1. 0-6 Yaş İçin İçerik

0-6 yaşa hitap eden kitaplar olumlu temaları işlemeli, sonu mutlu bir şekilde bitmelidir. Kitapta mizah unsurlarına yer verilmeli, ilginç temalar seçilmelidir. Hayat

⁹ Baş, Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı, s. 90- 99.

¹⁰ Ömer Yılar, “Çocuk ve Kitap İlişkisi”, **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**, Ed. Ömer Yılar, Lokman Turan, 3. bs., Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2015, s. 41.

her ne kadar acıları, olumsuzlukları barındırıyor olsa da, 0-6 yaş grubu henüz bu tür durumlara adapte olacak seviyede değildir. Bu nedenle aşırıya kaçmadan zıtlıklar, problemler işlenebilir ancak hikâye mutlaka güzel sonlanmalıdır. Çocuklar özgüvenini küçük yaşlarda kazandığı için mutsuzlukların, hüznün abartılarak işlendiği temalar; onların güvenlerinin sarsılmasına, hayata karamsar bakmalarına sebep olabilir. Nitekim bu yaş grubundaki çocuklar olayın kahramanlarıyla özdeşim kurarak yaşananları içselleştirirler.¹¹

Tema çocuğun dünyasını yansıtmalı, merak duygusunu tetiklemelidir. Anne, baba, kardeşler, arkadaşlık, doğa ve hayvan sevgisi gibi konular işlenmelidir. 1-3 yaşa hitap eden ABC kitaplarında yakın çevresindeki unsurlar resimler ile çocuğa tanıtılır. 4-6 yaş çocukları gülme unsuruna yer veren kitaplardan hoşlanırlar. Şarkılar, şiirler, oyunlar, tekerlemeler 4-6 yaş grubu için vazgeçilmezdir. Çocuk henüz somut, soyut ayrımını yapamamaktadır. Bu nedenle olaylar onun algı seviyesini aşmayacak biçimde anlatılmalı, bir yandan da hayal gücü geliştirilmeye çalışılır. Periler, ejderhalar, gerçek üstü varlıkların anlatılması çocuğun bunları gerçek sanmasına sebep olabilir. Bu nedenle bu imgeler kahraman olarak seçilmemeli, eserdeki kahramanların sayısı dört kişiyi aşmamalıdır.¹²

Okul öncesi döneme hitap eden kitaplar çoğunlukla çocuğa başkası tarafından okunacağı için, dinlerken mutlu olacağı bir üslupla yazılmalıdır. Çocukların çabuk sıkıldıkları göz önünde bulundurulmalı, dikkatlerinin dağılmasının önüne geçilmeye çalışılmalıdır.¹³

2.3.1.2. 7-11 Yaş İçin İçerik

Bu yaş grubu çocuklar eleştirel düşünmeye başlamış, muhakeme yeteneği kazanmıştır. Okuduklarını sorgular. Beğendiği ve beğenmediği yönleri dile getirir. Merak duygusu zirveye ulaşmıştır.¹⁴

Bu dönemde okula başlayan çocuk; sosyal hayatın daha fazla içine girer, arkadaş sayısında artış meydana gelir. Yardımlaşma, paylaşma, arkadaşlık duyguları gelişir. Macera türüne, masallara, hayali kahramanlara, kişileştirilmiş makinelere ait hikâyelere, farklı kültürlere ait çocukları konu edinen eserlere, basit şiirlere ilgi

¹¹ Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 62, 63.; Duman, Çakmak, “Ders Kitaplarının Nitelikleri”, s. 23.

¹² Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 19-62- 63-65.

¹³ Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 36

¹⁴ Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 22

duyarlar. 7-9 yaşındaki çocuklar genellikle masallara, kahramanları çocuk ve hayvan olan hikâyelere, şiirlere, çizgi romanlara, gezi ve doğa kitaplarına, bilim-kurgu türüne, insan bedenini araştırmaya merak sararlar. 10-11 yaşlarında çocuğun ilgi duyduğu edebi türlerin sayısında artış olmuştur. Düşsel (fantastik) öyküler, gerçekçi öyküler, serüven romanları, çizgi romanlar, yaşam öyküleri, söylenceler, şiirler doğa ve fen kitapları gibi türlere yönelirler.¹⁵

9-10 yaş civarında çocuklar hemcinsleriyle arkadaşlık kurmaktan hoşlanırlar. Kız ve erkek çocukların ilgi alanları değişiklik göstermeye başlar. Erkek çocuklar, genellikle sportif faaliyetlere yönelirken; kız çocukları, giyim kuşam gibi konulara merak sarar. Düş gücü bu dönemde oldukça aktiftir. Bu nedenle hayal gücünü geliştiren eserleri tercih ederler. Bu dönemde gerçek ile gerçek olmayanı ayırt edebilirler. Ergenlik dönemine yaklaşmakta olan çocuk, çelişkili ve karmaşık duygular içindedir. Gerçeklere olan merakı da artmıştır. Hayata dair meseleler objektif olarak sunulmalıdır. Çocuklar kendi dünyalarına seslenen kitapları okumaktan zevk alırlar. Bu nedenle kendi klasiklerini ve dünya klasiklerini okumaya yönlendirilmeleri faydalı olacaktır.¹⁶

Çocuklara hayatı sevmeye öğretilmelidir. İnsana, doğaya, hayvanlara karşı pozitif düşünceler verilmelidir. Çocuk kötü düşüncelerden, olumsuz bakış açısından kurtarılmalıdır. Elbette ki yaşamında her türlü olayla karşılaşacaktır. Bu nedenle karamsar durumlar ölçüyü aşmadan işlenmelidir.

“Ben kimim?” sorusuna cevap arayan çocuğa insan tüm yönleriyle tanıtılmalıdır. Her şeyin üstesinden gelebilen, tüm sorunları aşabilen bir varlık olarak değil de güçlü ve zayıf yönleriyle olduğu gibi anlatılmalı, sınırlı güce sahip olduğuna değinilmelidir. Polyannacılık¹⁷ oynanmamalıdır.¹⁸ Çocuğun algısına hitap edecek şekilde ruhsal analizler, mizah unsurları kitapta yer almalıdır. Okurun muhakeme yeteneği geliştirilmeli, ona eleştirel bakış açısı kazandırılmalıdır. İçinde bulunduğu toplumla uyumlu olması sağlanmalı, aidiyet duygusu kazanmasına yardımcı olunmalıdır. Bağınaz düşünceler aşılanmamalıdır. Dil ve ırk üstünlüğüne yer

¹⁵ Ömer Yılar, “Çocuk Yayınları”, **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**, Ed. Ömer Yılar, Lokman Turan, 3. bs., Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2015, s. 41.; Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 22.

¹⁶ Yılar, “Çocuk Yayınları”, s. 41.

¹⁷ Her şeye iyi yönden bakmayı tercih eden insanların oynadığı oyun.

¹⁸ Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 69.

verilmemeli; vatan, millet sevgisi aşılmalıdır. Çocuğun yardımseverlik merhamet, dayanışma duyguları geliştirilmelidir. Maddi durumu düşük olanları, engellileri, küçümseyen ifadeler kitapta bulunmamalıdır. Hayvan isimleri küfür olarak kullanılmamalıdır. Herhangi bir cinsiyetin üstün olduğu vurgulanmamalıdır.¹⁹

2.3.2. Biçimsel Nitelikler

2.3.2.1. Resim

Çocuk kitaplarında kullanılan resimlerin büyük önemi haizdir. Resimler bir yandan metinde anlatılanları açıklayıp tamamlarken, diğer yandan da çocuğun estetik duygusunu geliştirir. Çocuğa sanatsal zevk kazandırır. Bu nedenle edebi ürünlerin resimlendirilmesinde son derece titiz davranılmalıdır.²⁰

Çocuk kitaplarındaki resimlerin; görsel zekâya katkıda bulunduğu, metnin sınırlı kaldığı noktada anlatılanları somutlaştırarak algılamaya yardımcı olduğu, çocuğun kitaba olan ilgisini artırdığı bilinmektedir. Kitaplardaki resimlerin önemine değinenlerin yanı sıra resimlemelerin okurun hayal gücünü sınırlandıracağı düşüncesini savunanlar da olmuştur. Bu düşüncüyü benimseyenlere göre metindeki resimler çocuğun sınırsızca düşünmesine set çekerler. Fakat genel kabule göre anlatılanların görsel olarak okura sunulması metnin anlaşılmasına olanak sağlar, okurun hayal dünyasını zenginleştirir ve dikkatinin dağılmasına engel olur.²¹

“Okul öncesi, görsel okumanın ağırlık kazandığı bir dönemdir. Görsel okuma, sözcük yerine renk ve çizginin oluşturduğu metinlerle yapılan görsel öğelerin temelinde gerçekleşen bir süreçtir.”²²

Bu nedenle okul öncesi dönem için tasarlanan kitapların resimlendirilmesine ayrı bir önem verilmelidir.

Peki, resimlerde bulunması gereken özellikler nelerdir?

¹⁹ Yılar, “Çocuk Yayınları”, s. 41.; Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 54-69-81-53.

²⁰ Ayşegül Celepoğlu, Sesli ve Görüntülü Yayınlar”, **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**, Ed. Ömer Yılar, Lokman Turan, 3. bs., Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2015. s.53.

²¹ Tüfekçi Can, Çocuk Edebiyatı Giriş, s. 174.; Celepoğlu, “Sesli ve Görüntülü Yayınlar”, s. 62.; Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 61.; Haz. Mustafa Ruhi Şirin, “Fatih Erdoğan’la ‘Çocuk Açısından Resimli Kitap’ Üzerine,” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, Gökyüzü Yayınları, s. 499.

²² Öznil İnce Samur, “Okuma Kültürü Edindirme Sürecinde Çocuk Edebiyatının Yeri Ve Önemi,” **3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011**, Haz. Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2012, s. 836.

Her şeyden önce eserde kullanılan resimler çocuğun anlatılanları içselleştirmesine imkân vermelidir. Çizer; hitap ettiği yaş grubunun biyolojik, psikolojik, sosyolojik özelliklerini dikkate almalıdır. Resimlemeler yapılırken çocuk eseri düşüncesiyle özensizce davranılmamalıdır. Toplumun sahip olduğu kültürel miras göz önünde bulundurulmalı, çocuğa aidiyet duygusu kazandırılmalıdır. Metinde anlatılan olay, olayın geçtiği ortam ve ana karakterler, resimlemeler vasıtasıyla somutlaşmaktadır. Bu nedenle görsel malzemeler ile eserde anlatılanlar uyum içinde olmalıdır.²³ Çocuklar, kitaplarda kullanılan görselleri hafızalarında canlandırmaya yatkındırlar. Bu nedenle dini-kültürel aktarımlar yapan kitapların çocukların zihninde yanlış imgeler meydana gelmesini engellemek gibi sorumlulukları da vardır.²⁴

“Resimler gerçeği birebir yansıtmalı mı?” sorusuna farklı cevaplar verilmiştir. Çocuk kitaplarındaki resimlerin on iki yaşına kadar aslı ile uyumlu olması gerekmediğini söyleyenler olmuştur. Bir başka görüş ise okul öncesi dönemde resimlerin gerçek hayattakinin birebir aslını yansıtmaması gerektiğini, aksi durumun çocuğun kafasını karıştıracağını, yaşadığı dünya ile bağlantı kurmasını zorlaştıracığını savunmuştur.²⁵

Bazı kişiliklerin resmedilmesinde ise kalıplaşmış çizimlere gerek yoktur. Örneğin kötü insanlar daima çirkin, iyi insanlar ise güzel olmak zorunda değildir. Hikâyede başat karakterler devamlılık göstermelidir.²⁶

Resmin, metnin hemen yanında ya da metinden önce verilmesi mümkündür. Metnin hemen yanında yer alan resim, çocuğa metin ile resim arasında bağlantı kurarak olayı net bir şekilde hafızasında canlandırma imkânı tanırken, metinden önce verilen resim okurun resme bakarak tahminde bulunmasına, yordama yeteneği kazanmasına vesile olur.²⁷

Çocuk kitaplarında resimlerin metne oranı belirli bir ölçüye göre olmalıdır:

²³ Celepoğlu, “Sesli ve Görüntülü Yayınlar”, s. 53.

²⁴ Tüfekçi Can, Çocuk Edebiyatı Giriş, s. 174.

²⁵ Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 62.; Celepoğlu, “Sesli ve Görüntülü Yayınlar”, s. 62.

²⁶ Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 62.

²⁷ Baş, Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı, s. 121.

“7 Yaş çocuğu için resmin oranı % 75
8-9 Yaş çocuğu için resmin oranı % 50
10-11 Yaş çocuğu için resmin oranı % 25 olmalıdır.”²⁸

2.3.4.Dil Ve Anlatım

Jane Yolen “Çocuklar için yazmakla büyükler için yazmak aynı şey, çocuklar için yazarken biraz daha iyi yazacaksın, hepsi bu kadar.” diyor. Yolen’in bu sözünde de belirtildiği gibi çocuk için yazmak ustalık ister. Yazar çocuğun seviyesine ulaşmayı, kendine has dünyasına girmeyi başarabilmelidir. Bu ise günümüzde birçok yazarın sandığı gibi özensiz, basit, üstünkörü yazmak demek değildir. Edebiyatın genel kabul görmüş tüm ilkeleri çocuk edebiyatı için de geçerlidir.²⁹

Çocuk kitaplarının iyi bir planı olmalıdır, iyi bir plan olaylar, durumlar, düşünce ve duygular arasında uyumlu bir bağlantı kurulmasını sağlar. Öte yandan kitapta anlatılan olaylar çocuğun ilgisini çekecek şekilde yerleştirilmeli, gereksiz ayrıntılardan kaçınılmalı, tek olay işlenmelidir.³⁰

Anlatımda başlık-giriş-sonuç bütünlük içinde olmalıdır. “Metinlerin en büyük önermeleri olan başlıkla giriş paragrafı tutarlı olmalı ve okuyucu konu/ana düşünce hakkında fikir edinebilmelidir.”³¹

Çocuk için yazılan eserlerde sade, anlaşılır bir üslup kullanılmalıdır. Fakat bu sadelik eserin sanatsal değerinden ödün vermeden gerçekleştirilmelidir. Çocuğa göre bir dil ile çocuksu dil birbirine karıştırılmamalıdır. Çocuksu dil kullanan yazar çocuğu küçümseyerek; ilkel, yavan, tatsız, tuzsuz bir dil kullanırken; çocuğa göre dil kullanan yazar anlatım sanatının tüm inceliklerinden yararlanır.³² Yazar dili ustaca kullanırsa, yapıtı edebi bir değer taşır. Bir yazar ancak tecrübe, deneyim ve birikimleri sonucunda yalın, estetik değeri yüksek sanatsal yapıtlar ortaya koymayı başarabilir.

²⁸ Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 68.

²⁹ Özdemir, Sözlü Yazılı Anlatım Sanatı, s. 49.

³⁰ Özdemir, Sözlü Yazılı Anlatım Sanatı, s. 49.; Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 98.

³¹ Şükran Dilidüzgün, “Türkçe Öğretiminde Yazın Eğitimi Bağlamında Karşılaştırmalı Metin Türü Çalışmaları”, **3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011**, Haz. Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi, bs. 2012, s. 100.

³² Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 54.-55.

Yazar çocuğun yaşını, içinde bulunduğu dönemin biyolojik, psikolojik ve sosyolojik özelliklerini iyi bilmelidir. Çocuğun ilgi ve ihtiyaçları hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Dilin imkânlarını son noktasına kadar ustalıkla kullanmalı, soyut konuları mümkün olduğu ölçüde somutlaştırarak, çocuğun algılamasına yardımcı olmalı, kültürel birikimine katkı sağlamalıdır.

Şayet yazar çocuk üzerinde etkili olmak, onun dünyasına yelken açmak istiyorsa, öncelikle çocuğun ruh halini, hayallerini, duygu ve düşüncelerini, kullandığı dili anlamaya çalışmalıdır. Aksi takdirde çocuk; kendi dilini kullanmayan, ona tepeden bakan, pedagojik bir dil kullanarak öğreticilik sınırını aşamayan yazarların kaleme aldığı eserleri okumaktan zevk almayacaktır.³³

Yazar unutmamalıdır ki çocuklar içinde bulundukları dönem gereği çabuk sıkılırlar. Bu nedenle çocukların dikkatini çekmek amacıyla etkileyici bir dil kullanmalıdır. Sürekli aynı zaman kiplerini kullanmaktan kaçınmalı, edilgen çatılı fiiller yerine etken çatılı fiillere yer vermeli ve çocukların anlamakta zorlandığı edat bağlaçları kullanmaktan sakınmalıdır. Cümleler genellikle kısa ve anlaşılır olmalıdır. Yazarın dili konuşma diline yakın olmalı, Türkçe yaşayan şekliyle edebiyata yansıtılmalıdır. Bu nedenle devrik cümlelere de abartıya kaçmadan yer verilmelidir.³⁴

Çocuk kitaplarında yazar cümle oluştururken hitap ettiği dönemi dikkate almalıdır.

“MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı kitap inceleme ve değerlendirme kriterlerine göre sözcük sayısı; 1. Sınıflarda 6,7; 2. Sınıflarda 8,9; 3. Sınıflarda 10; 4. Sınıflarda 12; 5. Sınıflarda 14 olmalıdır.”³⁵

Okul öncesi döneme hitap eden eserler çocuğa bir başkası tarafından okunacağı için kulağa hoş gelen bir tınısı olmalı, sesler arasındaki uyum ve ahenge önem verilmelidir.³⁶

³³ Şirin, Çocuk Edebiyatı Kültürü, s. 124.-125.

³⁴ Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 98-100.

³⁵ Celepoğlu, “Sesli ve Görüntülü Yayınlar”, s. 54-55.; Ertuğrul Usta, “Ders Kitaplarında Yenilikler,” **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**, Ed. Leyla Küçükahmet Ankara, Nobel Yayın, 2001. s. 75.

³⁶ Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 66.

Anlatımda mecazlı kullanımlara, dolaylı anlatımlara ölçüyü aşmadan yer verilmelidir. Mecaz kullanımında ve dolaylı anlatımda aşırıya kaçılması, çocuğun anlatılanları kavrayamamasına sebep olabilir. Eserde yazarın vermek istediği mesaj açıkça anlaşılmalı, örtük olmamalıdır. Kitapta yer alan bilgiler günümüze hitap edebilmeli, çağın gerisinde kalmamalıdır. Bir kelam-ı kibarda “Çocuklarınızı yaşadığınız çağa göre değil, kendi yaşayacakları çağa göre yetiştirin.” denir. Bilişim çağında olduğumuz ve çocukların çok hızlı gelişim, değişim gösterdiği unutulmamalıdır. Bilgiler arasında sebep sonuç ilişkisi kurulmalıdır. Birbiriyle bağlantılı bilgiler ilişkilendirilerek, çocuğa bütüncül bakış açısı kazandırılmalıdır.

Yazar sözcük seçiminde titiz davranmalıdır. Cüceloğlu: “Dil düşünceyi düşünce dili etkiler.”³⁷ demiştir. Nitekim insan düşündüklerini dil vasıtasıyla ifade eder. O halde çocuğun düşünebilmesi ve düşündüklerini rahat bir şekilde ifade etmesi için zengin söz dağarcığına sahip olması gerekmektedir. Bu ise okuduğu kitaplar vasıtasıyla gerçekleşecektir. Yazar; tanımlama, karşılaştırma, örnekleme, tanık gösterme gibi düşünceyi geliştirme yöntemlerine de başvurmalı, betimleme, öyküleme gibi anlatım biçimlerinden faydalanmalıdır.

Şayet yabancı ya da manası bilinmeyen bir kelime kullanılacaksa kelimenin anlamı verilmelidir. Bir dine özgü kelimeler ve terimler aslına uygun olarak kullanılmalı, nasıl okunduğu ve neyi ifade ettiği belirtilmelidir. Önemli yerlere dikkat çekmek amacıyla çeşitli yazı tipleri kullanılmalı, koyulaştırma vb. faktörlerden yararlanılmalıdır.³⁸

Çocuğun, dili doğru ve düzgün kullanmasına zemin hazırlamalıdır. Çok fazla mecaz kullanımından kaçınılmalıdır. Anlatım küçük şiirlerle zenginleştirilmelidir. Bu çocuğun estetik duygularının gelişmesine katkı sunacak, duygusal zekâsını kuvvetlendirecektir.³⁹ Çoğunlukla gündelik hayatta kullandığı kelimelere yer verilmelidir. Bununla birlikte çocuğun kelime hazinesine katkı sağlamak amacıyla

³⁷ Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 49.

³⁸ Tertemiz, Ercan, Kayabaşı, “Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi”, s. 55-56.; Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 103.

³⁹ Tüfekçi Can, Çocuk Edebiyatı Giriş, s. 51.; Arıcı, “Hayale Dayalı Türler”, s. 149.; Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 50-95.; Cemal Tosun, Recai Doğan, Ayşe Korkmaz, **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu DKAB)** Ankara, Ed. Leyla Küçükahmet, Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s.75.

farklı kelime ve kavramlar yeterli ölçüde kullanılmalı ve açıklamalarına yer verilmelidir. Bu noktada kitabın sonunda bir sözlük olması da faydalı olacaktır.⁴⁰

⁴⁰ Duman, Çakmak, “Ders Kitaplarının Nitelikleri”, s. 31.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

“HİKÂYELERLE 365 GÜN İMAN ESASLARI” VE “DİNİMİ ÖĞRENIYORUM AMENTÜ SERİSİ” KİTAPLARININ İNCELENMESİ

Bu bölümde, “Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” ve “Dinimi Öğreniyorum Amentü Serisi” isimli kitaplar belirli açılardan incelenecektir.

3.1. KİTAPLARIN İÇERİK AÇISINDAN İNCELENMESİ

3. 1. 1. Kitapların Çocuklara Hitap Edebilmesi

Hüseyin Emin Öztürk “Bir çocuk kitabı çocuğun acılarını, sevinçlerini dile getirebiliyorsa, çocuk onda kendi yaşamından bir parça bulabiliyorsa çocuklara hitap edebilir.”¹ sözleri ile bir kitabın çocuklara hitap edebilmesi için onda bulunması gereken özellikleri dile getirmiştir. Biz de incelediğimiz kitapları bu açıdan değerlendirmeye çalışacağız.

“Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” adlı hikâye kitabının kahramanı, Semih adında bir çocuktur. Olaylar, sekizinci sınıfa giden Semih’in etrafında dönmektedir. Kitap, kahramanın çocuk olması ve çocukların acılarını, sevinçlerini dile getirebilmesi sebebiyle çocukların dünyasına girebilecek, onların ilgilerini çekebilecek niteliktedir diyebiliriz. Çocukların cevap aradıkları; Allah İnancı, Peygamberler, Melekler gibi iman esaslarına dair konulara değinmesinin, çocukların merak duygularını harekete geçirebileceğini düşünüyoruz.

¹ Hüseyin Emin Öztürk ile “ÇOCUK ve EDEBİYAT” Üzerine Konuşma,” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul, Gökyüzü Yayınları, s. 347.; Üzeyir GÜNDÜZ ile “ÇOCUKLAR İÇİN YAZMAK” Üzerine,” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul, Gökyüzü Yayınları, s. 341.

Tüm bunların yanında içeriğin bazı kısımları çok fazla bilgi aktarır niteliktedir ve bu yönüyle ders kitabı havası taşımaktadır. Bazı surelerin manası birebir verilmiş ve çocukların içselleştirmeleri için gereken açıklamalar yapılmamıştır.² Çocuklar bu tür anlatımlardan çabuk sıkılırlar. Kitabın dili ve üslubu okuru sıkmamalıdır. Bilakis, çocuk kitapla buluştuğunda onu okumak için heves duymalıdır.³

Dinim Serisi ise sekiz yaş üzerindeki çocuklara hitap etmektedir. Seride geçen hikâyelerin kahramanları çocuklardır ve olaylar genellikle çocukların dünyasına hitap edecek şekilde ele alınmıştır. Bu yönüyle, seri çocukların dünyalarına girebilir.

Mustafa Ruhi Şirin “Bir kitapta çocuğa açılan bir pencere varsa; çocukluk varsa, çocuğun tecessüsleri varsa bu kitap çocuk kitabıdır diyebiliriz.” diyor.⁴

Dinim serisinde çocuklara açılan pencereler vardır. İman esasları genellikle çocukların etrafında geçen olaylardan yola çıkılarak öğretilmeye çalışılmıştır ancak zaman zaman çok fazla bilgi aktarımı gerçekleştirildiğini bu seride de görüyoruz. Örneğin:

“Allah’ın Benzeri Yoktur” adlı parçadan sonra; “Allah Neye Benzer?” ve “Allah’ın neye benzediğini niçin bilmiyoruz?” gibi ders kitabını andıran sorular sorulmuş ve bu soruların cevapları verilmiştir.⁵

Bu ise Dinim Serisi’ni hikâye kitabı havasından uzaklaştırmıştır. Böyle eğitici tutum takınılarak çocuklara bilgi aktarımında bulunan kitaplar, bazı çocuk yazarlarınca olumsuz durum olarak değerlendirilmiş⁶, çocuklara hitap edemedikleri gerekçesiyle eleştirilmiştir.

² Ali Karaçam, Rabia Kılıçkaya, **Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları**, 20. bs., İstanbul, Nesil Yayınları, t.y., s. 242.

³ Hüseyin Öztürk, “Çocuk Yayınlarına Temel Yaklaşımlar,” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, s. 547.

⁴ Nevzat Yüksel, “‘Çocuk Edebiyatı’ Üzerine Mustafa Ruhi Şirin ile”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul, Gökyüzü Yayınları, s. 356.

⁵ Yaşar Kandemir, **Allah’a İnanıyorum**, İstanbul, Damla Yayınevi, t.y., s. 34.

⁶ Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 96.

3. 1. 2. Konuların Çocuk Seviyesine Uygunluğu

“Unutulmaz hatıraları, rüyaları ve hayalleriyle çocukluk, ‘ayrı bir çağ’ gibidir.”⁷Bu nedenle çocukluk dönemine seslenen kitapların konularının çocuğun seviyesine uygun olması gerekmektedir.

Gülten Dayıoğlu, çocuk edebiyatı üzerine kendisi ile yapılan bir söyleşide Batıda bir yayınevine eser verdiğinde kendisine ilk yöneltilen sorunun “Bu kitap hangi yaş kesimi için yazıldı?” sorusu olduğunu belirterek bu noktaya dikkat çekmiştir.⁸

İncelediğimiz kitapları çocukların seviyesine uygunluğu açısından değerlendirdiğimizde şunları söylememiz mümkündür:

“Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” adlı hikâye kitabında hangi yaş grubuna seslenildiği belirtilmemiştir. Buna bağlı olarak, kitabın bu açıdan değerlendirilmesi sağlıklı bir şekilde yapılamayacaktır. Nitekim çocukluk dönemi kendi içinde safhalara ayrılmaktadır ve her bir safhanın kendine göre ilgi ve ihtiyaçları vardır. Eserde birçok soyut konunun öğretilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle hitap ettiği yaş grubunun belirtilmemesi büyük bir eksiklik olarak görülmektedir.

Kitapta, anne-babalara seslenilerek “Her gün vaktinizin bir kısmını çocuğunuza ayırarak onunla birlikte kısacık hikâyeleri okuyabilir, çocuğunuzun iman esaslarını kavramasına yardımcı olabilirsiniz.” ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeyi “Okuma-yazma bilmeyen çocuklara ebeveynlerinin kitabı okuması tavsiye edilmiştir.” şeklinde yorumladığımızda kitabın okul öncesi çağ çocuklarına yönelik olduğu anlaşılır. Kitabın büyük bir bölümünün okul öncesi çocuklara hitap etmediği kanaatindeyiz. Kitapta yer alan “Ahiret İnancı”, “Melekler”, “Peygamber Kıssaları” gibi birçok konu bu yaş çocuğunun algı seviyesinin üzerindedir. Şayet bu ifadeyi “Okuma-yazma bilen çocuğunuza gerekli açıklamaları yaparak konuları anlamasına yardımcı olun.” şeklinde değerlendirecek başka bir problem söz konusu olacaktır. O da, tüm ailelerin bu konuda yeterli bilgiye sahip olmamasıdır. Hangi yaş grubundaki

⁷ Ahmet Efe ile “Çocuk Edebiyatı ve Yayın” Üzerine,” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul, Gökyüzü Yayınları, s. 333.

⁸ Gülten Dayıoğlu, “Gülten Dayıoğlu İle ‘Çocuk Edebiyatı’ Üzerine,” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul, Gökyüzü Yayınları, s. 329.

çocuğa hangi bilgilerin verileceği bilgisi, belirli bir eğitimi gerektirir ki tüm aileleri bu yetkinlikte görmek bir takım yanlışlıkları beraberinde getirebilir.⁹

Bu bilgilerle birlikte genel olarak şu değerlendirmeleri yapabiliriz:

Kitabın bazı bölümleri “ahiret inancı”, “kader inancı” gibi oldukça soyut konuları içermektedir. “Kader” konusuna çok ayrıntılarıyla değinilmiştir. “Küllî irade,” “cüz-i irade” gibi doğru algılamak için belli bir seviye gerektiren bilgiler çocuklara aktarılmıştır.¹⁰ Bu nedenle anlatılanların ilk çocukluk yılları için uygun olmadığını düşünüyoruz.

Dinim Serisi sekiz yaş üzeri çocuklara hitap etmektedir. Kitabın konusu “İman Esasları” dır. İman esasları, konuların anlatımında çocukların seviyesi göz önünde bulundurulduğu takdirde sekiz yaş üzeri çocuklara hitap edebilir.

3. 1. 3. Resimlerin Anlatılanlarla Uygunluğu

İncelediğimiz hikâye kitapları inanç öğretimi yapmayı amaçlamıştır. İnanç esasları ise soyut bir konudur. Bu sebeple mutlaka resim gibi somut öğelerle desteklenmelidir.¹¹

İncelediğimiz kitaplarda dinî- kültürel aktarım yapıldığı için resimlerin birebir aslını yansıtmaması gerekmektedir. Aksi bir durum çocuğun kafasında yanlış imgelerin oluşmasına sebep olabilir.¹²

Hikâyelerle “365 Gün İman Esasları Kitabı” resimlerin anlatılanlarla uygunluğu açısından değerlendirdiğimizde görsel kullanımının geliştirilebilir düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Kitapta yer alan bazı resimlerin hikâyede anlatılanları çocuğun hafızasında canlandırmasına yardımcı olacak nitelikte olmadığını düşünüyoruz.¹³

⁹ Halis Ayhan, **Din Eğitimi ve Öğretimi**, İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1997, s. 107.

¹⁰ Ali, Karaçam, Rabia Kılıçkaya: Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 362.

¹¹ Aydın, Din Öğretiminde Yöntemler, s. 404.

¹² Tüfekçi Can, Çocuk Edebiyatı Giriş, s. 174.

¹³ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 69-72.

Bazı resimler ise hikâyenin mesajını yansıtır nitelikte değildir. “Yanı Başımızdaki Melekler” adlı hikâyede “kul hakkı” vurgulanmış, meleklerin her yaptığımızı kaydettiğini öğretmek amaçlanmıştır. Oysa sayfada yer alan resimde “patlamış mısır” bulunmaktadır. Bu resmin metnin mesajını okura yansıtmaktan uzak olduğunu düşünüyoruz.¹⁴

Kitapta yer alan “İki Kutlama” adlı hikâyede ramazan ayının ilk iftarı ve Elif Hanım’ın doğum günü aynı güne denk geldiği için ailede büyük bir heyecan vardır ve yemek dışarıda yenilecektir. Ancak sayfada yer alan resimde, kapıdan içeri bakan bir baba bulunmaktadır. Bu sayfada görkemli bir iftar masasının yer almasının, iftar anını görselleştirmekte ve oruç ibadetini çocuklara benimsetmekte daha faydalı olabileceği kanaatindeyiz.¹⁵

Bazı hikâyelerin görseli bir önceki konuyu çağrıştırır niteliktedir. Resimlerin kitaba yerleştirilmesinde yeterince titiz davranılmadığını düşünüyoruz. “Allah’tan Özür Dilemek” adlı hikâyede Semih, Bakkal Amca’nın sağlık durumunu merak etmekte, babasına onu ziyaret etmeye gitmek istediğini söylemektedir. Oysa sayfada yer alan resim, bir önceki hikâyede anlatılan olayı tasvir etmektedir.¹⁶ Bazı resimlerin ise konu ile alakasız olduğunu düşünüyoruz.¹⁷

Kimi resimler gerçeğe uygun bir şekilde orantılanmamıştır ve çizimlerinde yanlışlıklar vardır. Semih’in yeni doğan kardeşi ve annesiyle birlikte bulunduğu resimde, bebek ile Semih’in büyüklükleri neredeyse aynıdır. Bebeğin kolu yanlış çizilmiştir.¹⁸

Dinim Serisi’nde resimler genellikle anlatılanlarla uyum içerisindedir ve çocukların parçada anlatılanları somutlaştırmasına yardımcı olacak niteliktedir. Bununla birlikte gereken özenin gösterilmediğini düşündüğümüz görseller de mevcuttur.

¹⁴ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 151.

¹⁵ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 176.

¹⁶ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 39.

¹⁷ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 135.

¹⁸ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 366.

Bazı görsellerde kitaptaki anlatım dikkate alınmamıştır. “Olayların Ötesi” adlı hikâyede “Elif babasının yanına ön koltuğa geçmiş, dedesiyle annesi de arka kanepeye oturmuşlardı.”¹⁹ cümlesine rağmen, görselde Elif arka koltukta, dedesi ise ön koltukta oturmaktadır.

Bazı resimlerin yerleştirilmesinde yanlışlıklar bulunmaktadır. “Sonsuz Hayat” adlı hikâyeye bir son bahar günü olduğu belirtilerek başlanılmıştır ancak sararmış yaprakların olduğu sonbahar resmi o sayfada değil de bir sonraki sayfada bulunmaktadır.²⁰ Bu bölümde resimlerin yerleştirilmesinde yeterince titiz davranılmadığını düşünüyoruz.

“Allah’ı Gösteriyor” adlı şiirin görselinde kullanılan resimler doğada bulundukları şekliyle resmedilmemiştir. Arslan ve balık yukarıda uçarken, arı ise onların daha aşağısında bulunmaktadır.²¹

“Gökte uçan kuşları” mısraı ile başlayan bir başka şiirin görselinde kuşlar sayfanın alt kısmında çizilmiştir.²²

Bu durum çocukların, hayvanları gerçekte yaşadıkları gibi tasavvur etmesine engel olarak görülebilir. Çocukların gördükleri resimler vasıtasıyla çevrelerini anlamlandırdıkları kabul edilmektedir. Bununla birlikte, resimlerin doğadaki asıllarıyla aynı çizilmemesinin sorun teşkil etmeyeceğini, bu durumun çocukların hayal güçlerini artırmaya yardımcı olabileceğini de söyleyebiliriz. Nitekim kitaplarda kullanılan resimlerin birebir aslını yansıtmaması gerektiğini kabul edenler olduğu gibi böyle bir zorunluluk olmadığını savunanlar da vardır.²³

Mesela, “Uyumaz” adlı şiirin görselinde pencereden içeride uyuyan bir çocuğun görüldüğü ev resmedilmiştir. Ancak evin çatısı oldukça eğri çizilmiştir. Bu eğriliğin resme ayrı bir güzellik kattığını düşünüyoruz.²⁴

¹⁹ Yaşar Kandemir, **Kadere İnaniyorum**, İstanbul, Damla Yayınevi, t.y., s. 24.

²⁰ Yaşar Kandemir, **Ahirete İnaniyorum**, İstanbul, Damla Yayınevi, t.y., s. 11.

²¹ Kandemir, Allah’a İnaniyorum, s. 18.

²² Kandemir, Allah’a İnaniyorum, s. 32.

²³ Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 62.

²⁴ Kandemir, Allah’a İnaniyorum, s. 45.

Zaman zaman da resimlerde vurgulanan ögeler, gerçekte olduğundan çok büyük çizilmiştir. Kelebeğin ne kadar güzel yaratıldığını anlatan bir hikâyenin görselinde kelebek, çocuğun kafasından büyük çizilmiştir.²⁵ Bu durum vurgulanmak istenen ögenin öne çıkarılmak istenmesi şeklinde de yorumlanabilir.

3. 1. 4. Gerektiğinde Ders Konularına Katkı Sağlayabilmesi

“Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” adlı hikâye kitabının gerektiğinde ders konularına katkı sağlayabilecek düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Çocukların yaş grubu göz önünde bulundurularak ‘iman esasları’nın öğretiminde, Türkçe dersinde, okuma saatlerinde; Sosyal Bilgiler dersinde, kültür aktarımını gerçekleştirmek ve ortak konuları hikâyeler vasıtasıyla pekiştirmek amacıyla yardımcı materyal olarak kullanılabilir. Kitapta farklı derslerde okutulabilecek içerikte hikâyeler mevcuttur. Hikâyelerin farklı derslerde değerlendirilmesinin eğitimde amaçlanan disiplinler arası çalışmaya da katkı sunacağını düşünüyoruz.

Ancak kitapta hitap ettiği yaş grubu belirtilmemiştir. Bu nedenle konuya vâkıf bir eğitimci, hikâye kitabını yardımcı materyal olarak kullanabilir. Çocuklara iman esasları gibi soyut konuların öğretilmesinde son derece titiz davranılmalıdır. Bazı bilgilerin öğretilmesi için, çocukların belirli gelişim dönemine ulaşmış olmaları gerekmektedir. Aksi bir durum, olumsuz sonuçların doğmasına sebebiyet verebilir.²⁶

Sonuç olarak, “Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” konunun uzmanı bir öğretici rehberliğinde DKAB, Türkçe, Sosyal derslerinde yardımcı materyal olarak kullanılabilceği görüşündeyiz. Örneğin “Yeşilay” adlı hikaye Sosyal Bilgiler dersinde okutulabilir.²⁷

Dinim Serisi’nde de iman esaslarını anlatmaktadır. Sekiz yaş üzerindeki çocuklara hitap etmektedir. Seride yer alan birçok hikâye soyut konuları somutlaştırmaya yardımcı olacak niteliktedir.²⁸ Ayrıca iman esaslarını hikâyeleştirerek anlatması çocukların dikkatlerini bu konulara çekme noktasında ehemmiyet arz etmektedir. Ancak, kitabın içeriğindeki bazı anlatımların bu yaş

²⁵ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 23.

²⁶ Halis Ayhan, Din Eğitimi ve Öğretimi, s. 107.

²⁷ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 317.

²⁸ Yaşar Kandemir, **Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum**, İstanbul, Damla Yayınevi, t.y, s. 7-9.

grubu için uygun olmadığını ilgili bölümlerde dile getirmeye çalıştık. Bu durumdan kaynaklanabilecek olumsuzlukların yaşanmaması adına Dinim Serisi'nin bir eğitimcinin süzgecinden geçirilerek gerektiğinde ders konularına katkı sunabileceğini kanaatindeyiz. Örneğin “Kuş Yumurtası” adlı hikaye Sosyal Bilgiler Dersinde okutulabilir.²⁹

3. 1. 5. Çocuğun İlgî ve Yeteneklerinin Gelişmesine Katkı Sağlayabilmesi

İbn-i Sina'ya göre eğitimin amaçlarından biri insanda var olan yeteneklerin geliştirilerek, onların en üst noktaya ulaşmasını sağlamaktır.³⁰

“İslam insandaki gizli güçlerin ortaya çıkarılmasını onlardan faydalanmasını ister.”³¹ Allah-u Teâlâ insanı yeryüzündeki halifesi olarak seçmiştir ve ona ruhundan üflediğini belirtmiştir. Bu nedenle İslam dininin esaslarını çocuklara öğretmek amacıyla yazılmış hikâye kitapları, onların ilgi ve yeteneklerini geliştirmelerine imkân tanıyacak içeriğe sahip olmalıdır.

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında yer alan bazı hikâyelerin bu özelliği taşıdığını belirtebiliriz.

“Maç Var” adlı hikâyede Semih arkadaşları gibi iyi top oynayamamaktadır. Bu duruma üzülmemektedir. Annesi, Semih’e:

“Canım benim, sen de çok güzel resimler yapabiliyorsun. Çevreni gözlemleyebiliyorsun ve çabuk öğreniyorsun.”

diyerek Allah'ın her insana farklı kabiliyetler verdiğini vurgulamaktadır. Semih'in de başka yetenekleri olduğunu söyleyerek çocuğunu teselli etmektedir.³²

²⁹ Kandemir, Kadere İnanıyorum, s. 38-40.

³⁰ Abdurrahman Dodurgalı, **İbn Sina Felsefesinde Eğitim**, İstanbul, İFAV, 1995, s. 184.

³¹ Bayraklı, İslam'da Eğitim Batı Eğitim Sistemleriyle Mukayeseli, s. 270.

³² Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 72.

Bununla birlikte içeriğin bu açıdan zenginleştirilmesi gerektiğini düşündüğümüzü de belirtmeliyiz. Çocukların ilgi ve yeteneklerini geliştirmelerine katkı sunacak içeriğin yetersiz olduğu kanaatindeyiz. Anlatım bu açıdan desteklenmelidir.

Dinim serisinde çocukların ilgi ve yeteneklerinin gelişmesine katkı sunacağını düşündüğümüz içerik mevcuttur.

“Hangisi Daha Zor” adlı hikâyede Nuri, annesi ile geçen bir anısını hatırlamaktadır. Anısında annesi Nuriye:

“Bir şeyi ilk defa yapabilen kimse, onun aynısını, hatta daha güzelini sonradan niçin yapamasın çocuğum? Önemli olan bir eseri ilk defa icat etmektir. En zor olan da budur. Otomobil, tren, uçak, telefon, televizyon... gibi makineleri ilk defa icat edebilmek marifettir. Şimdi bunların daha iyileri daha mükemmelleri kolayca yapılıyor. İlk yaptıklarımızın daha güzellerini meydana getiremezsek, hayatta ilerleme ve gelişme olmaz.”

şeklinde nasihat etmiştir.³³

Her ne kadar Nuri’nin annesinin yaptığı bu konuşmayı çocukların ilgi ve yeteneklerini geliştirmelerine katkı sunabilecek içeriğe örnek olarak göstersek de serinin bu anlamda tatmin edici içeriğe sahip olmadığını düşünüyoruz.

3. 1. 6. İçeriğin Bir Bütün Olarak Sunulabilmesi

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında iman esasların öğretilmesi amaçlanmıştır. Olaylar hikâyelerin kahramanı Semih’in etrafında dönmektedir. Semih bazen okula gitmekte, bazen arkadaşlarıyla oyun oynamakta, bazen ailesiyle sohbet etmektedir. Kitapta öğretilmesi amaçlanan ‘İman esasları’ günlük hayatın içerisinde yer alan olaylarla birlikte hikâyeleştirilerek çocuklara sunulmuştur. Konular yaşamla bağlantılı bir biçimde; doğal, kültürel, sosyal, estetik, ekonomik yönleriyle ele alınarak işlenmiştir. Bununla birlikte içeriğin bütünlüğünü bozan

³³ Kandemir, Ahirete inanıyorum, s. 24.

durumlara da rastlanmıştır. Kitabın kahramanı Semih, bazen çok küçük bir çocuk edasıyla basit sorular sormakta, bazen de olgun bir insan edasıyla mantıklı açıklamalar yapmaktadır. “Sallanan Diş” adlı hikâyede “Yeni diş istemiyorum ben. Ya dilimden ya da yanağımdan çıkarsa?...”³⁴ şeklinde yaşına uygun olmayan bir soru sormuştur. Daha sonra ise Nasr Suresi’nin kendisine hatırlattıklarını şöyle ifade etmiştir:

“Peygamber Efendimiz Mekke şehrinde dinini anlattığında putperesteler çok kötülük yapmışlardı. Bu yüzden Müslümanlar Medine’ye taşınmak zorunda kalmışlardı. Burada devlet kurmak zorunda kalmışlardı. Burada devlet kurmuşlardı. Sonra Müslümanlar Mekke şehrini fethettiler.”³⁵

Kahramanın yaşı ile ilgili bu tutarsızlığı, içeriğin bir bütün olarak sunulması noktasında olumsuzluk olarak değerlendirmekteyiz.

Dinim Serisi’nde hikâyeler çocukların etrafında geçmektedir. Hikâyelerin kahramanı olan çocuk; zaman zaman babasına³⁶, zaman zaman dedesine³⁷ sorular sormakta ya da onların anılarını dinleyerek bir şey öğrenmektedir. ³⁸Ailece yapılan geziler, sınıf ortamında öğretmen ve öğrenciler arasında geçen diyaloglar hep bir şeyleri öğretmek gayesindedir. İçeriğin bu anlamda bir bütün olarak sunulabildiğini düşünüyoruz.

3. 1. 7. İçeriğin Millî, Ahlaki, İnsani ve Kültürel Değerlerle Tutarlılığı

“Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” adlı hikâye kitabın içeriğinin milli, ahlaki, insani ve kültürel değerlerle tutarlılık gösterdiğini düşünüyoruz.

³⁴ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 14.

³⁵ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 247.

³⁶ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 30-31.

³⁷ Kandemir, Kadere İnanıyorum, s. 45.

³⁸ Kandemir, Kadere İnanıyorum, s. 17-22.

“Üç Bin Yıllık Eşyalar” adlı hikâyede Semih ve babası birlikte özel zaman geçirmek için Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ne giderler. Babası Semih’in müze ile ilgili sorularını cevaplar.³⁹ Bu hikâyenin kültürümüzü yansıtmaya katkı sağladığı düşüncesindeyiz.

“İnsan Hakları” adlı hikâyede Semih arkadaşı Eren’e, Allah’ın emirlerinin kadın erkek ayrımı gözetmeksizin tüm insanlar için geçerli olduğunu söyler. Ardından iki arkadaş Medine Sözleşmesi’nden bahsederler ve kadınlara çeşitli haklar verdiği de sohbetlerinin konusu olur.⁴⁰ Bu hikâyede “adalet,” “eşitlik” gibi insani değerler vurgulanmaktadır.

“Güvercin Yalıkları” adlı hikâyede Semih parkta oynarken Almanya’dan gelen Eyüp Amca ile tanışır. Eyüp Amca, Semih’e; bir Türk arkadaşının tavsiyesiyle Osmanlı tarihi okumaya başladığını söyler. Sokak hayvanları için kurulan vakıflardan çok etkilendiğini, Türkiye’ye gelip tarihi yerleri ziyaret ettiğini ve bu medeniyetten etkilenecek Müslüman olduğunu anlatır.⁴¹ Bu hikâyede milli değerler ön plana çıkarılmaktadır.

Dinim Serisi kitabın içeriğinde milli, ahlaki, insani, kültürel değerleri destekleyen anlatımlar mevcuttur.

Hadislerden bir demet adlı bölümde Hz. Muhammed’in hadis-i şeriflerine yer verilmiştir. Seçilen hadisler içeriği bu açıdan destekle niteliktedir. “Bizi adatan bizden değildir.” “Sizin en hayırlınız ahlakı en güzel olanınızdır.” ve “İnsanlarla güzel geçinin.” hadis-i şerifleri, ahlaki güzelliği ön plana çıkarmayı amaçlamaktadır.⁴² “Komşusu açken tok yatan bizden değildir.” hadisi insani değerler açısından ehemmiyet arz eder. Hz Muhammed’in Ebû Zerr’e: “Ey Ebû Zer çorba pişirdiğin zaman suyunu çok koy komşularına da ver.” hadisi yine insani değerlere vurgu yapmaktadır.

³⁹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 71.

⁴⁰ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 232.

⁴¹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 142.

⁴² Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 50-51.

“Kur’an’da Neler Var?”⁴³ adlı hikâyede; ailemize, milletimize ve diğer insanlara karşı görevlerimizin neler olduğu bilgisinin Kur’an-ı Kerim’de yer aldığı belirtilmiş ve bu bilgilerin önemli olduğuna değinilmiştir.

Seride İslam dininin inanç esaslarının anlatılması başlı başına ‘Dinim Serisi’nin kültürel değerleri içermesi olarak yorumlanabilir. Nitekim İslam, bu toplumun kültürünü oluşturan en temel öğedir.

1. 8. İçeriğin Çocuğu Muhakeme Etmeye, Bağımsız ve Üretici

Düşünceye Yönlendirebilmesi

“Disiplinli düşünme, hayal kurma, kelime hazinesinin artırılması, dilimizin sağlam öğretilmesi için kitaptan vaz geçilmez.”⁴⁴ Bu nedenle kitapların içeriğinin çocuğu muhakeme etmeye; bağımsız, üretici düşünceye yönlendirebilmesi gerekmektedir.

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları Kitabı incelediğimizde eleştirel düşünceyi teşvik edebilecek nadir kullanımlara rastlamakla birlikte, içeriğin bu açıdan yeterli düzeyde olmadığını söyleyebiliriz.

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları Kitabı’nın Kahramanı Semih; ailesiyle rahatlıkla konuşabilen, sorular soran, sorduğu sorulara cevap alabilen bir çocuktur. Ailesi “Sen çocuksun anlamazsın.” vb. cümleler kurmamaktadır. Bilakis, bir yetişkin muamelesi yaparak sorduğu sorulara cevaplar bulmasına yardımcı olmaktadır. Bu tutum Semih’in düşünmesini, sorular sormasını, muhakeme yeteneğinin gelişmesini destekler niteliktedir.⁴⁵

“Güzel İş” adlı hikâyede Semih babasına, ninesinin ona Peygamberlerin hayatını öğrettiğini söyler. Bunun üzerine Selim Bey Semih’e şöyle bir soru sorar: “Peki, Peygamberlerin hayatını öğrenmek senin hayatına neler kattı?” bu soru

⁴³ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 70.

⁴⁴ Sıtkı Kazancı, “Gülbüz Azak’la “Çocuğa yönelik Sanat ve Yayın Üzerine” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, s. 496.

⁴⁵ Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 54.

Semih'e öğrendiği bilgileri muhakeme etme fırsatı sunmuştur. Babası, Semih'in öğrendiği bilgileri yorumlamasına imkân tanımıştır. ⁴⁶

Öte yandan bağımsız, üretici düşüncenin olmazsa olmazı eleştirel düşünmektir. Kitapta bulunan tablo, resim ve grafiklerin üretici, eleştirel düşüncenin gelişimine büyük katkıları vardır. ⁴⁷

“O ve Ben” adlı hikâyede bir tablo bulunmaktadır. Semih bu tabloyu doldurarak Hz. Peygamberin vasıflarıyla kendi özelliklerini karşılaştıracaktır. Böylelikle özeleştiri yapabilecektir. ⁴⁸

Düşünce ufkunu geliştirme ve zenginleştirme küçük yaşlardan itibaren gereklidir. Şayet çocukluk yıllarında bu yönler geliştirilmezse ileride derin düşünmeden hayatını idame ettiren bireyler yetişecektir. ⁴⁹

Dinim serisinde çocukları muhakeme etmeye; bağımsız, üretici düşünceye yönlendirebileceğini düşündüğümüz içeriğe rastlamaktayız.

“Göklerden Gelen Haber” ⁵⁰ adlı hikâyede Kur'an-ı Kerim'in bizim hayat kitabımız olduğuna değinildikten sonra

“Onu bir çırpıda okumamız gerekmez. Üzerinde düşününe düşününe her gün bir miktar okumalıyız.”

cümleleri geçmektedir. Bu cümlelerin çocukları okudukları üzerine muhakeme etmeye yönlendirebileceği kanaatindeyiz.

“Şeytan Bize Niçin Düşmandır?” adlı hikâyede şeytanın özellikleri anlatılırken ‘Ben Allah’ın emrini tutmadım. O yüzden cennetten kovuldum.’ diye

⁴⁶ Karaçam, Kılıçkaya, Hikayelerle 365 Gün İman Esasları s311.

⁴⁷ Tertemiz, Ercan, Kayabaşı, “Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi”, s. 41.

⁴⁸ Karaçam, Kılıçkaya, Hikayelerle 365 Gün İman Esasları s356.

⁴⁹ Mahmut Çamdibi, **Din Eğitiminin Temel Meseleleri**, İstanbul, M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1994, s. 25-26.

⁵⁰ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 60.

kendini suçlayacağı yerde, kusuru hep başkasında arar.”⁵¹ ifadelerine yer verilmiştir. Bu ifadeler eleştirel düşünceye teşvik ederek, çocukları bağımsız, üretici düşünceye yönlendirebilir. Nitekim üretici düşünebilmenin olmazsa olmazlarından biri, eleştirel bakış açısıdır.

Tüm bunlarla birlikte, dinim serisinde kader konusu işlenirken bazı bölümlerde çocuklara sorumluluklarını hatırlatmak, bunları düşündürmek yerine olayları başka sebeplere bağlayarak kadercilik anlayışının ön planda tutulduğunu düşündüğümüzü de belirtmek isteriz.⁵²

3. 1. 9. İçeriğin Tam ve Doğru Olarak Verilebilmesi

“Dinden şüphe gence sadece dışardan değil kendi içinden de gelebilir. Öğrencinin vicdanının sağlam bilgi ile beslenmesi onu alt benliğinin yanıltıcı fısıltılarına karşı uyarabilir ve koruyabilir.”⁵³

Bu nedenle gençlerin ve çocukların zihni ve gönlü sağlam bilgilerle donatılmalıdır.

Nitekim “İbn Sina’ya göre insan bilgilerle aklını geliştirmeli, bunun sonucunu da ahlaki davranışlarına yansıtmalıdır. ... Yanlış bilgilerin yanlış davranışlara götüreceği son derece tabiidir.”⁵⁴

Bu başlık altındaki değerlendirmelerimizi “Kitapların Alan Bilgisi ve Din Eğitimi Açısından İncelenmesi” bölümünde aktaracağız.

3. 1. 10. İçeriğin Çocuğun Sosyalleşmesine Katkısı

“Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” adlı hikâye kitabının kahramanı Semih; sokakta arkadaşıyla oynayan,⁵⁵ aile büyüklerine telefon eden, camiye namaza

⁵¹ Yaşar Kandemir, **Meleklerle İnanıyorum**, İstanbul, Damla Yayınevi, t.y., s. 54.

⁵² Kandemir, Kadere İnanıyorum, s. 21.

⁵³ Beyza Bilgin, Mualla Selçuk, **Din Öğretimi**, Ankara, Akid Yayıncılık, 1991, s. 84.

⁵⁴ Dodurgalı, İbn Sina Felsefesinde Eğitim, s. 110

⁵⁵ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 118.

giden,⁵⁶ parkta tanıştığı bir amcayla sohbet eden⁵⁷ oldukça sosyal bir çocuktur. Çocukların okudukları hikâyenin kahramanı ile özdeşim kurdukları bilinmektedir.⁵⁸ Bu nedenle kitabı okuyan çocukların Semih'ten etkilenecek kendi sosyal yönlerini geliştirebilecekleri söylenebilir.

Dinim Serisi'nde de hikâyelerin ana kahramanı bir çocuktur. Bu çocuğun sosyal çevresi vardır. Zaman zaman, ailesiyle birlikte gezmelere gitmekte,⁵⁹ zaman zaman sınıf ortamında arkadaşlarıyla diyaloglar kurmaktadır.⁶⁰ Dinim Serisi'ndeki hikâyelerin kahramanının yaşantısının çocukları sosyalleşmeye yöneltebileceğini düşünüyoruz.

3. 1. 11. Bilinmeyen Kavramların Yeterli Ölçüde Kullanılması ve Açıklanması

“Öğretimin ve etkileşimin önemli kısmının dil aracılığıyla gerçekleştiği düşünülürse dini bilgilerin de öğretilmesinde dilin ehemmiyeti ortaya çıkar. Çocukta dini kavramların oluşması dilin zenginleşmesiyle irtibatlıdır.”⁶¹

Bu noktadan hareketle, incelediğimiz kitaplarda çocuklarda dini kavramların oluşmasına yönelik olumlu örneklerle rastlamaktayız.

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları Kitabı'nda “Duanın Gücü “ adlı hikâyede “sevap”⁶² kavramı “Şükretmek Ne Demek” adlı hikâyede ise “şükür” kavramı açıklanmıştır.⁶³

⁵⁶ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 105.

⁵⁷ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 217.

⁵⁸ Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 63.

⁵⁹ Kandemir, Kadere İnanıyorum, s. 23.

⁶⁰ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 11,19.

⁶¹ Yurdagül Konuk, **Okul Öncesi Çocuklarda (5-6 Yaş) Dini Duygunun Gelişimi**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994, s. 95.

⁶² Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 18.

⁶³ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 19.

Dinim Serisi’nde “kader”⁶⁴ kavramı öğretilmiştir. “Peygamberler Nasıl İnsanlardır?” adlı hikâyede ise “sıdk,” “emanet,” ”fetanet,” ”ismet” kavramları kullanılmış ve manaları açıklanmıştır.⁶⁵

3. 1. 12. Olayların Anlatımının Çocuğun Seviyesine Uygunluğu

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları Kitabında yazar; sade, yalın bir dil kullanmıştır. Genel olarak olayların anlatımının çocukların seviyesine uygun olduğu kanaatindeyiz.

Kitapta, çocukların anlamalarını kolaylaştırmak amacıyla öğretim ilkelerinden faydalandığını görüyoruz.

“Sadece Allah Vardı” adlı hikâyede Allah’ın sonradan yaratılmadığı, çocukların kendi çevrelerinden bir örnekle açıklanmaya çalışılmıştır. Zeliha Teyze, Semih ve annesi arasında geçen hikâyenin bahsettiğimiz bölümünü aktaralım:

“Her şey daima değişiyor. Fark edemiyor insan. Bak eskiden şu park yoktu. Bizim binanın yerinde de meyve bahçesi vardı.

Semih Zeliha Teyze’nin gösterdiği yerlere dikkatle baktı. Eliyle işaret ederek:

-Peki, şu yüksek binalar, dedi.

-Hepsi sonradan yapıldı.

Semih’in annesi Elif Hanım söze katıldı.

-Pek çok şey sonradan yapılmıştır Semih. Onlardan önce yerlerinde başka yapılar vardı. Çok öncedense hiçbir şey yoktu. Sadece Allah vardı. Her şey sonradan var olmuştur. Var eden de Allah’tır.”

Hikâyenin bu kısmında Allah’ın yaratılmadığı “bilinenden bilinmeyene” ilkesi ile açıklanmaya çalışılmıştır.

⁶⁴ Kandemir, Kadere İnanıyorum, s. 61.

⁶⁵ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 21-25.

Ancak bazı bölümlerde, olayların anlatımının çocukların algı seviyesinin üzerinde olduğunu düşünüyoruz.

“Ya Karışırsa” adlı hikâyede, “Allah her şeyi bir ölçüye göre yaratmıştır.”⁶⁶ cümlesi geçmektedir. Çocuklar bu cümlede geçen “ölçüye göre yaratma” ifadesi ile neyin anlatılmak istendiğini kavrayamayabilirler.

“Gökkuşağı” adlı hikâyede “Allah ismi sadece Allah-u Teala için kullanılır. Bu yüzden insanların ismi gibi özel isim değildir.” cümlesinin ardından “Semih bu sözleri anlamakta biraz güçlük çekse de, bu güzel ismin önemini fark etmişti.” şeklinde hikâyeye devam edilmiştir.⁶⁷ Gerekli açıklamalara yer verilmemiştir.

‘Dinim Serisi’nde İman esasları anlatılırken genellikle çocukların seviyeleri göz önünde bulundurulmuştur. Bazen konu anlatılmadan önce sorular sorulmuş, böylece çocuğun o konu hakkında düşünmesi sağlanmıştır.

“Allah’ı Tanımak istiyorum” adlı parçada hikâyenin kahramanı, kendisine şu soruları sormaktadır:

“ Allah’ı çok merak ediyorum.

O’nu tanımak istiyorum.

Çok mu güçlü?

Her istediğini yapabilir mi?

Her şeyi bilir mi?

Acaba neye benziyor?”⁶⁸

Böyle soruların sorulmasının çocukları konu bu hakkında düşünmeye yönelttiğini düşünüyoruz.

“Allah Vardır” adlı hikâyede, Allah’ın varlığı; hikâyenin kahramanı Mustafa’nın kendi yaşantısından yola çıkılarak öğretilmeye çalışılmıştır. Babası Mustafa’nın defterini çizmiştir. Mustafa bunu kimin yaptığını sorduğunda, “Babası

⁶⁶ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 11.

⁶⁷ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 16.

⁶⁸ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 7.

kalemin kendi kendine çizmiştir.” cevabını vermiştir. Daha sonra ayakkabısının tekini mutfağın bir köşesine koymuş, Mustafa sorduğunda “Kendisi gitmiştir.” cevabını vermiştir. Bunların mümkün olamayacağını söyleyen Mustafa’ya babası

“Bu çok kolay ve basit işlerin kendiliğinden olamayacağını kabul ediyorsun da kendi vücudunun, şu ağaçların, hayvanların, Ay’ın, Güneşin, hatta en küçük bir yaprağın bile kendiliğinden olamayacağını niçin düşünmüyorsun?”

cevabını vererek Allah’ın varlığını düşünmeye yöneltmiştir.⁶⁹

Bir diğer hikâyede annesi Selma’ya Allah’ın her şeyi yarattığını öğretmeyi amaçlamaktadır. Bunun için önce gözlerini kapatmasını ister ve ardından neler gördüğünü sorar. Hiçbir şeyi göremediğini söyleyen Sema’ya bir zamanlar da aynı bu şekilde hiçbir şeyin olmadığını anlatır. Daha sona gözlerini açtırır ve şimdi ne görüyorsun diye sorar. Yeri göğü vb. çevresinde gördüklerini söyleyen Sema’ya tüm bunları Allah’ın yarattığını öğretir.⁷⁰

“Allah Bizi Görür” adlı hikâyede Salih dedesine Allah’ı niçin göremediğini sorar. Dedesi gözümüzün Allah’ı görecektir şeklinde yaratılmadığını bir örnekle açıklar. Fotoğraf makinesinin birçok şeyin resmini çekebildiği halde ciğerlerin, midenin, fotoğrafını çekemediğini söyler.⁷¹

“Sen de mi İnanıyorsun?” adlı hikâyede Saffat Suresi 50-59. Ayetleri hikâye şeklinde anlatılmıştır.⁷² Ayetlerin bu şekilde anlatılmasının çocukların kavramasına katkı sağlayacağını düşünüyoruz.

“Telgrafçı Gibi” adlı parçada Cebrail’in Allah’ın vahiylerini en ufak bir değişikliğe uğratmadan peygamberlere ulaştırdığını anlatmak için telgrafçı örneği verilmiştir.

⁶⁹ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 16.

⁷⁰ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 19.

⁷¹ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 40.

⁷² Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum, s. 15.

“İşte görüyorsun ya telgraftaki sözleri ben yazmam. Benim görevim bana verilen yazıları bir kelime bile eklemeyen gideceği adrese çekmektir.”⁷³

cümleleri ile Cebrail’in Allah’tan aldığı vahiyleri değişikliğe uğratmadan peygamberlere ilettiğine dikkat çekilmiştir.

“Bu İş Nasıl Oluyor?” adlı hikâyede Azrail’in birçok insanın canını aynı anda alması güzel bir örnekle anlatılmıştır. Şimdi bu örneği kitaptan nakledeyim:

“Ruhumuzu yanan bir ampule, ölümü de ampulün sönmeye benzetebiliriz. Evimize elektriği getiren teller bir elektrik santraline bağlıdır, değil mi? Santraldeki bir mühendis emrinde çalışan bir işçiye “Falan semtin elektriklerini söndür.” deyince ne olduğunu bilir misiniz? O işçi, söylenen semtin şartelini indirir ve bir anda binlerce evin on binlerce ampülü söner. Buna bakarak, ruhlarımızın, görünmeyen hatlarla Azrail Aleyhisselamın önündeki düğmelere bağlı olduğunu düşünebiliriz.”⁷⁴

“Amel Defteri Nasıl Bir Şey?” adlı hikâyede Amel defteri bilgisayara benzetilerek anlatılmıştır.⁷⁵

Yukarıda verdiğimiz örneklerde öğretim ilkelerinden “bilinenden bilinmeyene,” “yakından uzağa,” somuttan soyuta” gibi ilkelerin uygulandığını görmekteyiz.⁷⁶

Bununla birlikte kitapta çocukların seviyelerinin gözlemlenmeden yazıldığını düşündüğümüz içerikler de mevcuttur.⁷⁷ Mesela seride sıklıkla ayet meallerine yer verilmiştir. Bu meallerden bazıları çocukların anlamakta zorlanabilecekleri

⁷³ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 33.

⁷⁴ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 45-46.

⁷⁵ Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum, s. 32.

⁷⁶ Aydın, Din Öğretiminde Yöntemler, s. 16-18.

⁷⁷ Bu konuda benzer eleştiriler için bkz: Burhan Sümertaş, “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Kullanılan Ayet Çevirilerinin Anlaşılabilirlik Sorunu”, **Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu-1**, Diyanet İşleri Başkanlığı, 1. Baskı, Ankara, 2013, s. 421-433.

içeriktedir. Örneğin; Ayet’el Kürsi,⁷⁸ Meryem Suresi’nin bazı ayetleri,⁷⁹ Mülk Suresinin bazı ayetleri,⁸⁰ İbrahim Suresi’nin bazı ayetleri⁸¹ mealen aktarılmıştır.

3. 1. 13. İçeriğin Çocuğu Öğrenmeye ve Araştırmaya Teşvik Etmesi

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında çocuğu öğrenmeye ve araştırmaya teşvik edebilecek içerikte hikâyeler olduğunu düşünüyoruz.

“Okuyarak Keşif” adlı hikâyede Semih babasına güvercinler ile ilgili sorular sorar. Babası ise Semih’in okuyarak öğrenmesini istediği için onu kitapçıya götürür ve birlikte çeşitli kitaplar alırlar. Ardından Selim Bey oğluna:

“Bol bol okumalısın. Önce çevreni gözlemleyip kâinat kitabını, sonra bilgi kaynağımız kitapları... Öğrendiklerimiz şükretmemizi ve Rabbimizi tanımamızı sağlar. Dünya üzerindeki her şeyi görerek öğrenemeyiz. Pek çoğunu da okuyarak keşfederiz.”⁸²

der.

“İnternette Umre” adlı hikâyede Semih internete girer ve interneti içinde binlerce kitap olan kocaman bir kütüphaneye benzetir. İslam tarihi, yakın tarih, hayvanlar âlemi hakkında bilgileri bulabileceğini düşünür.⁸³

“Kütüphaneler” adlı hikâyede sınıf öğretmeni, Semih’i ve sınıf arkadaşlarını kütüphaneye götürür. Öğrencilerine kütüphanenin öneminden bahsettikten sonra bir medeniyetin üstünlüğünü ve kültür seviyesini kütüphanelerden anlayabiliriz, der.⁸⁴

“Araştırmacı Semih” adlı hikâyede Semih, lösemili çocuklar için neler yapabileceğini araştırır.⁸⁵

⁷⁸ Yaşar Kandemir, Allah’a İnaniyorum, s. 44.

⁷⁹ Kandemir, Allah’a İnaniyorum, s. 34. (Göklerin ve yerin ve onların arasında olanların Rabbi O’dur. O’na kulluk et! O’na ibadet ederken sabırlı ol! O’na benzeyen hiçbir kimse bilir misin?)

⁸⁰ Kandemir, Allah’a İnaniyorum, s. 42.

⁸¹ Kandemir, Allah’a İnaniyorum, s. 14.

⁸² Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 43.

⁸³ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 322.

⁸⁴ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 337.

“Hz. İdris” adlı hikâyede annesi Semih’e İdris Peygamber’in gök bilimleriyle ilgilendiğini, hesap işlemleriyle uğraştığını, belki de bugünkü matematiğin temellerini attığını öğretir.⁸⁶

Tüm bu hikâyelerin çocukları öğrenmeye ve araştırmaya teşvik edebileceğini düşünmekteyiz.

Dinim Serisinde de çocuğu öğrenme ve araştırmaya teşvik edebilecek nitelikte hikâyeler bulunmaktadır.

“Cin Var Mı?” adlı hikâyede hikâyenin kahramanı Necla, babasına cinlerin var olup olmadığını sormuştur. Bazılarının, cinlerin çocukları korkutmak için uydurmuş olduklarını söylediğini de eklemiştir. Babası, bilinmeyen bir konuda araştırma yapmadan “vardır” ya da “yoktur” cevabını vermenin doğru olmadığını, öncelikle bu konu ile ilgili araştırma yapmak gerektiğini söylemiştir. Bu konu ile ilgili olarak, İslam’ın asli kaynaklarından Kur’an-ı Kerim’e, daha sonra hadislerle bakmak gerektiğini öğretmiştir.⁸⁷ Çocuklara bu bakış açısını kazandırmanın oldukça önemli olduğunu düşünüyoruz. Nitekim herhangi bir konu hakkında görüş belirtmeden önce, o konu ile ilgili araştırma yapmak, konuyu farklı boyutları ile öğrenmek, doğru bilgiye ulaşma noktasında yararlı olacaktır.

“Peygamberler” adlı hikâyede Münir, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersinde araştırmalar yaparak peygamberlik konusunu anlatmış, arkadaşları da ona bu konu ile ilgili sorular sormuşlardır. Münir’in cevapları ile “peygamberlik” farklı boyutlarıyla açıklanmıştır.⁸⁸ Hikâyenin kahramanının araştırmalar yaparak bir öğretmen gibi ders anlatması, çocuklara bu konuda örnek olabilir.

Bununla birlikte Dinim Serisi’nde bazı bölümlerin ise çocukları öğrenme ve araştırma yapmaktan uzaklaştırdığını düşünüyoruz. Mesela “Melekler ve Görevleri” adlı parçada hikâyenin kahramanı, babasına “Niçin melek ışıktan, şeytan ateşten, insan topraktan yaratılmıştır baba?” sorusunu yöneltmiştir. Babası ise: “-Bunu biz

⁸⁵ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 218.

⁸⁶ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 267.

⁸⁷ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 62-63.

⁸⁸ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 11-19.

bilemeyiz yavrum. Hem bilmemiz de gerekmez.”⁸⁹ cevabını vermiştir. Bu cevabın yerine tatmin edici bir cevabın verilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Nitekim çocuklar dini konular hakkında merak içindedirler ve bu konulara yönelik sorular sorarlar. Bu sorulara çocuğu rencide etmeden ilgi ve sabır ile cevap verilmeli, çocuklar soru sormaya yöneltilmelidir.⁹⁰

3. 1. 14. İçeriğin Öğrenmeye Hayat Boyu Katkı Sağlayabilirliği

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında ve Dinim Serisi’nde öğrenmeye hayat boyu katkı sağlayabilecek yeterli içeriğe rastlanılmamıştır.

3. 1. 15. Çocuğa Sanat Sevgisi Aşılıyor mu?

Din öğretimini güçlü kılmanın yollarından biri de sanattan faydalanmaktır.⁹¹ İbn Sina, Kur’an ve din eğitiminin ardından edebiyat eğitiminin verilmesi gerektiğini belirtmiş ayrıca güzel sanatlara önem verdiğini de ifade etmiştir.⁹² Nitekim, İslam dini estetiğe önem veren bir dindir. Yüce yaratıcının isimlerinden bir tanesi “Cemal”dir.

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında çocuğa sanat sevgisi aşlamaya yönelik hikâyeler olmakla birlikte, kitabın bu açıdan geliştirilebilir düzeyde olduğunu düşünmekteyiz.

“En Büyük Ressam Kim” adlı hikâyede Semih evlerine misafir gelen bir bebeğin güzelliğini hatırlar ve dışarıdaki insanları incelemeye başlar. Daha sonra tüm insanların simalarının değişik olduğunu fark eder.

“Bunca yüz bunca insan... Hiç biri aynı değil! Hepsinde göz, kaş, dudak, yanak, çene, ağız, saç var ama farklı. Bu yüzlere şekil veren Allah ne büyük bir ressam,”

⁸⁹ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 11.

⁹⁰ Mehmet Emin Ay, **Çocuklarımıza Allah’ı Nasıl Anlatalım**, Ed. Nuray Türk Yılmaz Catic, İstanbul, Timaş, 2016, s. 109-160.

⁹¹ Aydın, Din Öğretiminde Yöntemler, s. 551.

⁹² Dodurgalı, İbn Sina Felsefesinde Eğitim, s. 166-167.

diye düşünür.⁹³

“Huzur Veren Ses” adlı hikâyede Semih; ağaçların, otların, yolun, gökyüzünün bir başka güzel olduğunu düşür. “Allah’ım yarattığın her güzellik bana seni hatırlatıyor.” diyerek en büyük sanatkârın eserini fark eder.⁹⁴

“Güzellik Avcısı” adlı hikâyede Semih Allah’ın yarattığı her şeyin güzel olduğunu, bu güzellikleri fark etmek gerektiğini söyler. Bundan sonra “güzellik avcısı” olmak ister.⁹⁵

Bu hikâyeler bakmakla görmek arasındaki farkı çocuklara hissettirebilir. Sanatsal yönün gelişmesi için büyük ehemmiyet taşıyan çevreyi gözlemlemeyi vurgular.

“İyilik Günlüğü” adlı hikâyede Aynur Öğretmen okuldan ayrılacaktır ve çocuklara hediye olarak günlük alır. Yaptıkları iyilikleri bu deftere yazmalarını ister. Böylelikle onları yazı yazmaya teşvik eder.⁹⁶ Yazmanın çocukların edebî ve sanatsal yönlerini geliştireceği bilinmektedir.

“Maç Var” adlı hikâyede anlatıldığı üzere Semih, iyi top oynayamamaktadır. Ve bu duruma üzülmemektedir. Annesi, Semih’e: “Canım benim, sen de çok güzel resimler yapabiliyorsun...” diyerek Allah’ın ona resim yapabilme kabiliyeti verdiğini belirtir.⁹⁷

Bu hikâyelerin çocuğa sanat sevgisi aşılama noktasında yararlı olacağını düşünmekle birlikte, kitabın bu açıdan geliştirilebilir gördüğümüz yönlerine değinelim.

⁹³ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 25.

⁹⁴ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 31.

⁹⁵ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 10.

⁹⁶ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 136.

⁹⁷ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 72.

Gülbüz Azak: “Türk sanatları; minyatür, tezhip, kalemişi, halkâr, hat, kilim ve halıcılığımız, deri ile keçe işlerimiz, halı ile kilimlerimizin söyledikleri öğretilerek gençlerin Batı sanatı karşısında ezilmelerine fırsat tanınmamalıdır.”⁹⁸ demiştir.

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında, İslam sanatlarından hat ve tezhibe değinilmiştir.⁹⁹ Ancak, içeriğin çocukları bu sanatlara yönlendirme noktasında yetersiz olduğunu düşünmekteyiz. Semih ve ailesinin tiyatroya gitmesi; hat, tezhip, ebru gibi İslami sanatlarla ilgilenmesi; İslam mimarisinin önde gelen yapıtları olan camileri gezmeleri, içeriği bu anlamda zenginleştirebilirdi.¹⁰⁰

Kitapta kullanılan dil daha sanatkâr olabilirdi. Özellikle hikâyelerde kullanılan başlıkların birçoğunun estetik değer taşımadığını düşünüyoruz.¹⁰¹ Kitabın büyük bir bölümü bilgi verir niteliktedir ve bu bölümlerin ders kitabı havasıyla yazıldığı kanaatindeyiz. Ayrıca kitapta şiirlere yer verilerek anlatım estetik açıdan desteklenebilirdi.

Üzeyir Gündüz bir söyleşisinde

“Piyasadaki yüzlerce ahlak kitabında olduğu gibi benim hikâyelerimde de bir mesaj vardır elbet. Ancak ben, bu mesajları anlatımın büyüğü güzelliği içerisinde vermeyi tercih ediyorum.”¹⁰²

diyerek, kitaplarda verilmek istenen mesajın estetik bir biçimde sunulabileceğini belirtmiştir.

Dinim Serisinde bu bağlamda çocuklara estetik bakış kazandırabilecek içerikler mevcuttur. Dili ve üslubu, çocuklar için tasarlanmış hikâye kitabında şiirlere

⁹⁸ Gülbüz Azak, “soruşturma 4:,” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, s. 413; Kazancı, “Gülbüz Azak’la “Çocuğa yönelik Sanat ve Yayın Üzerine”, s. 496.

⁹⁹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 228.

¹⁰⁰ Özdemir, Sözlü Yazılı Anlatım Sanatı, s. 45.

¹⁰¹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 182.

¹⁰² Üzeyir GÜNDÜZ ile “ÇOCUKLAR İÇİN YAZMAK” Üzerine,” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı**, s. 344.

yer verilmesi bu açıdan büyük önem arz etmektedir. Bazı şiirlerde ise hayvanlar konuşturularak fabl türünde eserler, kitaba dâhil edilmiştir.¹⁰³

Birçok hikâyede çocuklara etrafındaki güzelliklerden bahsedilmiş, bu güzelliklerin farkına varmaları için dikkat çekmeye çalışılmıştır.

“Örümcek Ağı” adlı hikâyede çocukların belki de sıklıkla gördükleri fakat üzerinde hiç düşünmedikleri örümcek ağı, oldukça etkileyici bir biçimde anlatılmıştır:

“Bir örümcek ağının karşısına geçip de dikkatle bakarak inceledin mi bilmem. O mükemmel desenler, o harikulâde motifler, şekiller, evet bütün bu fevkalade güzel sanat eserleri, o yan yan yürüyen örümcek ustanın elinden çıkmaktadır.”¹⁰⁴

Doğadaki güzellikler karşısında farkındalık geliştirebilen çocukların estetik yönlerinin de güçleneceğini düşünüyoruz. Bununla birlikte serinin bazı bölümlerinde yazarın kullandığı dilin çocuklara estetik bakış kazandırma açısından geliştirilebilir düzeyde olduğu kanaatindeyiz.

Bazı şiirlerin başlıklarının özensizce seçildiğini, estetik değer taşıma noktasında yetersiz olduğunu düşünüyoruz.

Örneğin:

“Ota, ekine, bağa

Dağa, taş, toprağa

Şu sararmış yaprağa

Ulu Tanrım can verir.”¹⁰⁵

¹⁰³ Kandemir, Allah’a İnaniyorum, s. 41.

¹⁰⁴ Kandemir, Kadere İnaniyorum, s. 16.

¹⁰⁵ Kandemir, Allah’a İnaniyorum, s. 27. (Kitapta şair belirtilmediği için şiirin kitabın yazarına ait olduğunu düşünüyoruz.)

dörtlüğü ile başlayan şiirde Allah'ın nimetleri anlatılmaktadır. Ancak şiirin başlığı “Rabbim verir” olarak konulmuştur. Bu şiir için çok daha estetik bir başlık tercih edilebilirdi diye düşünüyoruz.

3. 1. 16. Başlıkların İçerikle Uygunluğu

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında yer alan hikâyelerin birçoğunda başlığın özensizce seçildiğini söyleyebiliriz.

365 kitabında yer alan hikâyelerin birçoğunda başlığın özensizce seçildiğini söyleyebiliriz. ” Tatlı Armutlar” adlı hikayede dedesi, Semih’e Allah’ın her mevsimde farklı meyveler yaratarak insanın istifadesine sunduğunu anlatmıştır.¹⁰⁶ Semih’in bunları fark ederek şükretmeyi öğrenmesini istemektedir. Ancak kullanılan başlığın “şükür” kavramını çağrıştıracak nitelikte olmadığını düşünüyoruz. “Şükürler Olsun” başlığının bu hikayeye daha uygun olduğunu düşünüyoruz.

“Tatil Televizyonu” adlı hikâyede Semih yaz tatilinde çok fazla televizyon seyretmektedir. Babası bu duruma üzülür ve vaktini daha nitelikli geçirmesi konusunda Semih’e nasihat eder.¹⁰⁷ Ancak hikâyenin başlığının zamanın değerini vurgular nitelikte olmadığı kanaatindeyiz. “Vaktim Değerlidir” başlığı mesajı yansıtmada daha başarılı olabilir diye düşünüyoruz.

“Kandil Telefonu” adlı hikâyede kandil geceleri hakkında bilgi vermek amaçlanmıştır. Regaip kandili olması nedeniyle Semih ailesine kandille ilgili sorular sorar. Ailesi bu soruları cevaplandırır. Annesi:

“Gündüzünde oruç tutulur. Namaz kılınır, Kur’an okunur, dua edilir. Ayrıca yakınlarımızı telefonla ararız.”

¹⁰⁶ 365 s 13

¹⁰⁷ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 36.

diyerek kandilde neler yapılacağını Semih’e öğretir. Ancak hikâyeye verilen başlık yalnızca “telefon etme” yi ön plana çıkarır niteliktedir.¹⁰⁸

Dinim Serisinde başlıklar genellikle içerikle uyumludur. Ancak bazı başlıklarda hikâyenin vermek istediği mesajın vurgulanmadığını düşünüyoruz.

“İşte Sana Bir Çizik”¹⁰⁹ adlı hikâyede Ahmet Bey torununa kader olayını küçüklüğünde yaşadığı bir olay ile anlatmaktadır. Hikâyeye göre Ahmet Bey çocukken bir akrabasıyla birlikte ava gitmek istemiştir. Babası ise Ahmet’in hareketli bir çocuk olduğunu söyleyerek izin vermek istememiştir. Ahmet Beyin annesinin yoğun ısrarı üzerine izin vermiştir ancak üstü-başı kan revan üzerinde döneceğine dair duvara bir çizik atmıştır. (Hikâye ismini bu kısımdan almıştır.) Nihayetinde küçük Ahmet ava gitmiş ve üstü perişan bir şekilde eve dönmüştür. Babası ise durumun böyle olacağını önceden söylediğini belirtmiştir. Ahmet Dede bu olayı anlatırken babasına “Benim hiç günahım yok. Bugün benim yapacaklarımı daha önceden sen biliyordun.” diye söylemek istediğini ama cesaret edemediğini torununa anlatmıştır. Torunu ise çocukça bir söz olduğunu, iyi ki söylemediğini dedesine söylemiştir. “Baban bunları sen yapasın diye söylemedi ki” diyerek devam etmiştir. Bu olaydan yola çıkılarak Allah’ın olacakları önceden bilmesinin insanların iradesini ortadan kaldırmadığı anlatılmıştır. Ancak hikâyenin adının bu mesajı yansıtmaktan uzak olduğunu düşünüyoruz.

3. 1. 17. Çocuğu Çevresi Hakkında Düşünmeye Yönlendiriyor mu?

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında çocuğu çevresi hakkında düşünmeye yönlendirebilecek hikâyeler mevcuttur.

“Nevruz” adlı hikâyede Semih ve annesi parka giderler. Semih çevresini gözlemler. Bu kısmı hikâyeden aktaralım:

“Semih bahar geldiği için çok sevinçliydi. Annesiyle birlikte çocuk parkına gitti. Çevresindeki ağaçları ve çiçekleri gözlemledi. Tam karşısında bir elma ve bir de kiraz ağacı

¹⁰⁸ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 45.

¹⁰⁹ Kandemir, Kadere İnanıyorum, s. 56-64.

vardı. Ağaçlar çiçek açmış küçük küçük yaprakları çıkmıştı. Kiraz ağacı beyaz bir gelinlik giymiş gibiydi. Elma ağacının elbisesiyle tozpembeydi.

Semih parmağıyla işaret ederek: Anneeee! Karıncalara bakar mısın nasıl da koşturuyorlar, dedi heyecanla.”¹¹⁰

Bu hikâyenin, çocukları çevrelerini gözlemlemeye yönelteceğini düşünüyoruz.

“Su Bitse Ne İçeriz” adlı hikâyede Semih babasına dünyadaki sular bitse ne içeriz diye sorar. Babası ise şöyle cevap verir:

“Suyu bilinçli kullanmalı, kirletmemeliyiz. Allah tabiata mükemmel bir denge koymuştur. Biz de bu dengeyi bozmazsak sorun yaşamayız.”¹¹¹

Babasının bu cevabı çocuklarda çevre bilinci uyandırabilecek niteliktedir.

“Allah’la Konuşma” adlı hikâyede “Yüce Rabbimiz kulları için üç tane öğretmen seçmiş: birincisi kainat...”¹¹²cümlesi geçmektedir. Bu cümlenin çocukları kâinatı incelemeye yöneltebileceğini düşünüyoruz.

“Allah’ı Tanımak İstiyorum” adlı hikâyede hikâyenin kahramanı

“Bir gülün, bir çiçeğin tomurcuklanıp açması bana heyecan veriyor. Daha önce benzerini görmediğim bir kuşun bir kelebeğin göz kamaştıran renkleriyle kanat çırpıp uçuşması ilgimi çekiyor.”¹¹³

diyerek çevresindeki güzelliklere dikkat çekmiştir. Devamında ise çevresinde olup bitenler hakkında düşündüğünü şu sözleri ile dile getirmiştir: “Ay, Güneş, yıldızlar, yağmur, kar, arılar, karıncalar ve binlerce olay beni düşündürüyor.”¹¹⁴

¹¹⁰ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 299.

¹¹¹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 99.

¹¹² Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 105.

¹¹³ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 6.

¹¹⁴ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 6.

“Melekler ve Görevleri” adlı hikâyede tabiat olaylarına değinilmiştir.

“Rabbimizin değışmez kanunları vardır oğlum. Rüzgarın esmesi, karın ve yağmurun yağması, depremlerin olması hep bu kanunlara bağlıdır.”¹¹⁵

cümlesi ile çocuklara farkındalık kazandırılmaya çalışılmıştır. Çevrelerinde olup bitenleri gözlemlmeleri, tefekkür etmeleri için pencereler açılmıştır. Bu örneklerden hareketle Dinim Serisi’nde de çocuğu çevresi hakkında düşünmeye yönlendirecek içeriğin mevcut olduğunu söylememiz mümkündür.

3.2. KİTAPLARIN TEKNİK TASARIM VE DÜZENLEMESİNİN İNCELENMESİ

Fatih Erdoğan “Kaliteli bir çocuk kitabının resimleri güzel, sayfa ve kapak düzeni göze hitap eder nitelikte, kâğıdı ve baskısı ise temiz olmalıdır.”¹¹⁶ ifadeleri ile kaliteli bir çocuk kitabının taşıması gereken özelliklere değinmiştir. Biz de bu bölümde incelemiş olduğumuz kitapların teknik tasarım ve düzenlemesini çeşitli kriterlere göre değerlendireceğiz.

3. 2. 1. Kitap Kapaklarının Kalitesi

Çocuk kitap kapaklarının kalitesi oldukça önemlidir. Ciltlenmesi kaliteli, kapakları ise kalın ve dayanıklı olmalıdır.¹¹⁷

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kapağının kaliteli bir şekilde hazırlandığını söyleyebiliriz. Çocukların okuyacağı düşünülerek oldukça kalın, dayanıklı bir kapak tercih edilmiştir. Bu durum kitap kapağının kolay yıpranmasını engelleyecektir. Kitabın sırt yazısı bulunmaktadır

Dinim Serisini, kitap kapaklarının kalitesi açısından değerlendirdiğimizde; kapakların kaliteli olarak hazırlandığını belirtebiliriz. Kitap kapaklarının sekiz yaş ve

¹¹⁵ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 14.

¹¹⁶ “Fatih Erdoğan’la “Çocuk Açısından Resimli Kitap” Üzerine, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı1987**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, , s. 500.

¹¹⁷ Kazancı, “Gürbüz Azak’la “Çocuğa yönelik Sanat ve Yayın Üzerine”, s.496; Celepoğlu, “Sesli ve Görüntülü Yayınlar”, s. 52.

üzeri çocukların kullanımına uygun olduğunu düşünüyoruz. Kitap kapaklarında sırt yazısı bulunmaktadır.

3. 2. 2. Kapakların İlgi Çekiciliği

Kitabın ilgi çekmesini sağlayan faktörler arasında kapakta kullanılan renkleri, yazı türünü ve puntolarını sayabiliriz.¹¹⁸ İlgili başlıklar altında bu özelliklerin değerlendirmesini yapacağız.

3. 2. 3. Kapaklarda Kullanılan Resimlerin İlgi Çekiciliği

“Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” adlı hikâye kitabının kapağında bulunan resimde (biri kız, biri erkek) iki tane çocuk belirli bir yöne bakmaktadırlar. Fakat nereye baktıklarına dair hiçbir ipucu verilmemiştir. Arka planda çok fazla öge bulunmaktadır ve bu ögeler bir bütünlük içerisinde değildir. Bu karışıklık resmin tam olarak algılanamamasına sebebiyet verebilir. Resimlerde kullanılan renklerin seçimine özen gösterilmemiş olduğunu düşünüyoruz. Çok fazla renk kullanılmış ve bu renkler çocuğun duyularını harekete geçirecek şekilde tasarlanmamıştır, diyebiliriz. Özellikle kitabın isminin yazıldığı rengin çocukların dikkatini çekmeyeceğini düşünüyoruz. Görselde çok fazla objeye yer verilmesi gözü yorabilir. Daha sade bir resim daha dikkat çekici olabilirdi. Ayrıca, kapaklarda kullanılan resimlerin çocukların estetik yönlerinin gelişmesine katkı sağlayacak nitelikte olmadığını düşünüyoruz.¹¹⁹

Dinim Serisi’nde yer alan hikâye kitaplarının kapaklarındaki resimlerin çocukların ilgisini çekebileceklerini düşünüyoruz. Bununla birlikte serideki bazı kitapların kapaklarında bulunan resimler, çocukluk döneminin sonunda bulunan çocuklara hitap etmeyebilir. Bu dönem çocukları bu resimleri çocuksu bulabilir.

Örneğin “Allah’a İnanıyorum” adlı kitabın kapağında bir ağaç dalı vardır. Dalın üzerinde bir kuş bulunmaktadır. Etrafta çiçekler, kelebekler vardır. Bir de çocuk resmi yer almaktadır. Bu resmin sekiz yaş civarındaki çocukların ilgisini çekebileceğini düşünmekle birlikte, daha üst yaşlardaki çocuklara hitap edemeyeceğini düşünüyoruz.

¹¹⁸ Duman, Çakmak, “Ders Kitaplarının Nitelikleri”, s. 30.

¹¹⁹ Din Öğretiminde Materyal Geliştirme Kılavuzu 2014, Heyet, MEB, Ankara, 2014, s. 11-12.

3. 2. 4. Başlığın İlgi Çekiciliği

“Kitap kapağının çekiciliğini sağlamada kitabın başlığı da önemli rol oynar. Kitabın başlığı öğrenciler için anlaşılır, öz, ilgi ve dikkat uyandırıcı olmalıdır.”¹²⁰

“Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” kitabının başlığının ilgi çekme noktasında geliştirilebilir düzeyde olduğunu düşünüyoruz.

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları çocuklara iman esaslarını öğretmeyi amaçlayan bir kitaptır. Başlık doğrudan bu amacı yansıtır niteliktedir. Bu konuyu merak eden çocukların ya da iman esaslarını çocuğunun öğrenmesini isteyen ebeveynlerin dikkatini çekebilir niteliktedir. Ancak kitapların başlığına bakarak tercih yapacak okurların ilgisini çekmekten uzak görünmektedir.

Kitabın başlığı yazılırken “Hikâyelerle” ifadesi küçük punto ile, “365 Gün” ifadesi büyük punto ile, “İman Esasları” ise orta büyüklükteki punto ile yazılmıştır. Puntoların büyüklüğü vurguyu artırdığı için kitabın adında “365 Gün” ifadesinin ön plana çıkarılmak istendiği söylenebilir. Oysa kitabın adında “İman Esasları” ifadesinin vurgulanması daha anlamlı olabilirdi.

Dinim Serisi’nde yer alan kitapların her biri, bir iman esası ile isimlendirilmiştir. “Allah’a İnanıyorum,” ”Peygamberlere İnanıyorum” vb. Çocukluk dönemi bu tür konuların fazlasıyla merak edildiği bir dönemdir. Çocuklar bu konulara dair sorular sorarlar. Dolayısıyla başlıkların iman esaslarını öğrenmek isteyen çocukların ilgisini çekebileceğini düşünüyoruz.

3. 2. 5. Kapak Resimlerinin İçerikle Örtüşmesi

Kapaktaki resim kitabın konusuyla ilişkili ve çocukların ilgisini çekecek biçimde olmalıdır.¹²¹

“Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” adlı hikâye kitabının içeriği oldukça geniş ve pek çok soyut konuyu kapsamaktadır. Kapakta yer alan resmin bu muhtevayı yansıtır nitelikte olmadığı kanaatindeyiz. Resimde bir kız ve bir erkek

¹²⁰ Duman, Çakmak, “Ders Kitaplarının Nitelikleri”, s. 30.

¹²¹ Celepoğlu, “Sesli ve Görüntülü Yayınlar”, s. 52.

çocuk kitap kapağının sağ üst köşesine doğru bakmaktadır. Erkek çocuğun elinde bir kitap bulunmaktadır. Yanlarında saksı içinde bir çiçek vardır. Arka planda evler, ağaçlar, yıldızlar bulunmaktadır. Kitap kapağının çocukların bir şeyler öğrendiklerini yansıtır nitelikte olduğunu söyleyebiliriz ancak bu konuların neler olduğuna dair ön görüde bulunmaları oldukça güç denilebilir.

Dinim Serisi “Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum” adlı hikâye kitabının kapağında bir çocuk elinde Kur’an-ı Kerim’i tutaktadır. Kur’an’ın içerisinden su fışkırmıştır ve bu suyun üzerinde “Nuh’un gemisi” bulunmaktadır. Geminin içerisinde fil, zürafa gibi hayvanlar vardır. Fakat insan resmi çizilmemiştir. Biz bu resmin içeriği yansıtmada geliştirilebilir düzeyde olduğunu düşünüyoruz. Nitekim, İslam dini insanların dünya ve ahiret hayatını düzenlemeyi gaye edinen bir dindir. Kutsal kitabı ve peygamberi, insanları muhatap alır. Oysa kitabın görselinde insana yer verilmemiştir.

“Allah’a İnanıyorum” adlı kitap kapağının görselinde, doğa canlı bir şekilde resmedilmiştir. Resimde bir de çocuk bulunmaktadır. Kitabın içeriğinde çocuklara etraflarını gözlemleyerek Allah’ı bulabilecekleri, var olan her şeyin onun yaratmasıyla olduğu anlatılmaktadır. Bu açıdan kitap görselinin içerikle örtüştüğü kanaatindeyiz.

“Kadere İnanıyorum” adlı kitabın kapağında, kitabın içerisinde yer alan “Olayların Ötesi” adlı hikâyeyi yansıtan bir resim bulunmaktadır. Bu hikâyede Elif ve ailesi bir yolculuk yaparlarken arabanın tekeri patlar. Varacağı yere bir an önce ulaşmak isteyen Elif bu duruma çok üzülür. Dedesi Elif’e üzülmemesi gerektiğini, olan her şeyde bir hayır bulunduğunu örneklerle anlatır. Kitabın içeriği de genel olarak bu bakışı yansıtmaktadır.

Kitabın görselinde, dedesi Elif’e bir şey anlatırken babası arabanın tekerini tamir etmektedir. Resim kitabın içeriğini yansıtmaktadır ancak içerik ile resim arasındaki ilişki, kitap okunduktan sonra anlaşılabilir. Bir çocuğun kitabı okumadan kapağındaki resme bakarak içeriğini tahmin etmesi mümkün olmayabilir.

“Ahirete İnanıyorum” adlı hikâye kitabının kapağında mezarlık, mezarlığın içinde açan kocaman bir papatya ve papatyanın üzerine oturmuş dua eden bir çocuk resmi çizilmiştir. Bu resmin öldükten sonra dirilişi çağrıştırmak amacıyla çizildiğini düşünüyoruz. Mezarlıkta açan kocaman bir papatya ölümün bir son değil adeta yeni bir başlangıç olduğunu çağrıştırır niteliktedir.

“Meleklerle İnanıyorum” adlı hikâye kitabının görselinde karlı bir kış günü resmedilmiştir. Kışlık kıyafetler giymiş bir çocuk, üzerini kar kaplamış bir cami resmi bulunmaktadır. Bu resmin doğa olaylarını yöneten melek “Mikail”i çağrıştırmayı amaçladığını düşünmekle birlikte, kitabın içeriğini yansıtmada noktasında yetersiz olduğu kanaatindeyiz.

3. 2. 6. Kitapların Boyutunun Çocuğun Seviyesine Uygunluğu

“Çocuk kitaplarının belirli bir boyutu yoktur. Kitabın boyutu çocuğun yaşına uygun olmalıdır. A4(21*29), B4(14*21) veya daha küçük boyutta olabilir. Önemli olan kolay taşınabilir olmasıdır. İlk üç sınıfta (1,2,3. Sınıf) değişik boyutlar 4. Sınıftan sonra ise B4(14*21) boyutu tercih edilebilir.”¹²²

3-6 yaşta ise çocuğa bir başkası tarafından okunacağı için, iki kişinin rahatlıkla bakabileceği büyüklükte olmalıdır. (20*25) gibi...¹²³

“Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” adlı hikâye kitabının boyutu 22x22’ dir. Kitabın hangi yaş grubuna hitap ettiği belirtilmemiştir. Çocuk kitaplarının boyutları ile ilgili kesin sınırlamalar bulunmamaktadır. Fakat çocukların içinde bulundukları döneme göre bir değerlendirme yapmak mümkündür. Biz “Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” adlı hikâye kitabının boyutun kare olması nedeni ile çocukların dikkatini çekebileceğini düşünüyoruz. Farklı boyutlardaki kitapların dikkat çekme noktasında etkili olduklarını daha önce belirtmiştik. Kitabın boyutunun büyük olması küçük çocukların daha rahat okumalarına imkân tanınması açısından olumlu bir özellik olarak değerlendirilebilir. Fakat bu boyutlardaki bir kitabın kolay taşınmaya

¹²² Celepoğlu, “Sesli ve Görüntülü Yayınlar”, s. 52.

¹²³ Can Gökni’le “Okul Öncesi Çocuk Yayınında Resim ve Edebiyat” Üzerine, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, s. 501.

uygun olmadığını düşündüğümüzü de belirtmek isteriz. Ayrıca belli bir yaşın üzerindeki çocuklar, kitabı boyutundan dolayı “çocuksu” bulabilirler.

Dinim serisinin boyutları ise 14.5x20’ dir. Seri, sekiz yaş ve üzeri çocuklar için tasarlanmıştır. Bu boyutların sekiz yaş ve üzeri çocuklar için uygun olduğunu düşünüyoruz.

3. 2. 7. Kâğıtların Kalitesinin Uygunluğu

Çocuk kitaplarında kullanılacak kâğıtlar dayanıklı ve mat (1. Veya 2. Hamur) olmalıdır. Işığı yansıtıp gözü yorduğu için kuşe kâğıt kullanılmamalıdır.¹²⁴

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında ve dinim serisinde kullanılan kâğıt kalitesi uygundur.

3. 2. 8. Yazıların Puntolarının Seviyeye Uygunluğu

Kitapların kolaylıkla okunabilen bir punto ile yazılması gerekmektedir.¹²⁵

Sınıflara göre punto büyüklükleri ders kitapları için aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

“1. sınıf için: 20 -24 punto

2. sınıf için: 18 punto

3. sınıf için 14 punto

4. sınıf için 12 punto

5. sınıf için 11 punto”¹²⁶

Dinim Serisinin 11 ya da 12 punto ile yazıldığı tahmin edilmektedir. Yukarıdaki bilgileri göz önünde bulundurarak değerlendirdiğimizde kitabın puntolarının 4. Sınıf ve daha üst sınıflar için uygun olduğunu söyleyebiliriz. Dinim Serisi kitap kapaklarında kitabın sekiz yaş ve üzeri çocuklar için yazıldığı

¹²⁴ Celepoğlu, “Sesli ve Görüntülü Yayınlar”, s. 52.

¹²⁵ Can Göknıl’le “Okul Öncesi Çocuk Yayınında Resim ve Edebiyat” Üzerine, s. 501.; Tertemiz, Ercan, Kayabaşı, “Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi”, s. 55.

¹²⁶ Celepoğlu, “Sesli ve Görüntülü Yayınlar”, s. 52.

belirtilmektedir. Bu nedenle puntoların biraz daha büyük seçilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabının yazılarının ise 14 punto ile yazıldığı tahmin edilmektedir. Yukarıdaki verilere göre bu puntolar 3. sınıf öğrencileri için uygundur.

3. 2. 9. Baskı Kalitesinin Yeterliği

Kitaplar incelendiğinde baskı kalitesinin büyük oranda yeterli olduğu görülmüştür. Kenar boşluklarının uygun verildiği, resim boşluklarının, harflerin doğru kullanıldığı tespit edilmiştir. Dinim Serisi'nde renklerin kullanımında sorun görülmemiştir. Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında ise renklerin kullanımında nadir de olsa kaymalara rastlanılmıştır.¹²⁷ Ayrıca aynı kitapta harflerin net çıkmadığı bazı kelimeler de bulunmaktadır.¹²⁸

3. 2. 10. Resimlerde Kullanılan Renklerin Çekiciliği

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında resimlerde kullanılan renklerde çeşitlilik görülmektedir. Sarı, yeşil, turuncu, mor, mavi, kahverengi, beyaz, kırmızı renkleri sıklıkla kullanılmıştır. Renkler genellikle canlandırılmak istenen nesneler ile uyumludur ve çocukların dikkatini çekme noktasında etkilidir.¹²⁹

Dinim serisinde resimlerin renklendirilmesinde genellikle mavi, turuncu, pembe, yeşil, sarı, kırmızı gibi canlı renkler tercih edilmiştir. Resimlerde kullanılan renklerin çocukların ilgisini çekeceğini düşünüyoruz.¹³⁰

3. 2. 11. Cümlelerin Sayfalara Oranlı Dağılımı

Bu konudaki temel ilkeye göre yazılar tek sütuna yazılmalı sayfa kenarında uygun boşluklar bırakılmalıdır.¹³¹

¹²⁷ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 335.

¹²⁸ Bkz. “annesi” kelimesi. Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 141.

¹²⁹ Din Öğretiminde Materyal Geliştirme Kılavuzu 2014, s. 11.

¹³⁰ Din Öğretiminde Materyal Geliştirme Kılavuzu 2014, s. 11.

¹³¹ Celepoğlu, “Sesli ve Görüntülü Yayınlar”, s. 52.

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında cümlelerin sayfalara dağılımında çok büyük orantısızlıklara rastlanmamaktadır. Yazılar tek sütuna yazılmıştır.

Dinim Serisi'nin bazı bölümlerinde cümlelerin sayfalara dağıtılmasında orantısızlıklar bulunmaktadır. Örneğin "Ahirete İnanıyorum" adlı hikâye kitabının 23. Sayfasında 2 cümle vardır. Aynı kitabın 62. sayfasında ise 27 cümle bulunmaktadır.

3. 2. 12. Kitapta Yeterince Resmin Var Olması

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında hemen hemen tüm sayfalarda resim kullanılmıştır. Bu açıdan kitapta yeterince resim olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Dinim Serisi'nde yer alan hikâye kitaplarında yeterince resmin olmadığını düşünüyoruz. Bazen üst üste beş sayfada resme yer verilmemiştir.¹³² Serinin bu açıdan geliştirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

3. 2. 13. Kelime ve Satır Aralarındaki Boşlukların Uygunluğu

Satırlar; birinci, ikinci, üçüncü sınıflarda bir buçuk aralıklı daha üst sınıflarda ise bir aralıklı olmalıdır.¹³³

İncelediğimiz kitaplardaki satır aralıklarının normal aralıklı oldukları görülmektedir. Yukarıda verdiğimiz bilgiye göre 4. Sınıfa kadar satır aralıkları bir buçuk aralıklı olmalıdır. Dinim Serisi 8 yaş üzeri çocuklara hitap etmektedir. Kitaptaki satır aralıkları ikinci ve üçüncü sınıftaki öğrenciler için uygun değildir ancak daha üst sınıflar için uygundur.

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında kitabın hangi yaşa hitap edildiği belirtilmemiştir. Satır aralıklarına bakarak bir değerlendirme yaptığımızda kitabın on yaş ve üzerine hitap ettiğini söyleyebiliriz.

İncelediğimiz kitaplardaki kelime aralıkları çocukların seviyelerine uygundur.

¹³² Kandemir, Kadere İnanıyorum, s. 29-33.

¹³³ Celepoğlu, "Sesli ve Görüntülü Yayınlar", s. 52.

3. 2. 14. Sayfalarda Duygu Düşüncelerin Yazılabileceği ve Etkinlik Yapılabilecek Uygun Boşlukların Bulunması

İncelediğimiz kitaplarda duygu ve düşüncelerin yazılabilmesi, etkinlik yapılabilmesi için yeterli boşluklara yer verilmemiştir. Bu türden boşlukların yer alması, çeşitli etkinlik sayfaları konularak çocukların bu sayfaları kullanmaya yönlendirilmeleri kitapları daha verimli kılabilirdi.

3. 3. KİTAPLARIN KAPAK TASARIM VE DÜZENLEMESİNİN İNCELENMESİ

3. 3. 1. Ön Kapakta Kitabın Adı Var mı?

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında ve Dinim Serisi'nde yer alan hikâye kitaplarının ön kapağında kitabın adı bulunmaktadır.

3. 3.2. Ön Kapakta Hitap Ettiği Yaş Grubu Var mı?

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında ön kapakta hitap ettiği yaş grubu belirtilmemiştir.

Dinim serisinde yer alan hikâye kitaplarının ön kapağında hitap ettiği yaş grubu belirtilmemiştir. Bu bilgiye kitabın arka kapağında rastlanılmaktadır.

3. 3. 3. Ön Kapakta Yazarın Adı ve Soyadı Var mı?

İncelediğimiz her iki kitapta da ön kapakta yazarların adları ve soyadları bulunmaktadır.

3.3.4. Ön Kapakta Yayınevinin Adı Var mı?

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında ön kapakta yayınevinin adı yazmaktadır.

Dinim Serisi'nde yer alan hikâye kitaplarının ön kapağında yayınevinin adı belirtilmiştir.

3. 3. 5.Arka Kapakta Kitabın Fiyatı Yazıyor mu?

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında arka kapakta kitabın fiyatı yazmamaktadır. Etiketle sonradan üzerine yapıştırılmıştır.

Dinim Serisi'nde yer alan kitapların arka sayfasında kitabın fiyatı yazmamaktadır. Ayrıca seri bir kutunun içerisinde satılmaktadır ve bu kutunun arka kısmında da fiyat bilgisine yer verilmemiştir.

3. 3.6. Basım Yılı Var mı?

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında basım yılı bulunmaktadır. Ancak Dinim Serisi'nde yer alan hikâye kitaplarının kapağında basım yılı belirtilmemiştir.

3. 3. 7. Basım Yeri Var mı?

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında ve Dinim Serisi'nde yer alan hikâye kitaplarının kapağında basım yeri belirtilmiştir.

3. 3. 8. Kitap Sirtında Gerekli Bilgiler Var mı?

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabının sırtında kitabın ismi, yazarların adı ve yayın evinin amblemi bulunmaktadır.

Dinim Serisi'nde kitapların sırtında yayınevi, kitap ve yazar isimlerine yer verilmiştir.

3. 3. 9.Talim Terbiye Kurulunun Onayı Var mı?

Milli Eğitim Bakanlığı'nca 15 Temmuz 1985 Tarihli, 2192 sayılı Tebliğler Dergisinde ilköğretim öğrencilerine Dinim Serisi'nin duyurusu yapılmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 27 Temmuz 1983 tarih ve 62 sayılı kararı ile tavsiye edilmiştir.

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında herhangi bir onay belirtilmemiştir.

3. 3. 10. I. S. B. N. Numarası Var mı?

Dinim Serisi'nde yer alan hikâye kitaplarının arka kapağında ve Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında ISBN numarası belirtilmiştir.

3. 3. 11. Yazar Dışında Emeği Geçenlerin Adı Belirtilmiş midir?

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında yazar dışında emeği geçenlerin adı belirtilmiştir. Kitabı resimleyen, genel yayın yönetmeninin, genel yayın danışmanının adları belirtilmiştir.

Dinim serisinde yazar dışında, genel yayın yönetmeninin, editörün, resimleyen, grafik tasarımcısının isimlerine yer verilmiştir.

3. 3. 12. Kitapta Bandrol Var mı?

İncelediğimiz her iki kitapta da bandrol bulunmaktadır.

3. 3. 13. İçindekiler Bulunmakta mıdır?

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında içindekiler bulunmamaktadır.

Dinim Serisi'nde yer alan hikâye kitaplarında, içindekiler kısmı bulunmaktadır.

3. 3. 14. Sayfa Numarası Belirtilmiş midir?

İncelediğimiz her iki kitapta da sayfa numaraları belirtilmiştir.

3. 3. 15. Kaynakça Bulunmakta mıdır?

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kaynakça bulunmamaktadır.

Dinim serisinde kaynakça bulunmamaktadır. Bununla birlikte kitapta geçen ayetlerin numaraları ve sure isimleri belirtilmiştir.¹³⁴ Hadis-i şeriflerin kaynağı ise genellikle hadis in altında belirtilmiştir.¹³⁵

¹³⁴ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 49.

¹³⁵ Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum, s. 39.

3. 3. 16. Dipnot Bulunmakta mıdır?

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları adlı hikâye kitabında dipnot bulunmamaktadır.

Dinim serisinde dipnot bulunmaktadır. Bazı sözcüklerin açıklamasına yıldız konularak sayfanın altında yer verilmiştir.¹³⁶

3. 3. 17. Sözlük Var mıdır?

“Ders kitaplarında ayrıca kitabın arkasına yerleştirilecek bir sözlük öğrencilerin zaman zaman merak ettikleri ya da hatırlamak istedikleri bazı kavramları ve sözcükleri okuyabilmeleri için yararlı olacaktır.”¹³⁷

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları adlı hikâye kitabında sözlük yoktur.

Dinim Serisi’nde de sözlük yoktur. Bilinmeyen kelimeler bazen parantez içerisinde verilmiştir.¹³⁸ Bazen ise bir yıldız konularak sayfanın alt kısmında gerekli açıklama yapılmıştır.¹³⁹ Fakat yine de anlamı belirtilmeyen kelimelere rastlanılmaktadır.

3. 3.18. Kitabı Destekleyen Yardımcı Materyaller Var mıdır?

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları adlı hikâye kitabını ve Dinim Serisini destekleyen herhangi bir yardımcı materyal bulunmamaktadır.

3. 4. DİL VE ANLATIM YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Dil iletişimin en belirleyici unsurudur. Dil aynı zamanda kültürel işleve de sahiptir. Bir toplumun kültürü din ve dil ile yoğrulur.¹⁴⁰ Bu nedenle din ve dilin korunmasına azami önem gösterilmelidir.

Biz de önemine binaen, tezimizin bu bölümünde çocuk hikâye kitaplarını dil ve anlatım yönünden incelemeye çalışacağız.

¹³⁶ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 10.

¹³⁷ Duman, Çakmak, “Ders Kitaplarının Nitelikleri”, s. 30-31.

¹³⁸ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 18.

¹³⁹ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 10.

¹⁴⁰ Ömer Çam, “Din, Dil, Kültür ve Eğitim”, **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, Ed. Bayraktar Bayraklı, İstanbul, Altınkalem matbaacılık, S. 1, s. 28.; Nas, Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s. 50.

3.4. 1. Akıcı Bir Dil Kullanılması

“Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” adlı hikâye kitabının genelinde akıcı bir dil kullanıldığını söyleyebiliriz. Cümleler genellikle kolay, anlaşılabilir niteliktedir. Akışı bozan seslere yer verilmemiştir. Yazar söylenmesi zor olan sesleri kullanmaktan kaçınmıştır. Sözcük tekrarları bulunmamaktadır.¹⁴¹ Genellikle dolaylı anlatıma yer verilmemiştir.¹⁴²

Bununla birlikte akıcılığı bozduğunu düşündüğümüz kullanımlara da rastladığımızı belirtmek isteriz. Kimi cümlelerde kelime sayısı çok fazladır. Bazı hikâyelerde ise paragraflar oldukça uzun tutulmuştur.¹⁴³ Bu durum akıcılığı zedeleyebilmektedir.

Dinim serisini akıcı bir dil kullanılması açısından değerlendirdiğimizde, anlatımın genellikle sade, anlaşılır olduğunu belirtebiliriz. Hikâyeler, çoğunlukla çocukların anlayabileceği üslupla kaleme alınmış, ahengi bozan gereksiz tekrarlara yer verilmemiştir. Hikâyelerin çoğunda doğrudan anlatım tercih edilmiş, dolaylı anlatımdan kaçınılmıştır. Bununla birlikte zaman zaman akıcılığı zedelediğini düşündüğümüz kullanımlar mevcuttur. Bazı cümle ve paragrafların oldukça uzun olması akıcı bir anlatımın önüne geçebilmektedir. Gereğinden fazla bilgi aktarır nitelikte olması da serinin bu noktada eleştirilebilecek yönlerindendir. İlgili örneklere, tezimizin ilerleyen kısımlarında ilgili başlıklar altında yer vereceğiz.

3. 4. 2. İmla ve Noktalamanın Doğru Kullanılması

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabının imla kuralları ve noktalama işaretleri açısından geliştirilebilir düzeyde olduğunu düşünüyoruz. Kitapta noktalama işaretlerinin kullanımında yanlışlıklara rastlanmıştır. Şimdi yanlış olduğunu düşündüğümüz kullanımlara örnekler verelim:

¹⁴¹ Ebru İkış, Ali Selçuk, **Türk Dili Ve Edebiyatı Konu anlatımlı Uygulamalı**, Ankara, Altınanahtar Yayıncılık, 2016, s. 46.

¹⁴² Tosun, Doğan, Korkmaz, Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu DKAB, Ankara, Ed. Leyla Küçükahmet, Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s. 57.

¹⁴³ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 285. (İkinci paragraf)

Biz de yenildik...¹⁴⁴ cümlesinde cümlelerin sonuna nokta kullanılması gerekmektedir.¹⁴⁵ Oysa üç nokta kullanılmıştır.

Vakit; ayrılık vaktiydi.¹⁴⁶ cümlesinde noktalı virgül kullanmaya gerek yoktur. Burada virgül kullanılması gerekmektedir.¹⁴⁷

“Yusuf’u kurtlar yedi”¹⁴⁸ cümlesi tırnak içinde verilmiştir ancak cümlelerin sonuna nokta konulmamıştır. Tırnak içerisinde verilen cümlelerde gerekli noktalama işaretleri konulmalıdır.

“.... günler boyunca ağladı...”¹⁴⁹ cümlesinde nokta yerine üç nokta konulmuştur. Bu cümle eksiltili değildir. Cümlelerin sonuna nokta getirilmelidir.¹⁵⁰

“Ben, Allah-u Teala’ya, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere; hayır ve şerrin Alah-u Teala’nın yaratmasıyla olduğuna inandım.”¹⁵¹ cümlesinde virgül ve noktalı virgül kullanımında yanlışlıklar bulunmaktadır.¹⁵²

Dinim serisi noktalama işaretlerinin kullanılması bakımından bazı eksiklikleri vardır. Örneğin, “Peygamberimizin bu uyarısını düşünmeliyiz”¹⁵³ cümlesinin sonuna üç nokta konulmuştur. Oysa bu cümlelerin sonuna sadece nokta koymak yeterlidir. Nitekim cümle eksiltili cümle değildir.¹⁵⁴

“Bir defa yüce Allah’ın bizi herkesten çok sevdiğini biliyorsunuz..” cümlesinin sonuna iki nokta konulmuştur.¹⁵⁵ Böyle bir noktalama işareti yoktur.

“Kur’an-ı Kerim; şiir değildi; ama en güzel şiirden daha tatlı, daha anlamlıydı.”¹⁵⁶ cümlesinde ilk noktalı virgül gereksiz yere kullanılmıştır.¹⁵⁷

¹⁴⁴ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 72.

¹⁴⁵ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 568- 570.

¹⁴⁶ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 316.

¹⁴⁷ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 568-569.

¹⁴⁸ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 317.

¹⁴⁹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 291.

¹⁵⁰ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 568-570.

¹⁵¹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 381.

¹⁵² İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 568-569.

¹⁵³ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 28.

¹⁵⁴ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 568-572.

¹⁵⁵ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 59.

¹⁵⁶ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 68.

“Hayır, hayır, böylesini insanoğlu söyleyemez.”¹⁵⁸ cümlesinin sonuna nokta konulmuştur. Bu cümlelerin sonuna ünlem işaretinin konulması duyguyu verebilme açısından daha uygun olacaktır.¹⁵⁹

“Kur’an-ı Kerim’de: Kalbimizin ve ruhumuzun, Allah’ı anarak, onun sözlerini okuyarak doyacağı, huzura ve rahata ereceği bildirilmektedir.”¹⁶⁰ cümlesinde iki nokta üst üste işareti yanlış kullanılmıştır.¹⁶¹

“Haydi Koşun Cennete” adlı şiirin noktalama işaretlerinde eksiklik vardır.¹⁶² Virgül ve ünlem işareti kullanılması gerekmektedir.¹⁶³

“Tıpkı balıklar gibi.” cümlesinin sonuna nokta konulmuştur.¹⁶⁴ Oysa bu bir eksiltili cümledir ve sonuna üç nokta konulması gerekmektedir.¹⁶⁵

“Cebrail Aleyhisselam hakkında okumanı istediğim bir, iki yazı var.”¹⁶⁶ cümlesinde bir iki ikilemesinin arasına virgül konulmamalıdır.¹⁶⁷

Anlatımın dil bilgisi kurallarına uygun olması gerekmektedir. Aksi durum yazının sağlamlığını zedelemektedir.¹⁶⁸ Öte yandan yanlış kullanımlar, çocukların noktalama işaretlerini yanlış öğrenmelerine sebep olabilir.

3. 4. 3. Cümle Uzunluklarının Seviyeye Uygunluğu

Bir cümlede bulunması gereken kelime sayısı kitabın hitap ettiği yaş grubuna göre değişiklik gösterir. “Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” adlı hikâye kitabındaki cümlelerde bulunan kelime sayısının çeşitliliği, cümleler oluşturulurken herhangi bir yaş grubunun dikkate alınmadığı izlenimini vermektedir. Nitekim, kitabın hangi yaş grubuna hitap ettiği belirtilmemiştir.

¹⁵⁷ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 569.

¹⁵⁸ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 69.

¹⁵⁹ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 570.

¹⁶⁰ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 79.

¹⁶¹ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 569.

¹⁶² Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum, s. 45.

¹⁶³ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 568., 570.

¹⁶⁴ Yaşar Kandemir, , Ahirete İnanıyorum, s. 53.

¹⁶⁵ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 568-570.

¹⁶⁶ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 31.

¹⁶⁷ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 296.

¹⁶⁸ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 47.

Cümlelerde kullanılan sözcük sayısını incelediğimizde 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, ... 22 arasında değiştiği görülmektedir. Bazı cümlelerin sözcük sayıları, çocukların algı seviyesinin üzerindedir.

“Tatlı Armutlar” adlı parçada geçen

“İlkbaharda çilek, yenidoğya, can eriğı, yazın şeftali, karpuz, kavun, armut, kayısı; sonbaharda nar, havuç, ayva, kışın portakal, mandalina, greyfurt gibi meyveler çıkar.”¹⁶⁹ cümlesi 22 kelimedenden oluşmaktadır. Belli bir yaşın altındaki çocuklar bu cümlenin başı ile sonu arasındaki bağlantıyı kuramayabilirler.

Dinim serisinde 1 kelimedenden oluşan cümleye rastlanılmışken 29 kelimedenden oluşan cümleler de bulunmaktadır..

Kitabın sekiz yaş ve üzeri çocuklara hitap ettiğı belirtilmiştir. Biz değerlendirmelerimizi yaparken kitabın hitap ettiğı en alt yaş grubunu göz önünde bulundurduk. Kitapta yer alan bazı cümlelerin kelime sayısı bu yaş gurubuna uygun bulurken bazı cümlelerde yer alan kelime sayısının çocukların algı seviyesinin üzerinde olduğunu düşünüyöruz. Örnekle açıklayacak olursak

“Allah’ın her şeye gücünün yettiğini kimsenin başaramayacağı işleri yapmasından; Güneşi Ayı doğdurup karı yağmuru yağdırmasından; gökyüzünü ayakta tutmasından biliyorum.”¹⁷⁰

cümlesinin kelime sayısı oldukça fazladır. Bu durum çocukların okudukları cümlenin başı ile sonu arasındaki bağlantıyı kaçırmaya sebep olabilir.

“İşte bu sebeple biz Allah’ı bazı yönleriyle daha doğrusu O’nun bize kutsal kitabımız Kur’an-ı Kerimde kendini tanıttığı kadarıyla öğrenmeye çalıştık.”¹⁷¹

¹⁶⁹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 13.

¹⁷⁰ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 26.

¹⁷¹ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 64.

cümlesi de kelime sayısının fazlalığı sebebiyle sekiz yaş üzeri çocukların seviyesini aşabilir.

“Yakup peygamberden sonra oğlu Hazreti Yusuf, Davut peygamberden sonra oğlu Hazreti Süleyman peygamber olmuştur; ama bu, peygamberlik babadan oğula geçtiği için değil Allah Teâlâ böyle uygun gördüğü için olmuştur.”¹⁷²

cümlesi yine kelime sayısı fazla olan cümlelere verilebilecek örneklerdendir.

3. 4. 4. Yazım Yanlışlarından Arındırılmışlığı

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları adlı hikâye kitabında zaman zaman yazım yanlışlarına rastlanmaktadır.

“Ya Karışır” adlı parçada geçen “yapı-lamayacak”¹⁷³ kelimesinde “-” işareti gereksiz yere konulmuştur.¹⁷⁴

“Yakmayan Ateş” adlı parçada geçen “Hz. İbrahim’in adını taşıyan bir camii de var.”¹⁷⁵ cümlesinde “camii” kelimesinde ikinci “i” fazladır.¹⁷⁶

“Kader Dualarla Değişir” adlı hikâyede geçen “Gözlerdi karardı.”¹⁷⁷ cümlesinde “gözleri” kelimesi yerine “gözlerdi” kelimesi yazılmıştır. Yanlış ek kullanımından kaynaklı anlatım bozukluğu vardır.

Dinim Seris’nde yazım yanlışlarına rastlanmaktadır. Örneğin,

“Bizi aydınlatıp ısıtsın diye Güneş’i, geceleri büsbütün karanlıkta kalmayalım diye ay ve yıldızları O yaratmıştır.”¹⁷⁸ cümlesinde güneş kelimesi büyük harfle başlamış ancak Ay kelimesi küçük harfle başlamıştır. Bu kelimenin de büyük harfle başlaması gerekmektedir.¹⁷⁹

¹⁷² Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 12.

¹⁷³ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 11.

¹⁷⁴ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 571.

¹⁷⁵ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 283.

¹⁷⁶ Komisyon, **İmla Kılavuzu**, İstanbul, Parıltı Yayıncılık, 2011, s. 67.

¹⁷⁷ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 367.

¹⁷⁸ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 12.

¹⁷⁹ Komisyon, İmla Kılavuzu, s. 44.

Yemek pişiren kişi anlamındaki “Aşçı” kelimesi “Ahçı” şeklinde yanlış yazılmıştır.¹⁸⁰ Doğru yazımı aşçı olmalıdır.¹⁸¹

“Peygamber ve Mucize” adlı hikâyede “demişki”¹⁸² kelimesinde “ki” eki birlikte yazılmıştır. Burada “ki” ekinin ayrı yazılması gerekmektedir.¹⁸³

Bakara Suresinin 177.0ayeti¹⁸⁴ yazımında “0” yazımı gereksizdir.

“Eşeğin Kemikleri” adlı hikâyede “kıral”¹⁸⁵ kelimesine “ı” harfi konulmuştur. Bu harfin doğru yazımı “kral” dır. Kitapta kullanılan “ı” harfi fazlalıktır.¹⁸⁶

“Meleği ve şeytanı niçin göremiyoruz Baba?” cümlesinde baba kelimesi büyük harfle başlamıştır.¹⁸⁷ Oysa bu cümlede “baba” kelimesinin küçük harfle başlaması gerekmektedir.

“Cin Var mı?” adlı hikâyede “Etmio-rum” kelimesine kesme işareti konulmasına rağmen alt sıraya geçilmemiş aynı sırada devam edilmiştir.¹⁸⁸ “-” işaretinin yanlış konulduğunu görüyoruz.¹⁸⁹

3. 4. 5. Yabancı Kelimelerden Arındırılmışlığı

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları adlı hikâye kitabında ve Dinim serisinde Yabancı kelimeler bulunmaktadır. Özellikle Arapça kelimeler yoğun olarak kullanılmıştır. İncelediğimiz kitapların dinî içerikli olmaları sebebi ile bu durumun normal olduğunu düşünüyoruz.

¹⁸⁰ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 30.

¹⁸¹ Komisyon, İmla Kılavuzu, s. 42.

¹⁸² Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 33.

¹⁸³ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 559

¹⁸⁴ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 45

¹⁸⁵ Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum, s. 20.

¹⁸⁶ Komisyon, İmla Kılavuzu, s. 207.

¹⁸⁷ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 9.

¹⁸⁸ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 65.

¹⁸⁹ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 568-571.

3. 4. 6. Paragraf Uzunluklarının Seviyeye Uygunluğu

Paragrafların okumayı kolaylaştırdığı bilinmektedir.¹⁹⁰ Paragraf oluşturulurken dikkat edilmesi gereken kurallar vardır. Bu kurallar ilgili kaynaklarda aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

“Paragraflar çocuğun ilgisini dağıtacak uzunlukta olmamalıdır ve bir paragrafta yalnızca bir bilgi veya fikir anlatılmalıdır. Bu durum çocuğun paragrafta anlatılanları algılayamamasına sebep olabilir. Çocuk, paragrafın başı ve sonu arasında kopukluk yaşamamalıdır.”¹⁹¹ “Paragraflar ilk üç sınıfta daha kısa ileriki sınıflardaysa daha uzun (6 veya 7 cümle) olmalıdır.”¹⁹²

“Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” adlı hikâye kitabındaki paragraf uzunlukları çeşitlilik göstermektedir. İki cümleden oluşan paragraflara rastlanıldığı gibi¹⁹³ on dört cümleden oluşan paragraflar da bulunmaktadır.¹⁹⁴ Uzun paragraflar çocukların seviyelerini aşabilecek niteliktedir. Bu paragraflarda sadeleştirme yoluna gidilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Dinim Serisi’nde paragraf uzunlukları genellikle kısa tutulmuştur. Bununla birlikte yirmi iki cümleden oluşan paragraflara da rastlanılmaktadır.¹⁹⁵ Bu kadar uzun paragrafların çocuğun dikkatinin dağılmasına sebebiyet verebileceğini düşünüyoruz.

3. 4. 7. Cümlelerin Açıklığı ve Anlaşılabilirliği

“Çocuk edebiyatında dili, anlatımı, konuyu, kavramları, daima ölçülü kullanmak lazımdır.”¹⁹⁶ Aksi takdirde anlattıklarımız anlaşılır olmaktan uzaklaşabilir.

¹⁹⁰ Özdemir, Sözlü Yazılı Anlatım Sanatı, s. 71.

¹⁹¹ Tosun, Doğan, Korkmaz, Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu DKAB, s. 57.

¹⁹² Celepoğlu, “Sesli ve Görüntülü Yayınlar”, s. 52.

¹⁹³ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 153.

¹⁹⁴ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 285.

¹⁹⁵ Kandemir, Kadere İnanıyorum, s. 36.

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında kullanılan cümlelerin birçoğunun açık ve anlaşılır olduğunu düşünüyoruz. Kitapta geçen kelimeler, genellikle günlük hayatta kullanılan kelimelerdir. Cümleler gereksiz yere uzatılmamış, anlaşılması zor bir biçimde ifade edilmemiştir. Bununla birlikte zaman zaman çok uzun, çocukların anlamakta zorluk çekebileceği ifadeler de yer verildiğini de belirtebiliriz.¹⁹⁷

“Şifalı bitkiler” adlı hikâyede geçen “Ama ‘şifa veren’ anlamına gelen ‘Şafi’ olan Allah, kullarının hem sağlıklı olmalarını, hem de hastalandıklarında iyileşmelerini sağlamak için pek çok bitki yaratmıştır.”¹⁹⁸ cümlesi oldukça uzundur ve birden fazla fiilimsi içermektedir. Bu cümleyi çocukların anlaması zor olabilir.¹⁹⁹

Surelerin meallerinin; çocukların algı seviyelerini aşacak, kavramalarını zorlaştıracak uzunlukta olduğunu düşünüyoruz. Örneğin, Kureyş Suresi’nin mealı:

”Kureyş’i ısındırıp alıştırdığı; kışın (Yemen’e) ve yazın (Şam’a) yaptıkları yolculuğa ısındırıp alıştırdığı için, Kureyş de kendilerini besleyip açlıklarını gideren ve onları korkudan emin kılan bu evin (Kabe’nin) Rabbine kulluk etsin.”²⁰⁰ şeklinde verilmiştir. Çocukların bu surenin manasını anlamakta zorlanacağı kanaatindeyiz.²⁰¹

“Tövbe Etmek” adlı hikâyede dedesinin Semih’e öğrettiği dua, çocukların anlayabileceği açıklıkta değildir.²⁰²

Dinim serisinin anlatımı genellikle açık ve anlaşılırdır. Ancak zaman zaman çocukların anlamakta zorlanacakları üslup kullanılmıştır. Örneğin, “Allah Vardır” adlı hikâyede “Allah böyle buyurdu”²⁰³ cümlesi kullanılmıştır. Bu cümlede geçen “buyurmak” kelimesini çocuklar anlamayabilirler. Nitekim kitabın sözlüğü yoktur ve bu kelimenin anlamı parantez içerisinde de verilmemiştir.

¹⁹⁶“Gülten DAYIOĞLU ile “ÇOCUK EDEBİYATI” Üzerine,” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul, Gökyüzü Yayınları, s. 329.

¹⁹⁷ Bkz.: Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 27.

¹⁹⁸ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları s17.

¹⁹⁹ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 45.

²⁰⁰ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları s243

²⁰¹ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 44-45.

²⁰² Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 380.

²⁰³ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 17.

“Ona benzeyen hiçbir kimse bilir misin?”²⁰⁴ cümlesinde anlatım açısından problem olduğunu düşünüyoruz. Burada “hiçbir” kelimesinin kullanılması uygun olmamıştır. “Ona benzeyen herhangi birini tanır mısın?” cümlesi anlatılmak istenen manayı daha doğru bir şekilde ifade etmektedir diye düşünüyoruz.

“Yıkık Değirmen” adlı hikâyede geçen “Madımak bürümüş ki eeh! Şunları da devşireyim dedim.”²⁰⁵ cümlesinde geçen “devşirmek” kelimesini çocukların anlamakta zorlanabileceklerini düşünüyoruz.

Dinim Serisi’nde yer alan “ihtiyaç sahiplerini gözetmeyenlerin elinden onlara verdiği nimetleri Allah’ın geri alabileceğini şöyle ilginç bir olayla anlattı.”²⁰⁶ cümlesi anlaşılır değildir. “Allah’ın ihtiyaç sahiplerini gözetmeyenlerin elinden onlara verdiği nimetleri geri alabileceğini şöyle ilginç bir olayla anlattı.” cümlesi manayı daha anlaşılır bir şekilde ifade etmektedir.

3. 4. 8. Önemli Yerlerin Çeşitli Yazı Tipleri ile Vurgulanması

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında vurgulanmak istenen kelimeler, ifadeler, fikirler için bu türden bir yöntem kullanılmamıştır. Bu açıdan kitap geliştirilebilir düzeydedir. İslam’ın inanç esaslarını öğretmeyi amaçlayan bir kitapta herhangi bir öğenin vurgulanmamasını bir eksiklik olarak değerlendiriyoruz.

Dinim Serisi’nde önemli yerlere vurgu amacıyla koyulaştırma yöntemine başvurulmuştur. Önemli görülen yerler koyu tonla yazılmıştır.²⁰⁷ Ayrıca seride hikâyelerin ilk harfi daha büyük ve süslü bir yazı karakteriyle yazılmıştır.²⁰⁸

Vurgulama araçlarının kullanımında tutarlı olunması gerektiği bilinmektedir.²⁰⁹ Dinim Serisi vurgulama açısından tutarlılık arz etmektedir.

²⁰⁴ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 34.

²⁰⁵ Kandemir, Kadere İnanıyorum, s. 36.

²⁰⁶ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 59.

²⁰⁷ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 7.; Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum s. 52.

²⁰⁸ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 33.

²⁰⁹ Usta, Ders Kitaplarında Yenilikler, 74.

3. 4. 9. Cümle Yapılarının Seviyeye Uygunluğu

Kitapta kullanılan cümlelerin büyük çoğunluğu basit yapıda olmakla birlikte birleşik, sıralı ve bağlı cümlelere de rastlanılmaktadır.

“Gece ve Gündüz” adlı parçada geçen “Elif Hanım, Semih’in uyuduğunu fark edince yanağına bir öpücük kondurup odadan çıktı.”²¹⁰ cümlesi birleşik cümledir.²¹¹

“Her anın kıymetini bilmek” adlı parçada geçen “Bu insanlar karşılaştıkları sıkıntılar karşısında hemen kendilerini kötü hissederler, yenildiklerini düşünürler ve intihar etmeyi bile akıllarından geçirirler.”²¹² cümlesi bağlı cümledir.²¹³

“Kek Kendi Başına Yapılır Mı?” adlı hikâyede geçen “Hiç şaşmıyor, şaşırtılmıyor.”²¹⁴ cümlesi sıralı cümledir.²¹⁵

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabındaki cümle yapılarının bazılarının çocukların seviyesinin üzerinde olduğunu düşünüyoruz.

Dinim Serisi’nde yer alan cümlelerin büyük çoğunluğu basit yapıda olmakla birlikte bileşik, sıralı, bağlı cümleler de bulunmaktadır.

“Allah Dilediğini Yapar” adlı hikâyede geçen “Senin saçının gözlerinin vücudunun rengini seçen ve dilediği şekilde yaratan O’dur.”²¹⁶ cümlesi bağlı cümledir.²¹⁷

“Cennetin Güzelliği” adlı hikâyede geçen “Öğretmenle öğrencilerin cennet hakkındaki konuşmaları böyle sürüp gitti.”²¹⁸ cümlesi birleşik cümledir.²¹⁹

“Selma’nın Ölümü” adlı hikâyede geçen “Oturduğu kanepeyi çevreleyen çiçeklerin ne kokusunu duyuyor, ne de güzelliğini fark ediyordu.” cümlesi sıralı cümledir.²²⁰

²¹⁰ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 12..

²¹¹ Aysu Ata vd., **Türk Dili**, Ed. Hülya Plancı, Eskişehir, Açıköğretim Fakültesi Yayını, 2004, s. 79.

²¹² Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 344.

²¹³ Feyzullah Çelikbağ, Mehmet Saylan, **Türkçe (Dil ve Anlatım) El Kitabı**, Ankara, Limit Yayınları, s. 317.

²¹⁴ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 40.

²¹⁵ Ata vd., **Türk Dili**, s. 81.

²¹⁶ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 23.

²¹⁷ Çelikbağ, Saylan, **Türkçe (Dil ve Anlatım) El Kitabı**, s. 317.

²¹⁸ Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum., s. 50.

²¹⁹ Ata vd., **Türk Dili**, s. 79.

3. 4. 10. Yabancı Kelimelerin Yazılışının Aslına Uygunluğu

Kitaplarda kullanılan yabancı kelimeler genellikle aslına uygun yazılmıştır. Mesela, “samed”²²¹ kelimesi, “mahşer”²²², “suhuf”²²³, “ihlâs”²²⁴ kelimeleri incelediğimiz kitaplarda aslına uygun yazılan kelimelere örnek olarak gösterilebilirler. Ancak “mirac”²²⁵, “A’la Sûresi”²²⁶ gibi yazımında yanlışlık olan yabancı kelimelere de rastlanılmıştır.

3. 4. 11. Türkçe’nin Etkin ve Doğru Kullanılması

Din öğretiminde dikkat edilmesi gereken ön önemli hususlardan birisi de anlattığımız şeylerin anlaşılır olmasıdır. Allah-û Tealâ Kur’an-ı Kerimde “Biz her Peygamberi, ancak kendi kavminin diliyle gönderdik ki, onlara (Allah’ın emirlerini) iyice açıklasın.”²²⁷ buyurarak bu konuya dikkat çekmiştir. Din eğitiminde anlaşılmayan bir dil kullanılması muhatabın verilmek istenen mesajı anlamasını zorlaştıracak, belki de imkânsız kılacaktır.²²⁸

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında Türkçenin etkin ve doğru kullanılması noktasında yeterince özenli davranılmadığını düşünüyoruz. Çünkü kitapta yer alan bazı cümlelerde gereken hassasiyetin gösterilmediği kanaatindeyiz. Örneğin, “Güzellik Avcısı” adlı hikâyede geçen “Semih’in Antalya’daki tatil günleri çok iyi gidiyordu.”²²⁹ cümlesinde “gidiyordu” kelimesi yerine “geçiyordu” kelimesi kullanılmalıdır. Burada sözcük yanlış anlamda kullanılmıştır.

“Her organ yerli yerindedir ve harika bir işleyişi vardır.”²³⁰ cümlesinde anlatım bozukluğu bulunmaktadır. Bu cümlede nesne eksikliği vardır. “Ve”

²²⁰ Ata vd., Türk Dili, s. 81.

²²¹ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 82.

²²² Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 48.

²²³ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 189

²²⁴ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 89.

²²⁵ Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum, s. 46.

²²⁶ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 313.

²²⁷ Kur’an-ı Kerim İbrahim 14/4

²²⁸ Cebeci, “Türkçe Dini Eserlerde ve Yayınlar Dil Problemi,” s. 230.

²²⁹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 10.

²³⁰ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 14.

kelimesinden sonra “her organın” ya da “hepsinin” gibi bir kelime ile cümle öğeleri tamamlanmalıdır.²³¹

“Semih patlattı sorusunu”²³²kullanımı da yanlıştır. Türkçede “soru patlatmak” gibi bir kullanım bulunmamaktadır.²³³ Bu kullanım şekli argodur.

Kitapta anlatım bozukluklarına ilaveten devrik cümleler de kullanılmıştır.

“Bundan sonra bol bol meyve yiyeceğiz, dedi Elif Hanım.”²³⁴cümlesi devrik bir cümledir ancak devrik kullanımı çok fazla olmadığı sürece normal kabul edilmektedir. Yazarın dilinin doğal olması açısından devrik cümle kullanmasında bir sakınca yoktur. Çünkü gündelik hayatın içerisinde devrik cümleler kullanılmaktadır.

Kimi kelimelerin anlamı yanlış verilmiştir.

Nasip kelimesinin anlamı; “Allah’ım ben gerekli olan gayreti gösterdim sen de sonucu güzel eyle” şeklinde verilmiştir.²³⁵ Fakat bu anlam Türk Dil Kurumu’nun açıklamalarıyla uyumlu değildir. Türk Dil Kurumu “nasip” kelimesinin anlamlarını “Birinin payına düşen şey.”, “Bir kimsenin elde edebildiği, sahip olabileceği şey.” olarak vermiştir.²³⁶

Dinim Serisi’nde Türkçenin etkin ve doğru kullanıldığı kanaatindeyiz. Ancak bazı bölümlerde Türkçe’nin kullanımına daha fazla özen gösterilebileceğini düşünüyoruz. Özellikle Türkçesi daha anlaşılır meal tercih edilebilirdi. Mesela, kelime-i şahadet “Şüphesiz derim ki Allah’tan başka Tanrı yoktur. Yine şüphesiz derim ki Muhammed Allah’ın kulu ve elçisidir.”²³⁷ şeklinde tercüme edilmiştir. Oysa Türkçede “şüphesiz derim ki” şeklinde bir kullanım yer almamaktadır.

²³¹ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 47.

²³² Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 317.

²³³ TDK Güncel Sözlük, www.tdk.gov.tr

²³⁴ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 92.

²³⁵ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 347.

²³⁶ TDK Güncel Sözlük, www.tdk.gov.tr

²³⁷ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 47.

Ama kendinden sonra bu görevi oğlu yüklenen peygamberler vardır.²³⁸ cümlesinde anlam belirsizliği vardır. “Oğlu” kelimesinde önce kimin oğlu olduğunu belirten bir ifade getirilmelidir.²³⁹

“Çünkü bir şeyi yapın veya yapmayın demek kolay ama o şeyleri bizzat yapmak zordur.”²⁴⁰ cümlesinde Türkçe’nin etkin kullanılmadığını düşünüyoruz. Bu cümle “İnsanın bir şeyi başkalarına yapın ya da yapmayın demesi kolaydır, ancak söylediklerini bizzat kendisinin uygulaması zordur.” şeklinde olabilirdi.

Bütün peygamberler Allah’ın buyruklarını -herhangi bir ilave veya noksanlık yapmadan- insanlara ulaştırmışlardır.²⁴¹ cümlesinde “noksanlık” kelimesi yanlış kullanılmıştır. Burada “eksiltme” kelimesi kullanılabilirdi.

Sevgili Peygamberimiz, onun karşısında biz ve peygamberimizin getirdiği din...²⁴² cümlesi anlam açısından yeterince açık değildir. Bu cümlede belirsizlik vardır.

Öyle bir göz boyayıcılık yapmışlardı ki...²⁴³ cümlesinde kullanılan deyim “göz boyamaktır.” Bu cümlede deyimden hatalı kullanımı söz konusudur.²⁴⁴

“Şimdi size benim gördüğüm bir ihmalimizden ve kusurumuzdan söz açmak istiyorum.”²⁴⁵ bu cümlede “söz açmak istiyorum” yerine “söz etmek istiyorum” ya da “bahsetmek istiyorum” cümlelerinin kullanılmasının Türkçe’ye daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

“İşte bunun için kullarına yeni bir peygamberi aracılığıyla yeni bir kitap göndermiş.”²⁴⁶ cümlesinde “yeni bir” kelimelerinin iki kere kullanılması Türkçenin etkin kullanımı açısından uygun olmadığını düşünüyoruz. Tekrarlar anlatımı bozmuştur.

²³⁸ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 12.

²³⁹ İkış, Selçuk, Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı, s. 45.

²⁴⁰ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 18.

²⁴¹ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 23.

²⁴² Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 29.

²⁴³ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 38.

²⁴⁴ TDK Güncel Sözlük, www.tdk.gov.tr

²⁴⁵ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 59.

²⁴⁶ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 63.

“En güzel övgüler âlemleri yaratıp yetiştiren Allah’adır.”²⁴⁷ cümlesinde “yetiştiren” kelimesinin kullanımı uygun değildir. “Ama bunu kalbim iyice yatışsın diye istiyorum.”²⁴⁸ cümlesinde kullanılan “yatışsın” kelimesi yerine “tatmin olsun” ifadesinin kullanılmasının ifade edilmek istenen manaya daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

“İnsan kıyafetine giren melekler”²⁴⁹ cümlesinde “kıyafetine girmek” kullanımı yanlıştır. Doğrusu insan kılığına giren melekler olmalıdır.²⁵⁰

“Yer yarılıp içine girmek” deymi “Yer yarılıp yere girmek”²⁵¹ şeklinde kullanılmıştır.

3. 4. 12. Bilimsel Terimlerin Kullanılması

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında bilimsel terimler kullanılmıştır. “Pusula”,²⁵² “atmosfer”,²⁵³ “küresel ısınma”,²⁵⁴ genetik şifre”²⁵⁵ terimleri kitapta kullanılan bilimsel terimlere örnektir.

Dinim serisinde bilimsel terimlere yer verildiğini görmekteyiz. “Virüs”,²⁵⁶ “kıyamet”,²⁵⁷ “elektron”²⁵⁸ ve “yörünge”²⁵⁹ terimleri dinim serisinde kullanılan bilimsel terimlerden bazılarıdır.

3. 4. 13. Kelime Dağarcığını Geliştirebilmesi

İncelediğimiz hikâye kitaplarında, çocukların kelime dağarcığını geliştirecek kullanımlara rastlamaktayız. Kitapların dinî içerikli olmaları sebebiyle çoğunlukla Arapça’ dan geçen kelimelere rastlamaktayız.

Lütfullah Cebeci’nin

²⁴⁷ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 73.

²⁴⁸ Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum, s. 17.

²⁴⁹ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 15.

²⁵⁰ TDK Güncel Sözlük, www.tdk.gov.tr

²⁵¹ Kandemir, Kadere İnanıyorum, s. 13.

²⁵² Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 84.

²⁵³ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 96.

²⁵⁴ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 100.

²⁵⁵ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 345.

²⁵⁶ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 5.

²⁵⁷ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 46.

²⁵⁸ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 68.

²⁵⁹ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 20.

“Kur’an dili olan Arapçadan gelen kelimeler, milletimizin düşünce ufkunu açmış ve onlara yeni sahalarda düşünme imkânı vermiştir. Türkçe o kelimelerle zengin bir muhteva kazanmıştır.”²⁶⁰

ifadeleri ile dile getirdiği gibi bu durum çocuklarımızın kelime dağarcığını geliştirmiş ve düşünce ufkunu genişletmiştir.

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında. “Allah’ın İsimleri” adlı parçada; ”Cemil”, Hâlık”, “Kuddüs”, “Alim”, “Semi”, “Basir”, “Vedüd”, kelimelerinin anlamları açıklanmıştır.²⁶¹ “Kandil Telefonu” adlı parçada “kandil”²⁶² kelimesi açıklanmıştır. “İlk insanlar” adlı hikâyede “suhuf” kelimesi kullanılmış ve bu kelime “Allah-u Teala tarafından gönderilmiş kitapçıklardır.” cümlesi ile açıklanmıştır.²⁶³

Bununla birlikte bazı dini içerikli kelimeler kullanılmış ancak hangi anlama geldiği belirtilmemiştir.

“İlham”,²⁶⁴ “semavi”, “münzel”²⁶⁵ “maazallah”²⁶⁶ kelimeleri hikâyelerde kullanılmış ancak anlamları verilmemiştir.

“Meal” adlı hikâyede ise, hikâyenin Kahramanı Semih’in annesinin kullandığı “amade” kelimesini anlamadığı belirtilmiştir. Fakat buna rağmen hikâyenin ilerleyen bölümlerinde kelimenin anlamı ile ilgili herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir.²⁶⁷

Dinim Serisi’nde de çocukların kelime hazinelerini geliştireceğini düşündüğümüz kullanımlara rastlamaktayız. Ancak kitapta çocukların manalarını

²⁶⁰ Lütfullah Cebeci, “Türkçe Dini Eserlerde ve Yayınlarda Dil Problemi,” **Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu**, Samsun, Ondokuz Mayıs İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1989, s. 231.

²⁶¹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 27.

²⁶² Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 45.

²⁶³ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 181.

²⁶⁴ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 134.

²⁶⁵ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 179.

²⁶⁶ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 324.

²⁶⁷ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 208.

bilemeyeceğini düşündüğümüz bazı kelimeler de vardır. Ve bu kelimelerin anlamları açıklanmamıştır.

Kıyamet gününe kadar ifadesi, sayfanın alt kısmında “Dünyanın yok olacağı güne kadar” şeklinde açıklanmıştır.²⁶⁸ Eleğimsağma kelimesinin anlamı ise parantez içerisinde “(gökkuşağı)”²⁶⁹ şeklinde belirtilmiştir.

Hikâyelerde; “misal”,²⁷⁰ “emsalsiz”²⁷¹, “derelim”,²⁷² “pörsüdü”,²⁷³ “yaylı”,²⁷⁴ elçi²⁷⁵ kelimeleri kullanılmış ancak ne anlama geldikleri belirtilmemiştir. “Kursak kavurgasını ister”²⁷⁶ atasözü de hikâyede geçmiş fakat gerekli açıklamaya yer verilmemiştir.

“Sonsuz Hayat” adlı hikâyede; “sur”, “mahşer”, “mizan”, “sırat”²⁷⁷ kelimeleri kullanılmış, bu kelimeler ile ilgili herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Kelimeleri ilk defa duyan bir çocuğun, tam olarak ne kast edildiğini anlamakta zorlanacağını düşünüyoruz.

Lokman Suresi’nin mealinde geçen “Allah’ın sözleri tükenmezdi.” cümlesi yeterince açıklanmamıştır.²⁷⁸ Çocuklar “tükenmezdi” kelimesinin anlamını bilmeyebilirler diye düşünüyoruz.

“Dönme Dolap” adlı şiirde ise “kevserden içmek”²⁷⁹ ifadesi kullanılmıştır. Fakat bunun ne anlama geldiği belirtilmemiştir. Çocukların bu ifadelerin anlamını biliyor oldukları var sayılmıştır.

²⁶⁸ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 63.

²⁶⁹ Kandemir, Kadere İnanıyorum, s. 20.

²⁷⁰ Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum., s. 17.

²⁷¹ Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum., s. 55.

²⁷² Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum., s. 35.

²⁷³ Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum., s. 36.

²⁷⁴ Kandemir, Kadere İnanıyorum, s. 27.

²⁷⁵ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 11.

²⁷⁶ Kandemir, Kadere İnanıyorum, s. 35.

²⁷⁷ Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum., s. 13.

²⁷⁸ Kandemir, Allah’a İnanıyorum, s. 55.

²⁷⁹ Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum., s. 16.

3. 4. 14.Karşıt Anlam, Deyim, İkileme, Terim Kullanılmış mı?

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında karşıt anlam, deyim ve terim kullanılmıştır.

Kitapta geçen “yaşlı” ve “genç,”²⁸⁰ “iyi” ve “kötü”²⁸¹ karşıt anlamlı kelimelere örnek verilebilir.

“Bol bol”,²⁸²“açık seçik”²⁸³ ikilemeleri hikâyelerde yer alan ikilemelerden bazılarıdır.

“Kafa yormak,”²⁸⁴ “aklınla bin yaşa,”²⁸⁵ “telafi etmek,”²⁸⁶“kurnaz tilki”²⁸⁷ deyimleri kitapta kullanılan deyimlere örnektir.

“Kilometre,”²⁸⁸ “ekvator”²⁸⁹ terimleri de Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında geçmektedir.

Dinim Serisi’nde de karşıt anlam, deyim ve ikilemeler kullanılmıştır. Şimdi bu kullanımlara örnekler verelim:

“İyi- kötü”, “iç-dış,”²⁹⁰ ”günah-sevap,” “cennet-cehennem”²⁹¹ karşıt anlamlı kelimeleri bu kitapta geçmektedir.

“Boyun eğmek,”²⁹² “göz yummak,”²⁹³ Dinim Serisinde kullanılan deyimlere örnek olarak verilebilir.

“Ele verir talkını, kendi yutar salkımı” deyimini kullanılmış, ancak hangi anlama geldiği açıklanmamıştır.²⁹⁴

²⁸⁰ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 331.

²⁸¹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 320.

²⁸² Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 312.

²⁸³ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 327.

²⁸⁴ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 25.

²⁸⁵ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 30.

²⁸⁶ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 39.

²⁸⁷ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 58.

²⁸⁸ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 34.

²⁸⁹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 65.

²⁹⁰ Kandemir, Kadere İnaniyorum, s. 53.

²⁹¹ Yaşar Kandemir, Ahirete İnaniyorum, 13.

²⁹² Kandemir, Allah’a İnaniyorum, s. 48.

²⁹³ Yaşar Kandemir, Ahirete İnaniyorum, s. 5.

“Seve seve,”²⁹⁵“kıvrıla kıvrıla”²⁹⁶ Dinim Serisi’nde kullanılan ikilemelere örnektir.

3.5 KİTAPLARIN ALAN BİLGİSİ VE DİN EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Çocuğa dinini sevdirebilecek unsurlardan en önemlisi çocuk yayınlarıdır. Bu yayınlar ona; dindar kişileri, güzel ahlakı ve faziletli davranışları benimsetecek, kendilerine model alabilecekleri kişilikleri tanıtacaktır. Çocuklar bu yayınlar sayesinde fitratında var olan İslam ile bağlarını kuvvetlendirecektir.²⁹⁷

Tüm bu nedenlerle ve çocuğun dini kimliğinin oluşmasında önemli rol teşkil ettiği için İslami çocuk edebiyatı, bir takım ilkeleri göz önünde bulundurmak zorundadır. İslami edebiyat; terbiye edici olmalı, konularını İslami değerler etrafında oluşturmalıdır. Kullandığı dile özen göstermeli, dinî mana ve mefhumları korumaya çalışmalıdır. Kendi dinimize, kültürümüze, değerlerimize uygun unsurlar ön plana çıkarılmalıdır. Hz. Muhammed’in sünnetinden ilham alınarak “çocuksuluk” ön planda tutulmalıdır. Zira Hz. Muhammed’in çocuklara değer verdiğini onlarla seviyelerine inerek iletişim kurduğunu belirten çokça uygulama bilinmektedir.²⁹⁸

Din öğretimi gerçekleştirmeyi amaçlayan yayınlar günümüzde daha nitelikli eğitim almış okurlara ulaşmak amacı gütmelidir. Okurun ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalı, çalışmalarını bu doğrultuda sürdürmelidir.²⁹⁹ Eğitilen kişinin yetenekleri ve kapasitesi bilinerek uygun yöntem izlemelidir.³⁰⁰

²⁹⁴ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 25.

²⁹⁵ Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum, s. 43.

²⁹⁶ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 36.

²⁹⁷ Yaşar Kandemir, “Soruşturma 7”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, s. 549.

²⁹⁸ İbrahim Canan, “Çocuk Edebiyatı Nasıl Olmalıdır?”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, s. 74.

²⁹⁹ Bilgin, Selçuk, **Din Öğretimi**, s. 81.

³⁰⁰ Bayraklı, İslam’da Eğitim Batı Eğitim Sistemleriyle Mukayeseli, s. 145.

Din eğitimi amacıyla hikâyeler öğretilirken bir program ve metot dâhilinde hareket edilmelidir. Çocuklar hikâyenin anlatılış sebebini kavramalı, hikâyeyi dinlerken neleri düşünmeleri gerektiğinin bilincinde olmalıdır.³⁰¹

Günümüzde pek çok yayın evi, dini içerikli çocuk hikâye kitabı çıkarmıştır. Peki, her dini kitap çocuklara sağlıklı bir din eğitimi verilmesi noktasında gereken hassasiyeti gösterebilmiş midir? Maalesef bu konuda yeterince çalışmaya rastlanmamaktadır.

M. Ruhi Şirin, İslam ülkelerinde ön plana çıkan bir edebiyat ortamının olmadığını belirtmiş, bazı İslam ülkeleriyle yaptıkları çalışmalarda, çocuklar için kimlerin yazdıklarını dahi öğrenemediklerini ifade ederek bu alandaki eksikliği dile getirmiştir.³⁰²

Biz, bu eksikliği fark ederek alana katkı sunması amacıyla yürüttüğümüz çalışmamızda öncelikle incelediğimiz kitapların konusunu oluşturan “’İman Esasları’ nın öğretilmesinde nelere dikkat edilmelidir?” sorusuna cevap aradık. Ulaştığımız sonuçlardan faydalanarak incelediğimiz hikâye kitaplarını değerlendirmeye çalışacağız.

3.5.1.Kitapların İnanç Esaslarını Ele Alış Açısından İncelenmesi

İnanma duygusunun insanların fitratında olduğu kabul edilmektedir. Tüm insanlar bir şeylere inanma ihtiyacı duyarlar. Bu ihtiyacın farklı tezahürleri bulunmakla birlikte, çoğunlukla dini duygu biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle özellikle çocukluk döneminde sağlıklı inanç eğitimi verilmesi ehemmiyet arz etmektedir. Doğru bir şekilde gerçekleştirilemeyen inanç eğitimi, ileride yanlış inançların oluşmasına, hurafelerin kabulüne zemin hazırlayacaktır.³⁰³

³⁰¹ Beyza Bilgin, “Ahlak Terbiyesinde Dini Hikâyeler”, **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, S. 1, s. 53.

³⁰² Yüksel, “’Çocuk Edebiyatı’ Üzerine Mustafa Ruhi Şirin ile”, s. 360.

³⁰³ İrfan Başkurt, **Kur’an Açısından Din Eğitiminde Adalet Ölçü Denge**, İstanbul, İşaret Yayınları, 2000, s. 316

İslam dininin başlıca iman esasları Allah’a iman, Meleklerle iman, Kitaplara iman, Peygamberlere iman, Ahirete iman ve Kader’e imandır. Bu bölümde eğitimci, “İnanç esaslarını yerleştirmeye çalışılırken nelere dikkat edilmelidir?” sorusuna cevap arayarak incelediğimiz kitapları değerlendireceğiz.

Bu bölümde incelemelerde bulunurken; kitaplarda verilen bilgilerin doğruluğu, çocukların gelişim dönemi özellikleri ile uygunluğu araştırılacaktır. Ayrıca inanç esaslarının öğretimi, sevgi temelli bir yaklaşım sergilenmesi açısından da değerlendirilecektir.

3.5.1.1.“Allah İnancı” ile İlgili İçeriğin İncelenmesi

“Allah inancı” öğretilirken öncelikle Allah sevgisi işlenmelidir. Allah’ın sevgisini kazandıracak iman seviyesine ulaşmak amaçlanmalıdır.³⁰⁴

Öte yandan, çocuğun sevildiğinin farkında olmasının kendine olan güvenin artmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Allah’ın çocukları sevdiğinden yola çıkılarak “Allah İnancı” yerleştirilmelidir.³⁰⁵

Allah inancı; çocukların ümit, sevgi, bağlanma duygularını canlandıracak biçimde ele alınmalıdır. Allah korkusu belirli bir yaşa ulaşmış çocuklara onları kötülüklerden uzak tutmak gayesiyle ölçülü bir şekilde verilmelidir. Ancak kesinlikle, “Allah seni ateşe atar.”, “Allah seni taş yapar.” vb. söylemler kullanılmamalıdır.³⁰⁶

³⁰⁴ Hayri Bilecik, “soruşturma 2:,” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, , s. 79-80.

³⁰⁵ Konuk, **Okul Öncesi Çocuklarda (5-6 Yaş) Dini Duygunun Gelişimi**, s. 77.

³⁰⁶ Halis Ayhan, **Din Eğitimi ve Öğretimi**, s. 118-119.

Din eğitiminde çocukların yaşadıkları çevreyi gözlemlemeleri oldukça önemlidir. Mahmut Çamdibi “Allah’ı tanımak âlemi ve insanı tanımak ve kavramakla başlar.” demiştir.³⁰⁷

İncelediğimiz kitaplarda “Allah İnancı” yerleştirilmeye çalışılırken genellikle bu hususlara dikkat edildiğini görüyoruz.

Dinim Serisi’nde “Allah Bizi Çok Sever”³⁰⁸ adlı parçada “Allah bizi sevdiği için dünyaya getirdi ve kendini tanımamızı istedi.” cümlesi ile Allah’ın çocukları çok sevdiği vurgulanmıştır.

“Allah’ın Bize Verdikleri” adlı hikâyede ise öğretmen, Allah’ın insanları çok sevdiğini anlatır. Zeynep’in “Allah’ın bizi sevdiğini nerden biliyoruz öğretmenim?” sorusuna “Bunu Allah’ın bize verdiklerine bakarak anlayabiliriz.” cevabını verir.³⁰⁹

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları adlı hikâye kitabında ise “Çocukları Düşünen Allah” isimli bir hikâye bulunmaktadır ve bu parçada Allah’ın çocuklara değer verdiğine değinilmiştir.³¹⁰

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları adlı hikâye kitabında “Allah İnancı” genellikle Allah’ın evrende kurduğu mükemmel denge üzerinden öğretilmeye çalışılmıştır. “Huzur Veren Ses” adlı parçada Semih; çevresindeki ağaçlara, otlara, yola, gökyüzüne bakarak “Allah’ım yarattığın her güzellik bana seni hatırlatıyor.” şeklinde sesli düşünür.³¹¹

Dinim Serisi’nde ise “Allah’ın Bize Verdikleri” adlı hikâyede ise sınıf öğretmeni; Allah’ın göklerde Güneş’i, Ayı, Yıldızları yaratmasına; yeryüzünde kaynakları, ırmakları, ağaçları, yaratmasına; yer altında taşları, demiri, kömürü insanların kullanımına sunmasına dikkat çeker.³¹²

³⁰⁷ Çamdibi, Din Eğitiminin Temel Meseleleri, s. 98.

³⁰⁸ Kandemir, **Allah’a İnanıyorum**, s. 8.

³⁰⁹ Kandemir, **Allah’a İnanıyorum**, s. 12.

³¹⁰ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 41.

³¹¹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 31.

³¹² Kandemir, **Allah’a İnanıyorum**, s. 12.

Allah çocukların anlayabileceği bir dil ile anlatılması gerektiğine değinmiştik. Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında geçen “Gökkuşağı” adlı hikâyede bu anlamda olumsuz örneğe rastlanmaktayız:

Hikâyede

“Allah ismi sadece Allah-u Teâla için kullanılır. Bu yüzden insanların ismi gibi özel isim değildir.”

cümlesinin ardından “Semih bu sözleri anlamakta biraz güçlük çekse de, bu güzel ismin önemini fark etmişti.” şeklinde hikâyeye devam edilmiştir.³¹³ Gerekli açıklamalara yer verilmemiştir.

Çocuklar Allah ile iletişimlerini dua yoluyla kurarlar. Bu nedenle Allah ile bağlarını güçlendirmek için onlara anlamakta zorlanacakları duaları öğretmek yerine içlerinden geldiği gibi dua etmeleri tavsiye edilmelidir.³¹⁴

“Tövbe Etmek” adlı hikâyede dedesinin Semih’e öğrettiği dua, çocukların anlayabileceği açıklıkta değildir. Şimdi bu duayı aktaralım:

“Estağfirullah. Estağfirullah. Estağfirullah. Ya Rabbi! Bu ana gelinceye kadar benim elimden, dilimden, gözümünden, kulağımdan ve ayağımdan bilerek veya bilmeyerek meydana gelen bütün günah ve hatalarımı tövbe ettim, pişman oldum. Küfür, şirk, isyan, günah ve kusur; her ne türlü hâl vaki olduysa, cümlesine tövbe ettim, pişmanlık duydum. Bir daha yapmamaya azm ü cezm ü kast ettim. Sen bu tövbemi kabul eyle. Nefsime uyup, şeytana tabi olup da aynı günah ve kusurları bir daha tekrar etmeme imkân verme, yâ Rabbi! Bir daha iman ve ikrar ediyorum ki peygamberlerin evveli Adem Aleyhisselam, ahiriye Hz. Muhammed Aleyhisselam, bu ikisi arasında her ne kadar peygamber gelip geçtiyse, bunların cümlesine inandım, iman ettim, hepsi de haktır ve gerçektir bütün peygamberlere onlara gönderilmiş ilahi kitaplara ve içindeki emirlere şeksiz ve şüphesiz iman ettim. Dilimle ikrar

³¹³ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 16.

³¹⁴ Konuk, **Okul Öncesi Çocuklarda (5-6 Yaş) Dini Duygunun Gelişimi**, s. 86.

kalbimle tasdik ediyorum ve yine iman ve ikrar ediyorum ki en son kitap Kur'an-ı Azimüşşan ve en son peygamber de Hz. Muhammed Aleyhisselam'dır.”³¹⁵

Bu duanın çocukların anlayış düzeyinin çok üzerinde olduğunu ve onların Allah'la yakınlaşmalarına vesile olacak nitelikte olmadığını düşünüyoruz.

3.5.1.2.“Melek İnancı” ile İlgili İçeriğin İncelenmesi

Meleklerle iman konusu öğretilirken dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır: Tabiattaki bazı olayları bilinen kaidelerle açıklamak mümkün değildir. Melek inancı bu noktada oluşan boşluğu kapatmayı sağlayacaktır. Melek inancı ilmi düşünceden yoksunluk olarak görülmemelidir. Aklın ve bilimin sınırlı kaldığı noktalarda insan için vahyi bilgilerin ışığında bir çıkış yolu olarak öğretilmelidir.³¹⁶ Çocuklara melek inancı anlatılırken mutlaka onların içinde bulundukları gelişim dönemleri dikkate alınmalıdır. Aksi durumda olumsuz örneklerle karşılaşılabilir. Aşağıda vereceğimiz örnek bu duruma uymaktadır.

Omuzlarında duruş problemi olan bir çocuk doktora götürülmüştür. Çocuk babaannesi tarafından bakılmaktadır. Babaannesi ona omuzumuzda bulunan meleklerin yaptığımız iyilikleri ve kötülükleri yazdığını öğretmiştir. Çocuk yaramazlık yaptığı için hatalı olduğunu ve meleklerin bu hataları yazdığını kabul etmektedir. Nihayetinde günahların ağırlığından sol omuzu göçmüştür.³¹⁷

Bu örnekte de görüldüğü gibi çocuklara “melek inancı” gibi soyut bir konu öğretilirken onların gelişimsel özelliklerini dikkate almamak bir takım olumsuz sonuçları da beraberinde getirebilir.

“Cin Var mı?” adlı hikâyede ruh çağırma olayı anlatılmıştır.³¹⁸ Biz bu anlatımın çocuklara uygun olmadığını düşünüyoruz. Ruh çağırma çocuklara ilginç gelebilir ve bu konuyu merak eden çocuklar kendileri de denemek isteyebilirler. Hikâyenin sonunda baba:

³¹⁵ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 380.

³¹⁶ Halis Ayhan, Din Eğitimi ve Öğretimi, s. 148-149.

³¹⁷ Bilgin, Selçuk, **Din Öğretimi**, s. 70.

³¹⁸ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 65-66

“Bu konuda daha çok şey öğrenmek istersen Kur’an tercümesini aç, Neml ve Sebe Surelerinde, Süleyman peygamberle cinler arasında geçen olayları bir oku!”

demıştır. Çocukların bu yaşta bu surelerin meallerini okuması yetersiz kalabilir ve kafa karışıklığına sebebiyet verebilir.

Bazen ise çocukların günlük yaşamlarında çelişkiye düşmelerine vesile olabilecek bilgiler aktarılmıştır. “Allah da Seni Seviyor.”³¹⁹ adlı hikâyede meleklerin insan suretine bürünebilecekleri öğretilmiştir. Bu durum çocukların, karşılaştıkları kişilerin melek mi yoksa insan mı olduğunu düşünmelerine sebebiyet verebilir.

Dinim Serisinde yer alan “Cin Var Mı?” adlı hikâyede hikâyenin kahramanı Necla, babasına cinlerin var olup olmadığını sormuştur. Bazılarının, cinlerin çocukları korkutmak için uydurmuş olduklarını söylediğini de eklemiştir. Babası; bilinmeyen bir konuda araştırma yapmadan “vardır” ya da “yoktur” cevabını vermenin doğru olmadığını, öncelikle bu konu ile ilgili araştırma yapmak gerektiğini söylemiştir. Bu konu ile ilgili olarak, İslam’ın asli kaynaklarından Kur’an-ı Kerim’e, daha sonra hadislerle bakmak gerektiğini öğretmiştir.³²⁰ Bu hikâyede merak edilen bir konunun Kur’an-ı Kerim’e ya da hadislerle başvurularak araştırılmasının teşvik edilmesini, hurafelerden arındırılmış bir din eğitimi verme noktasında başarılı buluyoruz.

3.5.1.3. Kitaplara İman ile İlgili İçeriğin İncelenmesi

Sağlıklı bir din eğitiminin en belirgin özelliği hurafelerden, batıl inançlardan arındırılmış olmasıdır. Bu ise ancak İslam’ın asli kaynaklarına başvurularak gerçekleştirilir. Bu nedenle İslam dininin kutsal kitabı Kur’an-ı Kerim’in doğru bir biçimde öğretiminin ayrı bir önemi vardır.

Öte yandan çocuklara dinî bir eğitim vermek amacıyla Kur’an-ı Kerimde geçen her şeyi onlara öğretmeye kalkmak faydadan çok zarar getirebilir. Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında “Miraç Nedir?” adlı hikâyede “Miraç Olayı”

³¹⁹ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 22-23

³²⁰ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 62-63.

anlatılmıştır.³²¹ “Miraç Olayı”nı belli bir yaşın altındaki çocuklara anlatmanın doğru olmadığını düşünüyoruz. Miraç olayının doğru bir şekilde anlaşılması için, olgun bir zihnî yapıya ulaşılmış olması gerektiği kanaatindeyiz.

Dinim Serisinde birçok konudan sonra o konuyla ilgili ayet mealleri verilmiştir.³²² Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında da Kur’an’daki Surelerin öğretilmesini amaçlayan bölümde surelerin mealleri verilmiştir. Şunu belirtmeliyiz ki; Kur’an-ı Kerim’in Türkçesini anlayarak okumanın ve okutmanın teknikleri henüz yeterince geliştirilememiştir.³²³ Bu nedenle çocukların anlamakta güçlük çekecekleri meallerden kaçınılmalı, ayetler günlük hayatla bağlantı kurularak öğretilmelidir.³²⁴ Bu açıdan Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında olumsuz örneklerle rastlamaktayız. Örneğin, “Fil olayı” anlatılırken Fil Suresi’nin meali verilmekle yetinilmiştir. Gerekli açıklamalar yapılmamıştır.³²⁵

Kur’an’da geçen diğer surelerin anlatıldığı kısımda da surelerin birçoğunun mealleri verilmiştir.³²⁶ Gerekli açıklamalar bazen hiç yapılmamıştır.³²⁷ Bazen ise yapılan açıklamalar yetersiz kalmıştır.³²⁸

“Hz. Süleyman’ın Duası” adlı hikâyede Semih, Hz. Süleyman’ın duasını okumuştur. Ardından hikâyede

“Pek anlayamadım ama Kur’an’da yer aldığına göre iyi şeyler olmalı diye düşündü.”³²⁹

cümlesi yer almıştır. Oysa, çocukların öğrendiği bir duanın anlamını bilmesi gerekir. Anlamını bilmeden öğrenilen duanın herhangi bir fayda sağlamayacağı kanaatindeyiz.

³²¹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 88.

³²² Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 49.

³²³ Beyza Bilgin, “Ahlak Terbiyesinde Dini Hikâyeler”, **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, S.1, s. 52.

³²⁴ Bilecik, “soruşturma 2”, s. 79-80.

³²⁵ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 242.

³²⁶ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 250.

³²⁷ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 251.

³²⁸ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 244.

³²⁹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 237-238.

Bazı hikâyelerde ayetler öğretilmek istenildiğinde sure adı ve ayet numaraları verilmiştir. Çocuklara bu bilgilerin verilmesine ihtiyaç olmadığını düşünüyoruz. “Dünya Dönüyor” adlı hikâyede dünyanın döndüğü bilgisinin Kur’an-ı Kerimde bulunduğu bilgisi verilmek istenmiştir. Bu cümleye “Tarık Suresi on birinci ayette...”³³⁰ şeklinde başlanılmıştır. Bunun yerine sadece “Bu bilgi Kur’an’da yer almaktadır.” şeklinde bir cümle kurulmasının yeterli olduğunu düşünüyoruz.

3.5.1.4.“Peygamber İnancı” ile İlgili İçeriğin İncelenmesi

Hikâye kitaplarında peygamber inancı sağlıklı bir biçimde anlatılmalıdır. Böylelikle peygamberin öğretilerinin, iman esasları vb. konuların sağlam bir biçimde temellendirilmesi sağlanacaktır. Çocuklar kişiliklerinin oluştuğu dönemlerde onlara örnek olacak şahıslara ihtiyaç duyarlar. Hz. Muhammed’in örnek kişiliği anlatılarak, onların bu yönelimleri değerlendirilmeli, Peygamber inancı yerleştirilmelidir. Hz. Peygamberin çocukluk ve gençlik dönemlerine yer verilmelidir.³³¹

İncelediğimiz kitaplarda çocukların Hz. Muhammed’i örnek almasını sağlayacak anlatımlar bulunmakla birlikte bu anlamda olumsuz olabileceğini düşündüğümüz içerikler de vardır.

“Peygamber Davetçidir” adlı parçada Hz. Muhammed’den bahsedilirken “Hayır, o diğer insanlara benzemez.”³³² cümlesi kullanılmıştır. Hz. Muhammed’i örnek almaları istenilen çocuklara bu şekilde bilgi aktarımının doğru olmadığını düşünüyoruz. Çocuklar, diğer insanlara benzemeyen bir peygamberi nasıl örnek alacaklarını düşünebilirler.

Bir hikâyede Hz. Muhammed’in kokusu güle benzetilmiştir.³³³ Bu benzetmenin çocuklara peygamber sevgisi aşılama amacıyla yapılmış olduğunu düşünmekteyiz. Ancak böyle bir amaçla dahi olsa bu doğru bir bilgi değildir. Hz. Muhammed çocuklara insani vasıflarıyla anlatılmalıdır ki onu örnek alabilsinler. Hz.

³³⁰ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 74.

³³¹ Halis Ayhan, Din Eğitimi ve Öğretimi, s.124; Bilecik, , “soruşturma 2”, s. 79-80.

³³² Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 30.

³³³ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 79.

Muhammed'in insanüstü bir konuma sokulması; çocukların onu ulaşamaz, örnek alınamaz gibi tasavvur etmelerine sebebiyet verebilir.

Peygamber kıssaları anlatılırken gerekli incelemeler yapılmalı, daha sonra bu incelemeler doğrultusunda yazılmalıdır.³³⁴ İncelemiş olduğumuz kitapların içeriğinin bu anlamda yeniden düzenlenmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Hiz. İbrahim'in, "oğlunu kurban etmeyi adadığı"³³⁵ bilgisi kitapta geçmektedir. Ancak bu bilgi verilirken çocukların gelişim dönemlerinin dikkate alınmadığını düşünüyoruz. Küçük bir çocuğun kurban edilebileceğini okumak, çocukların psikolojisini olumsuz etkileyebilir.

"Dört kuşun hikâyesi" adlı parça da Hiz İbrahim'in Allah'tan ölümleri nasıl dirilteceğini ona göstermesini istemiştir.³³⁶ Bunun üzerine Allah Teâlâ, Hiz. İbrahim'e:

"Öyleyse dört kuş tut! Bunları kendine iyice alıştır! Adlarıyla seslendiğin vakit uçup sana gelebilsinler. Sonra da bunları kes! Etlerini doğru ve iyice birbirine karıştır. Bu etleri dört parçaya böl ve her parçayı bir dağın başına koy! Sonra da kuşları, alışık oldukları şekilde çağır! Koşup sana geldiklerini göreceksin..."

demiştir. Hiz. İbrahim kendisinden istenilenleri yapmıştır ve kuşlar kesildikten sonra çağırıldıklarında Hiz. İbrahim'in yanına gelmişlerdir. Bu kıssanın sekiz yaşında bir çocuğa anlatılmasının doğru olmadığını düşünüyoruz.

Din eğitiminde çocuklara Peygamberimizin sözleri olan hadisler öğretilirken de gereken özen gösterilmelidir. Herhangi bir değeri yerleştirmek amacıyla seçilen hadislerde oldukça titiz davranılmalıdır. Dinim Serisi'nde seçilen bazı hadislerin isabetli olmadığı kanaatindeyiz.

³³⁴ Bilecik, "soruşturma 2", s. 79-80.

³³⁵ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 286.

³³⁶ Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum, s. 17-18.

“Hırsız Şeytan” adlı parçada şeytan ile Ebu Hureyre arasında cereyan eden bir Hadis-i Şerif anlatılmıştır. Hadiste hırsızlık yapan şeytan birkaç kez yalan söylemiştir. Fakat en sonunda Ayete’l Kürsi ’nin insanı kötülüklerden koruyacağını belirtmiştir. Daha sonra Ebu Hureyre durumu Hz. Muhammed’e iletmiştir. Hz. Muhammed “O yalancı olduğu halde bu sefer doğru söylemiş.” demiştir. Bu durum çocukların kafasını karıştırabilir; Şeytanın bazı durumlarda doğruyu söyleyebileceğini düşünmelerine sebebiyet verebilir.³³⁷

Hikâye kitaplarında peygamberlerin özellikleri doğru bir biçimde öğretilmelidir. “Ben de Peygamber Olabilir miyim?” adlı hikâyede Peygamberlerin yetişkin olduktan sonra güzel özelliklerinden dolayı seçildikleri belirtilmiştir.³³⁸ Bu durum peygamberliğin kesbî olduğu hissini uyandırabilir. Kaynaklarda peygamberlerin Allah tarafından seçildikleri anlatılır.

3.5.1.5.Kadere İman ile İlgili İçeriğin İncelenmesi

Kaza ve kader öğretiminde insanların yaptıklarından sorumlu olduğu bilinci ön planda tutulmalıdır. Kadercilik anlayışı ile tembelliğin oluşmasının önüne geçilmeye çalışılmalıdır. Sonrasında başına gelene rıza göstermek gerektiği vurgulanmalıdır.³³⁹

Dinim serisinde kader konusu işlenirken bazı bölümlerde çocuklara sorumluluklarını hatırlatmak, bunların düşündürmek yerine olayları başka sebeplere bağlayarak kadercilik anlayışının ön planda tutulduğunu düşünüyoruz.

Şimdi bu düşüncemizi bir örnekle açıklayalım:

“Hayat Kurtaran Yağmur” adlı hikâyede Ahmet dede bir anısını anlatmaktadır. Ahmet Dede yağmurlu bir günde avcılık yaparken bir ceylan görmüştür. Onu avlamak niyetindedir, ceylan bir süre sonra gözden kaybolmuştur. Bu arada yağmur kesilmiş gökkuşağı çıkmıştır. Ahmet dede ceylanı yeniden gördüğünü sanarak ateş etmiştir fakat tüfek patlamamıştır. Fişeğe baktığında tüfeğin

³³⁷ Kandemir, Meleklerle İnanıyorum, s. 56-60.

³³⁸ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 257-258.

³³⁹ Halis Ayhan, Din Eğitimi ve Öğretimi, s. 161.

yağmurdan sıırıslıkam olduğunu görmüştür. Bu sırada çalıların arasından orman bekçisinin oğlu çıkmıştır. Meğer dedenin ceylan sanıp vurmaya niyetlendiği ceylan değil, bekçinin oğluymuş. Bu kısımdan sonrasını hikâyeden aynen nakledeyim:

“Bu olayı her hatırlayışımda Allah’a şükrederim. Beni ömür boyu vicdan azabına mahkûm etmediği için dilim döndüğünce ona en samimi gözyaşlarımla hamd ederim. Durup dururken o sağanak nerden ıktı? Silahımı ceketimin arasına sokup veya baş aşığı çevirip onu yağmurdan korumayı nasıl unuttum? Bunu bana kim unutturdu. Evet, insanın hatırına bir sürü soru hücum ediyor. Yıllardır düşünürüm bu olayı. Vardığım sonuç şudur ocuklar: Allah’ın yaptığı her işte bin bir hikmet bin bir incelik var.”³⁴⁰

Ahmet Dede’nin neredeyse bir çocuğun hayatına mâl olacak olayı anlatarak her işte bir hayır olduğuna vurgu yapmasının, çocuklarda sorumluluk duygusunun gelişmesine engel olabileceğini düşünürüz. Bu olayı anlattıktan sonra önce kendi ihmeline dikkat çekmesi, yeterince emin olmadan ateş etmemesi gerektiğine vurgu yapması, sonrasında hikmet arayışı ifade eden cümleler kurması daha isabetli olabilirdi.

Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında da “Kader” konusuna çok ayrıntılarıyla değinilmiştir. Küllî irade, cüz-i irade gibi doğru algılamak için belli bir seviye gerektiren bilgiler verilmiştir.³⁴¹

3.5.1.6.Ahiret İnancı İle İlgili İçeriğin İncelenmesi

Ahirete iman öğretiminde çocuğun gelişim özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Her canlının yaşamının bir gün son bulacağı vurgulanmalıdır. Dinin ölümü bir son değil bir başlangıç kabul ettiği öğretilmelidir. İyiliklerin, doğrulukların karşılığını bulacağı, yanlışlıkların cezalandırılacağı öğretilerek ahiret inancı yerleştirilmelidir.³⁴² İncelediğimiz kitaplarda genellikle bu konularda titizlik gösterilmiştir. Ancak Hikayelerle 365 Gün İnanç Esasları kitabında yer alan “Her

³⁴⁰ Kandemir, Kadere İnanıyorum, s. 21.

³⁴¹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 362.

³⁴² Halis Ayhan, Din Eğitimi ve Öğretimi, s. 137.-145.

Anın Kıymetini Bilmek” adlı parçada, herhangi bir dini kabul etmeyen ve ahiret inancı olmayanların durumu ifade edilirken “Bu insanlar karşılaştıkları sıkıntılar karşısında hemen kendilerini kötü hissederler, yenildiklerini düşünürler ve intihar etmeyi bile akıllarından geçirirler.”³⁴³ cümlesine yer verilmiştir. “İntihar” kelimesinin çocuk kitaplarında yer almaması gerektiği kanaatindeyiz.

Hayatın içinde acılar da olduğu için çocuk kitaplarında çok fazla abartılmadan acılara, üzüntülere zıtlıklara da yer verilebilir. Ancak bazen “ölüm” çok basite alınarak anlatılmıştır. Ölüm hayatın içerisinde bir gerçektir ve çocuklar da bu durumla karşılaşabilirler. Bu açıdan bakıldığında ölüm temasının işlenmesi makul karşılanabilir ancak çocukların ölmeyi istemesinin önüne geçmek adına asıl olanın yaşamayı istemek olduğu vurgulanmalıdır diye düşünüyoruz.

“Sonsuz Hayat” adlı hikâyede Mehmet’in arkadaşı Sami ölmüştür.³⁴⁴

Mehmet,

“Arkadaşım ölümün sonsuz hayatın başlangıcı olduğunu bildiği için ölümden korkmazdı. Cenneti özler, vereceği nimetlere imrenirdi.”

cümleleri ile arkadaşını hatırlamaktadır. Ancak biz bu cümlelerin bir çocuğun kuracağı cümleler olmadığını düşünüyoruz. Bazı sakıncaları olabileceği kanaatindeyiz.

“Müjde Müjde” adlı parçada “Ahiret Hayatı” anlatılırken ölümün korkulacak bir şey olmadığı vurgulanmış, Allah’tan hayırlı ömür dilemek gerektiğine değinilmemiştir. Ölüm olayının bu yaştaki çocuklara çok güzel bir biçimde tasvir edilmesinin olumsuz sonuçları olabileceği kanaatindeyiz.³⁴⁵

³⁴³ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 344.

³⁴⁴ Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum, s. 11-13.

³⁴⁵ Mustafa Köylü, ‘Ölüm Eğitimi’, **Din Eğitiminde Çağdaş Konular**, Ed. Mustafa Köylü, İstanbul, Dem Yayınları, 2012, s. 372-384.

“Cehennem Nasıl Bir Yer”³⁴⁶ adlı hikâyede cehennem tasvir edilirken peygamberimizin, cezası en hafif olan bir cehennem mahkûmu için “Ayak çukurlarına konan ateşin verdiği ıstıraptan, adamın beyni kaynar.” buyurduğu belirtilmiştir. Bu anlatım belli bir yaşın üzerindeki çocuklara cehennemin caydırıcılığını anlatması açısından belki makul karşılanabilir. Fakat küçük çocukların psikolojilerini bozabileceği göz ardı edilmemelidir.

“Cehennem Nasıl Bir Yer?” adlı hikâyede bir çocuğun, öğretmenine “intihar eden bir çocuğun cehennemde göreceği ceza nedir efendim?”³⁴⁷ sorusunu sormasının doğru olmadığı düşünülüyor. Çocuk ve intihar kelimeleri çocuk hikâye kitaplarında kesinlikle yan yana gelmemelidir. Oysa söz konusu parçada Hz. Peygamberin hadisi olarak verilen bir bölümde; “Bir adam, kendini yüksek bir yerden atarak intihar ederse...”, “Bir kimse zehir içerek intihar etmişse...”, bıçak ve benzeri şeylerle intihar eden kimse...” ifadeleri geçmiştir. Bu bölümün pedagojik açıdan son derece zararlı olabileceğini düşünüyoruz ve kesinlikle kitaptan çıkartılması gerektiği kanaatindeyiz.

3.5.2.Kitapların İbadet Eğitimi Açısından İncelenmesi

İncelediğimiz kitaplar “İnanç Esasları”nı öğretmeyi amaçlamıştır. İbadet ile ilgili sınırlı içeriğe rastlanılmıştır.

“Huzur Veren Ses” adlı hikâyede Semih babası ile birlikte namaz kılmıştır.³⁴⁸ “Kur’an’ın Özü: Fatiha Suresi” adlı hikâyede ise Fatiha Suresi’nin namaz kılarken her rekâta okunduğu bilgisine yer verilmiştir.³⁴⁹

3.5.3.Kitapların Ahlak Eğitimi Açısından İncelenmesi

Çocukluk döneminde asıl olan bilgi öğretimi değildir. Bu dönemde çocuklara ahlaki yönden olumlu tutum ve davranışlar kazandırılmaya çalışılmalıdır. “Dini iyi

³⁴⁶ Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum, s. 57- 58.

³⁴⁷ Yaşar Kandemir, Ahirete İnanıyorum, s. 56.

³⁴⁸ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 31.

³⁴⁹ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 72.

bilen değil; bilakis dine göre yaşayan nesiller yetiştirilmesine öncelik verilmelidir.”³⁵⁰ Günümüzde sıklıkla vurgulanan “adalet”, “eşitlik”, insan hakları” gibi değerlerin İslam’ın özünde yer aldığı belirtilmelidir.

İncelediğimiz kitaplarda ahlaki eğitime önem veren içeriğe rastlanılmıştır. Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında “İnsan Hakları” adlı hikâyede Semih arkadaşı Eren’e, Allah’ın emirlerinin kadın erkek ayrımı gözetmeksizin tüm insanlar için geçerli olduğunu söyler. Ardından iki arkadaş “Medine Sözleşmesi’nden bahsederler ve kadınlara çeşitli haklar verdiği de sohbetlerinin konusu olur.”³⁵¹ Bu hikâyede “adalet,” “eşitlik” gibi insani değerler vurgulanmıştır.

“Mükemmel Bir Duygu” adlı hikâyede Semih kendisi için aldığı kırtasiye malzemelerini arkadaşları imrenir düşüncesiyle onlara hediye etmeye karar verir. Hediyeleri ihtiyacı olan öğrencilere vermesi için öğretmeninden yardım ister ve “Benim verdiğimi lütfen bilmesinler.” ricasında bulunur.”³⁵² Bu hikâyede Semih, ahlaki açıdan örnek bir tutum sergilemektedir.

Dinim Serisi’nde geçen “Yıkık Değirmen” adlı hikâyede, Şakir Bey’in kocası vefat eden Hayriye Kadın’ı hafif bir iş vererek çiftlikte çalıştırması, böylelikle onu ve çocuğunu himayesine almayı amaçladığını söylemesi de içeriği ahlaki ve insani açıdan destekler niteliktedir.³⁵³

“Kur’an’da Neler Var?”³⁵⁴ adlı hikâyede ise; ailemize, milletimize ve diğer insanlara karşı görevlerimizin neler olduğu bilgisinin Kur’an-ı Kerim’de yer aldığı belirtilmiş ve bu bilgilerin önemli olduğuna değinilmiştir.

İncelediğimiz kitaplardaki bu örneklerle rağmen bilgi öğretiminin ön planda tutulduğunu düşünüyoruz.

Nitekim, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları kitabında, Kur’an-ı Kerim anlatılırken kaç sure olduğu, ilk suresinin Fatıha Suresi olduğu, Kadir gecesinde

³⁵⁰ Mehmet Bahçekapılı, “Türkiye’de Din Eğitiminin Dönüşümü,” **İlke Araştırma Raporları-1**, Ed. Yusuf Alpaydın, İstanbul, İlke Yayınları, 2012, s. 240.

³⁵¹ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 232.

³⁵² Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 155.

³⁵³ Kandemir, Kadere İnanıyorum, s. 37.

³⁵⁴ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s. 70.

inmeye başladığı, kaç ayet olduğu, kaç yılda indiği, en uzun ve en kısa suresi ³⁵⁵ vb. bilgiler verilmiş ancak içeriğindeki ahlaki emirler yeterince vurgulanmamıştır.

Dinim Serisi'nde "Kur'an'ı Tanıyalım" adlı hikayede "vahiy" öğretilirken "Vahiy, gizli konuşmak, fısıldamak anlamına gelir..." cümlesine yer verilmiş, Kur'an'da 6666 ayet, 114 Sure olduğu olduğu belirtilmiş, en küçük suresinin Kevser Suresi olduğu ve üç ayetten oluştuğu, en uzun suresinin Bakara Suresi olduğu ve 286 ayeti içerdiği vb. bilgiler öncelikle aktarılmıştır.³⁵⁶

İslam Dini'nin inanç esaslarının anlatıldığı hikâye kitaplarında içeriğin çocukların ahlaki gelişimlerine katkı sunması açısından daha fazla zenginleştirilmesi gerektiğini düşünüyoruz

³⁵⁵ Karaçam, Kılıçkaya, Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları, s. 193, 200, 201, 202, 204, 205.

³⁵⁶ Kandemir, Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum, s.62-67.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, “Dinimi Öğreniyorum Amentü Serisi” ile “Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları Gün İman Esasları” örnekliğinde çocuk hikâye kitapları; içerik, biçim üslup ve alan eğitimi açısından incelenmiştir.

Çocuklarını inandıkları dine göre yetiştirmek isteyen aileler ve eğitimciler; dini eğitim kurumlarından, dini eğitim kanallarından, kitaplardan, dergilerden vb. kaynaklardan yardım almışlardır. Fakat bu kitapların ne ölçüde titizlikle hazırlandığına dair yeterince çalışma yapılmamıştır. Alana katkı sunması amacıyla yürüttüğümüz çalışmamızda aşağıdaki hususları tespit ettik.

Çocukluk dönemi; din eğitimi açısından oldukça önemlidir. Çocuklar dünyanın nasıl yaratıldığı, ahiret hayatı, cennet, cehennem, melek, şeytan cinler gibi konuları merak ederler. “Ben kimim?”, “Nereden geliyorum?”, “Nereye gideceğim?” gibi sorulara cevaplar ararlar. Bu sorulara doğru cevaplar ise ancak din vasıtasıyla verilebilir. Bu nedenle çocukluk döneminde din eğitimi bilinçli bir şekilde yürütülmeli, sağlam temeller üzerine oturtulmalıdır.

Çocuk hikâye kitaplarında kesinlikle hitap ettiği yaş grubu belirtilmelidir. İncelediğimiz kitaplardan “Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” adlı hikâye kitabında hitap ettiği yaş grubu belirtilmemiştir. “Dinim Serisi” ise 8 yaş üzeri çocuklara seslenmektedir.

“Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” kitabı ve “Dinim Serisi” kahramanlarının çocuk olması ve olay örgüsünün çocukların yaşadığı olaylar etrafında kurulması yönüyle çocukların dünyasına girebilecek niteliktedir ancak her iki kitapta da çok fazla bilgi aktarımının olması kitapları ders havasına sokmaktadır.

Kitaplarda; milli, ahlaki, insani, kültürel içerik zengindir. Öğretim yöntem ve tekniklerinden faydalanılmıştır. Bununla birlikte kitapların bazı bölümlerinde soyut konuların öğretiminde yeterince hassas davranılmamış, çocukların gelişim özellikleri göz önünde bulundurulmamıştır.

Kitapların içeriği; çocukları doğayı, çevresinde olup bitenleri incelemeye yönlendirebilecek niteliktedir. Çocukların sosyalleşmesine katkı sunabilmektedir.

İlmin beşikten mezara kadar olduğunu kabul eden İslam dininin anlatıldığı hikâye kitaplarında, hayat boyu öğrenmeyi teşvik eden yeterli içeriğe rastlanılmamıştır. Bilginin sürekli güncellendiği, öğrenmenin sonunun olmadığı kabul edildiği çağımızda bunu bir eksiklik olarak değerlendirmekteyiz.

Kitaplar, muhakeme etme bağımsız üretici düşünmeye yönlendirmesi noktasında yeterli içeriğe sahip değildir. “Dinim Serisi” de bazı içeriklerin kaderci anlayışı desteklediğini düşünüyoruz. Çocukları ilgi ve yeteneklerini geliştirmeye yönlendirecek muhteva sınırlıdır.

Kitaplarda kullanılan resimler genellikle konularla uyumlu, çocuğun anlatılanları somutlaştırmasına yardımcı olacak niteliktedir ancak bazı resimlerin yerleştirilmesinde, renk seçiminde yeterince titiz davranılmamıştır. Bazı resimler mesajı yansıtmada yetersiz kalmıştır ve gerçek hayatla uyuşmamaktadır. Bazı resimler ise hikâyedeki içerikle örtüşmemektedir. “Dinim Serisi”nde bazı bölümlerde yeterince resim kullanılmamıştır. Resimler zaman zaman dinî, kültürel değerlerimizi yansıtmada yetersiz kalmıştır.

Çocuklar için okuyacakları kitapların dış görüntüsü önemlidir. Bu sebeple onlara hitap eden kitapların fiziksel özelliklerine dikkat edilmesi gerekmektedir.

İncelediğimiz kitapların kapakları kalitelidir. Ancak resimleri yeterince ilgi çekici, sanatsal değildir. Renk seçimine gereken özen gösterilmemiştir. “Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” kitabının boyutu kolay taşımaya elverişli değildir. “Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” kitap kapağı kare olması sebebiyle ilgi çekebilir ancak çocukluk döneminin sonundaki çocuklar bu boyutu çocuksu bulabilirler. “Dinim Serisi” kitap kapağının boyutu 8 yaş üzeri çocuklar için uygundur.

Kitaplarda kullanılan kâğıt kalitesi yeterlidir. Yazı puntoları özenle belirlenmemiştir.

Dinim Serisi’nde cümlelerin sayfalara dağılımında orantısızlıklara rastlanılmıştır. Duygu düşüncelerin yazılacağı boşluklar mevcuttur. Ancak çocuklar bu alanları kullanmaya yönlendirilmemiştir.

Çocuk için yazılan eserlerin dil ve anlatımı oldukça önemlidir. İncelediğimiz kitaplarda çoğunlukla akıcı bir dil kullanılmıştır fakat zaman zaman cümle ve paragraf uzunluklarının çok fazla olması akıcılığı zedelemektedir. Cümlelerin çoğu açık ve anlaşılır olmakla birlikte çocukların anlamakta zorlanacağı ifadeler de kullanılmıştır. Çoğunlukla basit yapılı cümleler kullanılmıştır fakat; birleşik, sıralı, ve bağlı cümlelere de rastlanılmıştır. Kitaplarda Türkçenin etkin ve doğru kullanımına gereken özen gösterilmemiştir. İmla ve noktalama konusunda titiz davranılmamıştır. Kitapların dinî muhtevalı olmaları sebebiyle yabancı kelimelere rastlanılmaktadır. Bilinmeyen kavramlar da kullanılmış ve genellikle manaları açıklanmıştır. Bu durum çocukların kelime hazinelerini genişletebilmeleri için bir fırsattır. Öte yandan karşıt anlamlı kelimelerin, ikilemelerin, deyim ve terimlerin kullanılması da bu anlamda olumlu olarak zikredebileceğimiz özelliklerdendir. “Dinim Serisi” de genellikle bilinmeyen kelimeler parantez içinde ya da sayfanın alt kısmında verilmiştir. “Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” kitabında bazı kelimelerin anlamı yanlış açıklanmıştır.

Kitaplarda onay bulunması ya da tavsiye edilmiş olması ebeveynler ve eğitimciler için önemlidir. İncelediğimiz kitaplardan Dinim Serisi’nin, Milli Eğitim Bakanlığınca 15 Temmuz 1985 Tarihli, 2192 sayılı Tebliğler Dergisinde ilköğretim öğrencilerine duyurusu yapılmıştır. Diyanet işleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu’nun 27 Temmuz 1983 tarih ve 62 sayılı kararı ile tavsiye edilmiştir.

Hikâyelerle “Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları” kitabında ise herhangi bir onay belirtilmemiştir. ISBN numarası ve Bandrol her iki kitapta da mevcuttur.

Çocukluk dönemi din eğitiminin asıl amacı erdemli insanlar yetiştirmektir. Bu nedenle; öncelik verilmesi gereken nokta, çocuklara ahlaki açıdan olumlu tutum ve davranışlar kazandırmak olmalıdır. Oysa incelediğimiz eserlerde bilgi aktarımının ağır bastığını görmekteyiz. “Dinim Serisi” nde geçen ayetlerin numaraları ve sure isimleri belirtilmiştir. Hadis-i şeriflerin kaynağı genellikle hadisın altında

belirtilmiştir. Bu bilgilerin çocuk hikâye kitaplarında bulunmasına gerek olmadığı kanaatindeyiz.

İncelediğimiz kitapların konusunu inanç esasları oluşturmaktadır.

Kitaplarda “Allah İnancı” yerleştirilmeye çalışılırken çoğunlukla Allah sevgisi üzerinden yola çıkılmış, Allah’ın evrende kurduğu mükemmel dengeye dikkat çekilmiştir. Ancak çocukların anlamakta zorluk çekecekleri dualara yer verilmiştir.

Peygamber inancının öğretilmesindeki temel amaç çocukların örnek alabilecekleri güzel ahlaklı insanları tanıtmak olmalıdır. Kitaplarda bu açıdan olumlu örneklere rastlanılmakla birlikte peygamberlerin olağanüstü tasvir edildiği anlatımlar da bulunmaktadır.

“Peygamber Kıssaları” ve “Miraç Olayı” gibi bazı soyut konular öğretilirken çocuklara göre gerekli düzenlemeler yapılmamıştır. Belirli bir algı seviyesini gerektiren kıssalar, çocukların gelişim dönemleri dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılmadan aktarılmıştır.

Zaman zaman peygamberlik kurumu ile ilgili kaynaklarda yer almayan bilgiler aktarılmıştır.

Ahret inancı anlatılırken zaman zaman ölüm olayı basite alınarak tasvir edilmiştir. Ruh çağırma gibi çocukların seviyesine hitap etmeyen anlatımlara yer verilmiştir.

Sureler öğretilirken mealler verilmekle yetinilmiş gerekli açıklamalar yapılmamıştır. Ayrıca meallerin dili çocukların anlayacağı açıklıkta değildir.

Kaza ve kader öğretilirken zaman zaman kadercilik anlayışı hâkim olmuştur.

Çocuklar genellikle soru sormaya araştırmaya teşvik edilmiştir ancak soru sormalarını engelleyecek içeriğe de rastlanılmıştır.

Bu sonuçlara binaen dini muhtevalı çocuk hikâye kitaplarında aşağıdaki hususlara dikkat edilmesinin faydalı olacağını düşünüyoruz.

Dinî muhtevaya sahip çocuk hikâye kitaplarının ne ölçüde titizlikle hazırlandıklarını incelemeye yönelik araştırmaların sayısı artırılmalıdır.

Dinî hikâye yazarı toplumu yönlendirme noktasında sorumluluk sahibidir. Bu nedenle kitabını yazmadan çocuk hikâye kitaplarında bulunması gereken özellikleri ve çocukluk dönemi din eğitimi dikkat edilmesi gerekli hususları araştırmalıdır. Çocuğun gelişim safhaları hakkında bilgi sahibi olmalı, bilgi aktarımı bu safhaların özelliğine göre gerçekleştirilmelidir. Özellikle “Peygamber Kıssaları”, “Ahiret İnancı”, “Melek İnancı” gibi soyut konuların öğretiminde gereken hassasiyeti göstermelidir.

Çocukluk döneminde asıl olan bilgi öğretimi değildir. Çocuklara ahlaki açıdan olumlu tutum ve davranış kazandırılmaya çalışılmalıdır.

Kitaplar ders kitabı havası taşımamalıdır. Öğretilen bilgiler, sağlam kaynaklardaki bilgilerle çelişmemelidir. Kitapların hitap ettiği yaş grubu belirtilmelidir.

İnanç öğretiminde dikkat edilmesi gereken hususlar göz önünde bulundurulmalıdır. Sağlıklı bir biçimde gerçekleştirilemeyen inanç eğitiminin ileride yanlış inançların oluşmasına, hurafelerin kabulüne zemin hazırlayabileceği unutulmamalıdır.

Allah inancı yerleştirilirken çocukların Allah ile bağ kurabilmesine önem verilmelidir. Çocuklar ile Allah arasındaki iletişimin en önemli ögesi duadır. Bu nedenle hikâye kitaplarında yer alan dualar daha anlaşılır, çocukların içselleştirebileceği nitelikte olmalıdır.

Çocuk hikâye kitaplarında Hz. Muhammed, çocuklara olan örnekliğiyle anlatılmalı, Hz. Muhammed’in çocuklara verdiği değer daha fazla vurgulanmalıdır.

Ahiret inancı öğretilirken “ölüm olgusu” basitleştirilerek anlatılmamalıdır. “Kaza ve Kadere İman” öğretilirken kadercilik anlayışını yerleştirmek yerine; bireysel sorumluluğa, akli kullanmanın önemine dikkat çekilmelidir. Surelerin meallerini direk aktarmak yerine anlamların çocukların anlayabileceği biçimde

düzenlenerek öğretilmelidir. Çocukları araştırmaya, sorgulamaya, eleştirebilmeye, aklını kullanmaya yönlendirebilecek içerik artırılmalıdır. İçerik, çocukları ilgi ve yeteneklerini geliştirmeye yönlendirmelidir. Kitaplar çocuğu öğrenmeye ve araştırmaya teşvik etmelidir. İçerik hayat boyu öğrenmeyi desteklemelidir. İçerik; günümüz çocuğunun problemlerini, üzüntülerini, mutluluklarını daha fazla yansıtmalıdır.

Çocuk eserlerinde sade ve anlaşılır üslup kullanılmalıdır fakat çocuk eseri düşüncesiyle çocuksu bir dil tercih edilmemelidir. Cümle yapılarına, cümlelerin ve paragrafların uzunluklarına dikkat edilmelidir. İmla ve noktalamanın kullanımına gereken özen gösterilmelidir. Türkçe etkin ve doğru kullanılmalıdır. Çocukların kelime hazinesini geliştirmelerine imkân tanınmalıdır.

Kitabın resimlenmesine gereken özen gösterilmelidir. Çizer; hitap ettiği yaş grubunun biyolojik, psikolojik, sosyolojik özelliklerini dikkate almalıdır. Görsel malzemeler ile eserde anlatılanlar uyum içinde olmalıdır. Eserde kullanılan resimler çocuğun anlatılanları somutlaştırmasına imkân tanınmalıdır. Resimlerde kullanılan renkler özenle seçilmelidir. Yeterince resme yer verilmelidir. Resimler dinî kültürel değerlerimizi başarıyla yansıtmalıdır.

Kitabın kapağına, fiziksel özelliklerine dikkat edilmelidir. Eser sanatsal değer taşımalı, çocukları sanata yönlendirebilmelidir. Çocuklar sayfada bırakılan boşlukları kullanmaya yönlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Arıcı, Ali Fuat: “Hayale Dayalı Türler”, **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**, Ed. Ömer Yılar, Lokman Turan, 3. bs., Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2015, s. 118-188.
- Ay, Mehmet Emin: **Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitimi**, İstanbul, Mavi Yayıncılık, 1997.
- Ay, Mehmet Emin: **Çocuklarımıza Allah’ı Nasıl Anlatalım**, Ed. Nuray Türk Yılmaz Catic, İstanbul, Timaş, 2016.
- Aydın, Mehmet Zeki: **Din Öğretiminde Yöntemler**, Ankara, Nobel yayıncılık, 2009.
- Ayhan, Halis: **Din Eğitimi ve Öğretimi**, İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1997.
- Ayhan, Halis, v.d.: **Din ve Ahlak Eğitim Öğretimine Yeni Yaklaşımlar**, İstanbul, DEM Yayınları, 2004.
- Aykaç, Necdet, İdil Eren Türkoğlu: “Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Bağlamında Montaigne’in Denemelerinin Eğitimsel Değerler Açısından Değerlendirilmesi,” **3. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011**, Haz. Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2012, s. 181-190.
- Aykaç, Murtaza: “Özerk Benlik Duygusunun Gelişimi Sürecinde Çocuk ve Edebiyat İlişkisi,” **3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011**, Haz. Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2012, s. 1049-1056.
- Ata, Aysu vd.: **Türk Dili**, Ed. Hülya Plancı, Eskişehir, Açık öğretim Fakültesi Yayını, 2004. İstanbul, İlke Yayınları, 2012.
- Azak, Gülbüz: “soruşturma 4”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, s. 412-413.

Bahçekapılı, Mehmet: “Öneriler”, **İlke Araştırma Raporları-1 Türkiye’de Din Eğitiminin Dönüşümü(1977-2012)**, Ed. Yusuf Alpaydın, İstanbul, İlke Yayınları, 2012, s. 239-245.

Baş, Bayram: **Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı**, 2. bs., Ankara, 2015.

Başkurt, İrfan: **Kur’an Açısından Din Eğitiminde Adalet Ölçü Denge**, İstanbul, İşaret Yayınları, 2000.

Bayraklı, Bayraktar: **İslam’da Eğitim Batı Eğitim Sistemleriyle Mukayeseli**, İstanbul, İFAV, 1989.

Bilecik, Hayri: “soruşturma 2”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları.

Bilgili, Menderes: **Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler**, İstanbul, Beyan Yayınları, 2005.

Bilgin, Beyza: “Türkiye’de Din ve Laiklik,” **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt XLII

Bilgin, Beyza: “Ahlak Terbiyesinde Dinî Hikâyeler,” **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, Ed. Bayraktar Bayraklı, İstanbul, Altınkalem matbaacılık, Sayı 1, 1994, s. 51-74.

Bilgin, Beyza; Mualla Selçuk: **Din Öğretimi**, Ankara, Akid Yayıncılık, 1991.

Binyazar, Adnan: “Özgürleştirici Sanat Eğitimi,” **3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011**, Haz. Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2012, s. 1149-1150.

Canan, İbrahim: “Çocuk Edebiyatı Nasıl Olmalıdır?”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, s. 72-75.

Canan, İbrahim: “Hz Peygamberin Sünnetinde Terbiye ve Safhaları”, **H. Peygamber’in Sünnetinde Terbiye**, Ed. Zühdü Mercan, İzmir, Çağlayan Matbaası, 2008, s. 51-146.

Cebeci, Lütfullah: “Türkçe Dini Eserlerde ve Yayınlarda Dil Problemi,” **Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu**, Samsun, On dokuz Mayıs İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1989, s. 229-233.

Celepoglu, Aysegül: “Sesli ve Görüntülü Yayınlar”, **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**, Ed. Ömer Yılar, Lokman Turan, 3. bs., Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2015, s. 52-65.

Celepoglu, Aysegül: “Çocukta Edebi İlgi ve İhtiyaçların gelişimi”, **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**, Ed. Ömer Yılar, Lokman Turan, 3. bs., Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2015, s.30.

Çam, Ömer: “Din, Dil, Kültür ve Eğitim,” **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, Ed. Bayraktar Bayraklı, İstanbul, Altınkalem matbaacılık, S. 1, s. 21-32.

Çamdibi, Mahmut: **Din Eğitiminin Temel Meseleleri**, İstanbul, M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1994.

Çelikbağ, Feyzullah, Mehmet Saylan: **Türkçe (Dil ve Anlatım) El Kitabı**, Ankara, Limit Yayınları.

Damla, İpek: Zeynep Cemal’in “‘Patenli Kız’ Adlı Yapıtının Çocuğun Kişilik ve Toplumsal Gelişimi Açısından İncelenmesi,” **3. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011**, Haz. Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2012, s. 1067-1074.

Dayıoğlu, Gülten: “Çocuk Ve Gençlik Edebiyatında Eleştiri ve Çocuk Edebiyatında Denetim,” **3. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011**, Haz. Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2012, s. 1155-1157.

Dayıoğlu, Gülten: “Açılış Konuşması,” **2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 04-06 Ekim 2006**, Haz. Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 20017, s. 13-18.

Dilidüzgün, Şükran “Türkçe Öğretiminde Yazın Eğitimi Bağlamında Karşılaştırmalı Metin Türü Çalışmaları,” **3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011**, Haz. Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi. 2012, s. 97-108.

Dodurgalı, Abdurrahman: **İbn Sina Felsefesinde Eğitim**, İstanbul, İFAV, 1995.

Duman, Tayyip, Melek Çakmak, “Ders Kitaplarının Nitelikleri”, **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**, Ed. Leyla Küçükahmet, Ankara: Nobel Yayın, 2001, s. 18-32.

Dursunoğlu, Halit: “Çocuk Edebiyatı Nedir?”, **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**, Ed. Ömer Yılar, Lokman Turan, 3. bs., Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2015, s. 31-32.

Özdemir, Emir: **Sözlü Yazılı Anlatım Sanatı (Kompozisyon)**, 10. bs., İstanbul, Remzi Kitapevi, 2000.

Erkul, Rasihi; Nalan Başöncül; Hüsniye Sezer: “Çocuk Edebiyatının Sorunları ve Çözüm Önerileri,” **2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 04-06 Ekim 2006**, Haz Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2017. s. 233-236.

Hökelekli, Hayati, “Çocuk,” **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)**, cilt. 08, TDV Yayınları, 1993, s. 355-559.

Ikış, Ebru; Ali Selçuk: **Türk Dili Ve Edebiyatı Konu Anlatımlı Uygulamalı**, Ankara, Altınahtar Yayıncılık, 2016.

Kandemir, Yaşar: **Allah’a İnanıyorum**, İstanbul, Damla Yayınevi, t.y.

Kandemir, Yaşar: **Kadere İnanıyorum**, İstanbul, Damla Yayınevi, t.y.

Kandemir, Yaşar: **Ahirete İnanıyorum**, İstanbul, Damla Yayınevi, t.y.

Kandemir, Yaşar: **Meleklerle İnanıyorum**, İstanbul, Damla Yayınevi, t.y.

Kandemir, Yaşar :“Soruşturma 7,” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, s. 549-551.

Kandemir, Yaşar: **Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum**, İstanbul, Damla Yayınevi, t.y.

Karaçam, Ali, Rabia Kılıçkaya: **Hikâyelerle 365 Gün İman Esasları**, 20. bs., İstanbul, Nesil Yayınları, t.y.

Kazancı, Sıtkı: “Gülbüz Azak’la “Çocuğa yönelik Sanat ve Yayın Üzerine” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, s. 495-497.

Karakaş, Vehbi: **Nasıl Bir Din Eğitimi Din Eğitiminde Peygamber Modeli**, İstanbul, Rağbet Yayınları, 2015.

Konuk, Yurdağül: **Okul Öncesi Çocuklarda (5-6 Yaş) Dini Duygunun Gelişimi**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.

Köylü, Mustafa: ‘Ölüm Eğitimi’, **Din Eğitiminde Çağdaş Konular**, Ed. Mustafa Köylü, İstanbul, Dem Yayınları, 2012, s. 359-384.

Küçükahmet, Leyla: “Milli Eğitim Bakanlığında Ders Kitabı Konusundaki Çalışmalar”, **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**, Ed. Leyla Küçükahmet, Ankara, Nobel Yayın, 2001, s. 75-104.

Nas, Recep: **Örneklerle Çocuk Edebiyatı**, Bursa, Ezgi Kitapevi Yayınları, 2002. 3. bs.

Öztürk, Hüseyin: “Çocuk Yayınlarına Temel Yaklaşımlar,” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, s. 547-549.

Rousseau, Jean-Jacques: **Emile**, çev. Yaşar Avunç, 7. bs., İstanbul, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.

Samur, Öznil İnce: “Okuma Kültürü Edindirme Sürecinde Çocuk Edebiyatının Yeri Ve Önemi,” **3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011**, Haz.Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2012. s. 835-840.

Selçuk, Muallâ: **Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler**, 2. bs., Ankara, Diyanet Vakfı Yayıncılık, 1991.

Sever, Sedat: **Çocuk ve Edebiyat**, Ed. Burhan Düzçay, 8. bs., Erdem Basım Yayın, 2015.

Sümertaş, Burhan: “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Kullanılan Ayet Çevirilerinin Anlaşılabilirlik Sorunu”, **Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu-1**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2013, s. 421-433.

Şirin, Mustafa Ruhi: **Çocuk Edebiyatı Kültürü**, Ankara, Kök Yayıncılık,

Tüfekçi Can, Dilek: **Çocuk Edebiyatı Giriş**, Konya, Eğitim Yayınevi, 2014.

Taşdemir, Mehmet: “Eğitsel Bir Materyal Olarak Çocuk Hikâye ve Romalarının Nitelik Düzeyi”, **Milli Eğitim Dergisi**, S. 168, güz 2005, yıl 33.

Tertemiz, Neşe; Leyla Ercan; Yücel Kayabaşı: “Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi”, **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**, Ed. Leyla Küçükahmet, Ankara: Nobel Yayın, 2001, s. 34-67.

Tosun, Cemal, Recai Doğan, Ayşe, Korkmaz: **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi**, Ankara, Ed. Leyla Küçükahmet, Nobel Yayın Dağıtım, 2001.

- Toz, Hıfzı: “Çocuk Edebiyatı Tarihi”, **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**, Ed. Ömer Yılar, Lokman Turan, 3. bs., Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2015, s. 225-252.
- Turan, Lokman: “Çocuk Yayınlarında Yer Alan Bazı Olumsuzluklar”, **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**, Ed. Ömer Yılar, Lokman Turan, 3. bs., Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2015, s. 201-224.
- Turan, Zübeyde Seven: “”Çocuk Ve Gençlerin Okuma Kültürü edinme Sürecindeki Temel Sorunlar” Geleceğin Okurunu Hazırlamak,” **3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011**, Haz. Sedat Sever, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2012, s. 1183-1190.
- Tümer, Günay: “Din”, **DİA**, C. 09, TDV Yayınları, 1994, s. 312-320.
- Usta, Ertuğrul: “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Değerlendirilmesi”, **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**, Ed. Leyla Küçükahmet Ankara, Nobel Yayın, 2001, s. 372-384.
- Usta, Ertuğrul: “Ders Kitaplarında Yenilikler,” **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**, Ed. Leyla Küçükahmet Ankara, Nobel Yayın, 2001, s. 68-74.
- Yavuz, Kerim: **Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi**, Diyanet Yayınları, Ankara, 1987.
- Yavuzer, Haluk: “sunuş”, **Çocuk Psikolojisi**, Ed. Necla Feroğlu, 31. bs., İstanbul, Remzi Yayınevi, 2008, s. 11-12.
- Yılar, Ömer :“Çocuk Yayınları”, **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**, Ed. Ömer Yılar, Lokman Turan, 3. bs., Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2015, s. 38-50.
- Yüksel, Nevzat: “”Çocuk Edebiyatı’ Üzerine Mustafa Ruhi Şirin ile,” **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul, Gökyüzü Yayınları, s. 351-361.

Zivtçi, Figen: “Çocuk kitaplarında Kahramanın Yeri ve Önemi,” **2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 04-06 Ekim 2006**, Haz. Sedat Sever, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 20017, s. 245-247.

“Ahmet Efe ile ‘Çocuk Edebiyatı ve Yayın’ Üzerine”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul, Gökyüzü Yayınları, s. 332-339.

“Can Göknil’le ‘Okul Öncesi Çocuk Yayınında Resim ve Edebiyat’ Üzerine”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, s. 501-503.

Din Öğretiminde Materyal Geliştirme Kılavuzu 2014, Heyet, MEB, Ankara, 2014

“Eğitim, Din ve Değer”, **Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi İlmi Toplantısı ((İzmir-4-6 Aralık 1998) Tebliğler**, Haz. Fahri Unan, Yücel Hacaloğlu, Ankara, Türk Yurdu Yayınları, 1999.

“Fatih Erdoğan’la ‘Çocuk Açısından Resimli Kitap’ Üzerine”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, Gökyüzü Yayınları, s. 498-500.

“Gülten Dayıoğlu ile ‘Çocuk Edebiyatı’ Üzerine”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul, Gökyüzü Yayınları, s. 327-331.

“Hüseyin Emin Öztürk ile ‘Çocuk Ve Edebiyat’ Üzerine Konuşma”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul, Gökyüzü Yayınları, s. 346-350.

Komisyon, İmla Kılavuzu, İstanbul, Parıltı Yayıncılık, 2011.

TDK Güncel Sözlük, www.tdk.gov.tr

“Üzeyir Gündüz İle ‘Çocuklar İçin Yazmak’ Üzerine”, **Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989**, Haz. Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul, Gökyüzü Yayınları, s. 340-345.

www.nesilyayinlari.com

www.yasarkandemir.com